

PRÁCHEŇSKÉ MUZEUM V PÍSKU

V ROCE 2019

135 let
PÍSECKÉHO
MUZEA
*2019

— PRÁCHEŇSKÉ MUZEUM —
— V PÍSKU —
— V ROCE 2019 —

Z výstavy Písek 1619 – 1620: Trojí dobytí města a počátek třicetileté války na Písecku. Foto Václava Komarová

Výstava „Klášter Svatého Kříže v městě Písku od lidí zlých, kacířských zkažen jest“. K 600. výročí zničení dominikánského kláštera 20. srpna 1419. Foto Václava Komarová

— PÍSEK 2020 —

MILÍ A VÁŽENÍ PŘÍZNIVCI PRÁCHEŇSKÉHO MUZEA V PÍSKU!

Ohlédneme-li se za rokem 2019, musíme konstatovat, že byl, co se všech sledovaných ukazatelů týče, úspěšný. Návštěvnost, která nám léta oscilovala kolem 30 tisíc osob, se postupně zvedá a dosáhla čísla 32 989, což je více o téměř tisíc osob, než v roce předcházejícím. Mezi návštěvníky však nepočítáme jen ty, kteří si koupí vstupenku do expozic či na výstavy. Jsou to i badatelé v knihovně, lidé, kteří přicházejí na přednášky i na další akce, na kterých se neplatí vstupné – vernisáže, Muzejní noc atp. Takových příležitostí jsme za celý rok umožnili několik. O mnohých se dočtete ve zprávách za jednotlivá oddělení, ale přesto se je pokusím vyjmenovat – i když mám obavu, že ne všechny se podaří podchytit pamětí či poznámkami. V našich výstavních prostorách jsme připravili šestnáct výstav, počítám-li i na Vánoce tradičně vystavené betlémy v různých muzejních zákoutích. Dále to byly čtyři výstavy krátkodobé mimořádné – kopie Codexu gigas (největší rukopisné knihy světa), pohřební textilie z hrobů českých králů – Ladislava Pohrobka a Jiřího z Poděbrad, Vltavotýnský poklad ze 17. století a souhrn pamětihodností generála Karla Bonaventury

Zahájení výstavy jednoho dne – fotografie Pavla Komase. Foto Václava Komasová

Muzejní pedagog Mgr. Josef Novák podává výklad o Kodexu Gigas. Foto Václava Komarová

Adventní koncert v děkanském kostele. Foto Pavel Komar

Buquoye – vítěze od Písku a Bílé hory. Dvě posledně jmenované byly připraveny jako doprovodné k výstavě o počátku třicetileté války na Písecku (kurátor Mgr. Jaroslav Jiřík, PhD.). Ta přilákala do muzea řadu zájemců, stejně jako excelentně připravená připomínka 600. výročí zničení píseckého dominikánského kláštera pod názvem „Klášter Svatého Kříže v městě Písku od lidí zlých, kacířských zkažen jest“ (kurátor Mgr. Jan Adámek, který také připravil k výstavě publikaci „Mučedníci písečtí“). Na tuto akci jsme čerpali 10 tisíc korun ze Záštity starostky města Písku. Ještě bych chtěl zmínit dvě výstavy, které měly mimořádný návštěvnický ohlas. Sezónu nám zahajoval velký výstavní projekt nazvaný „Jitex 70“ (kurátoři Mgr. Bohumír Bernášek a Mgr. Zdeněk Duda), jehož součástí byla „Písecká móda před Jitexem“ (kurátor Mgr. Jan Kouba) a „Lucie Linden. Textilní průmysl v Degendorfu 1948 – 1986“ (připravilo pro nás Stadtmuseum Degendorf). V rámci celého projektu jsme vydali knihu věnovanou dějinám Jitexu, ve znamení Jitexu se uskutečnila 24. května Muzejní noc s módní přehlídkou, ještě jedna módní přehlídka se konala na nádvoří 3. října ve výroční den vzniku závodu. Muzejní pedagožka Mgr. Marcela Drhovská sestavila bohatě navštívený program pro školní kolektivy. Nákladný projekt, jehož součástí byla i trička s logem podniku, mohl být dobře realizován i díky štědrému daru akciové společnosti Jitex Písek ve výši sto tisíc korun. Druhá výstava, na níž by se nemělo zapomenout, se jmenovala „Václav Špála – Na Otavě“ (kurátorka Bc. Martina Měříčková) a měla své dokumentační propojení pod názvem „Mlýny na Otavě“ (kurátor Mgr. Jan Kouba). Také zde nechyběl výpravný katalog, který zmizel z pultů ještě před ukončením výstavy. Doprovodným programem byly rovněž výlety přímo na místa v píseckém okolí, kde Václav Špála své obrazy mlýnů maloval. Obětavě je připravil autor námětu tohoto projektu, který s námi velmi úzce spolupracoval, Mgr. Tomáš Poskočil. Město Písek tuto akci podpořilo částkou 132 tisíc a Jihočeský kraj věnoval 50 tisíc korun. Výstavu jednoho dne na parkánech měl písecký fotograf Pavel Komar. V pobočce Památník města Protivína se uskutečnily během sezóny výstavy dvě a staraly se o ně nové průvodkyně Helena Majdlová a Veronika Horvátová.

Pracovníci muzea připravili ovšem pro zájemce i další akce: Dny otevřených dveří ateliérů, kdy pod arkádami vystavovali členové fotografické sekce Prácheňské umělecké besedy pod vedením našeho bývalého kolegy RNDr. Karla Pecla. Náš zoolog RNDr. Jiří Šebestian, CSc. se podílel na vítání ptačího zpěvu, Mezinárodním dni ptactva, S muzeem v přírodě a zorganizoval 43. ročník odchytu a kroužkování ptáků v NPR Řežabinec. Již 24. ročník úspěšné Burzy minerálů pod taktovkou Ing. Jaroslava Cíchy, muzejního geologa, proběhl v hale Elim na Výstavišti, tentokrát měl rekordní účast návštěvníků. Odborní pracovníci připravili k proběhlým výstavám řadu hojně navštívených komentovaných prohlídek a muzejní pedagožka Mgr. Marcela Drhovská různé výtvarné dílny pro školy. Její pedagogické programy pilně navštěvovaly školní kolektivy. Připravovala je ve spolupráci s etnografem Mgr. Janem Koubou a Mgr. Josefem Novákem, novou posilou muzea, jenž dočasně

Archeolog Mgr. Jaroslav Jiřík, Ph.D. při komentované prohlídce výstavy k výročí třicetileté války.
Foto Václava Komarová

O výstavu „Vltavotýnský poklad“ byl velký zájem. Foto Václava Komarová

nahradil Mgr. Kláru Koubovou, která odešla počátkem roku plnit své mateřské povinnosti. Novinkou bylo, že naše muzeum, společně s píseckým Klubem esperantistů La Ponto, uspořádalo adventní koncert v děkanském kostele. U příležitosti 200. výročí narození píseckého ředitele kůru Františka Gregory nastudoval a uvedl jeho skladby pražský Chrámový sbor Cantus amici a z naší strany jej zajišťoval Mgr. Jan Kotalík. Účastníme se projektu Kameny zmizelých, který připomíná oběti z řad židovského obyvatelstva města. Za muzeum má tento projekt na starosti Mgr. Bohumír Bernášek společně s našim dlouholetým spolupracovníkem a dozorcem v expozicích Bc. Josefem Motykou.

Tři publikace vydané muzeem již byly zmíněny – „Jitex 70“, „Špála na Otavě“ a „Mučedníci písečtí“. K nim je třeba ještě připočítat tradiční sborník spojený s výroční zprávou – „Prácheňské muzeum v Písku v roce 2018“, jehož redakce se tentokrát ujal Mgr. Dan Hlášek, Ph.D., a drobný, ale hutný tisk Mgr. Jana Adámka „Václav IV. v Písku“. V přednáškovém sále se uskutečnilo několik představení nových knih veřejnosti: „Z Oklahomy do Louisiany“, „Zpívající řeka“ a „Spojuje nás město. Písek, město, lidé a jejich příběhy“.

Přednáškový sál získal na počátku roku novou audiovizuální techniku, díky které stoupla technická kvalita přednášek, kterých se tam uskutečnilo celkem 23. Dále se v sále konalo několik odborných seminářů, např. Náboženství ústy kazatelů, Aktuální trendy v muzejních výstavách s historickou tematikou či českoněmecká konference Minulost a současnost textilního průmyslu.

Během roku jsme obměnili několik počítačů, pořídili kontejner na starý papír, ledničku do kanceláře v Heydukově památníku, nový nábytek do sekretariátu, gril na muzejní akce pro veřejnost, sadu světel na výstavní stojany, novou barevnou kopírku, mikroskop, výkonný detektor kovů, fotopasti, tkalcovské stavy pro pedagogické programy, aku vrtačku, kameru, dva fotoaparáty, dvě klimatizační jednotky, kompresor do akvárií s rybami a řadu dalších předmětů.

Velká pozornost je samozřejmě věnována sbírkám. Muzeum má celkem 27 podsbírek a sbírkový fond je zapsán pod více než 130 tisíci položkami. Za rok 2019 přibýlo 302 položek, což představuje 695 předmětů. Například za nákup předmětů do sbírek jsme vynaložili bezmála 400 tisíc korun. Přestože si sami konzervujeme sbírkové předměty a ještě vypomáháme např. vodňanskému městskému muzeu, sami si zadáváme některé vzácné sbírkové předměty odborným restaurátorům. Za restaurování jsme vydali půl milionu korun. Mimořádným počinem bylo, že se podařilo zrestaurovat jeden z postranních oltářů z bývalého kostela Nejsvětější Trojice – oltář Panny Marie, který je zapsán v našich sbírkách. Po zrestaurování Mgr. Jaroslavem Fukou byl znovu postaven na původním místě. Náklad na restaurování činil 590.000,- Kč, přičemž částku půl milionu Kč zaplatilo z grantu Ministerstvo kultury ČR. Jako každý rok došlo k zaplňování depozitářů a také expozice v Protivíně.

Muzeum investovalo určitou částku svého rozpočtu do reklamy, poprvé jsme zkoušeli i reklamu internetovou, spolupracujeme s regionálním tiskem, rozhlasem a televí-

Módní přehlídka během Muzejní noci. Foto Václava Komarová

Z muzejní noci 2019. Foto Václava Komarová

zí. V březnu natáčela Česká televize po několik dní v interiéru Památníku Adolfa Heyduka scény do nového televizního seriálu Zločiny Velké Prahy. Při té příležitosti nechali filmaři vymalovat kuchyni secesním vzorem, který jsme ponechali jako dobovou výzdobu.

Na počátku roku 2019 ještě krátce, před odchodem na odpočinek, působila v muzeu, z důvodů dokončení předání podsbírek své nástupkyni Bc. Martině Měřičkové, paní Irena Mašíková. O jejím působení v píseckém muzeu, kde pracovala od roku 1986, je podrobně psáno ve stati „Byly to nádherné roky s těmi bláznivými umělci...“ v ročence 2017, na str. 176-183.

Po celý rok 2019 jsme poštovní obálky, které odcházely z muzea, opatřovali razítkem, které upozorňovalo, že písecké muzeum bylo založeno před 135 lety. A tak si říkám, jakou by asi jeho zakladatelé a první dobrovolní spolupracovníci měli radost, kdyby věděli, že jejich semínko padlo na úrodnou půdu.

Irena Mašíková

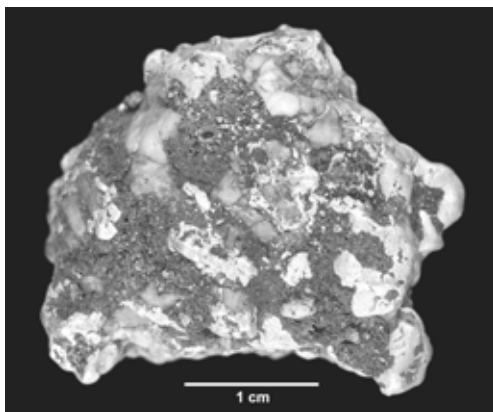
**135 let
PÍSECKÉHO
MUZEA
*2019**

Pamětní razítko navržené Zdiradem J. K. Čechem.

*PhDr. Jiří Prášek
ředitel muzea*

AKVIZICE ROKU

Jako akvizici roku vybíráme výjimečný nález zlatého nugetu, získaného při vyhledávání detektorem kovů během vlastního archeologického výzkumu muzea v průmyslové zóně u Písku. Nuget má podobu křemenného valounu bohatě prorostlého zlatem, o rozměrech 30x28x25 mm a celkové hmotnosti 53,5 g. Jedná se o největší novodobý nález zlatého nugetu v Čechách získaný do muzejních sbírek. Spolu

s předchozí akvizicí dvou zlatých nugetů z Vodňanska (akvizice roku 2018) tvoří soubor velkých ukázek přírodního zlata z území ČR, který je v českých muzejních sbírkách unikátní. Uvedené nugety, spolu s kvalitní ukázkou zlata z Křepic a některými dalšími drobnějšími vzorky zlata z regionu, jsou vystaveny ve stálé expozici Zlato v Pootaví. Nuget byl zapsán pod přírůstkovým číslem 274/19 do geologické regionální podsbírký muzea.

VÝSTAVY PRÁCHEŇSKÉHO MUZEA

Galerie PM

Jitex 70 (kurátoři Z. Duda, B. Bernášek)	1. 3. – 26. 5.
Václav Špála – Na Otavě (kurátorka M. Měřičková)	6. 6. – 18. 8.
Písek – 1619-20: Trojí dobytí města a počátek třicetileté války na Písecku (kurátor J. Jiřík)	27. 8. – 24. 11.
Pavel Besta – Vzájemně spojeni (kurátor J. Kotalík)	5. 12. – 31. 12.

Malé výstavní síně

Písecká móda před Jitexem (kurátor J. Kouba)	1. 3. – 26. 5.
Mlýny na Otavě (kurátor J. Kouba)	6. 6. – 11. 8.
„Kláster Svatého Kříže v městě Písku od lidí zlých, kacířských zkažen jest“. K 600. výročí zničení dominikánského kláštera 20. srpna 1419 (kurátor J. Adámek)	17. 8. – 29. 9.
Konfrontace klasické a digitální koláže - Jitka a Pavel Dosoudilovi (kurátor J. Kotalík)	4. – 31. 10.

Pavel Piekár a Ivo Křen / Krajiny viděné a vysněné / linoryty (kurátorka M. Měřičková)	7. 11. – 1. 12.
Prošívané Vánoce (kurátorka M. Měřičková)	6. 12. – 31. 12.

Chodba knihovny

Lucie Linden. Textilní průmysl v Deggendorfu, 1948-1986 (kurátoři Z. Duda, B. Bernášek)	1. 3. – 6. 5.
Jejicha / Art Brut (kurátorka M. Měřičková)	13. 6. – 28. 7.
Josef Řeřicha – Můj domov (kurátorka M. Měřičková)	1. 8. – 22. 9.
Miroslav Petřík / Grafika (kurátorka M. Měřičková)	26. 9. – 20. 10.
Skauting a tramping v Písku – stoletá historie (kurátoři Z. Duda, B. Bernášek)	23. 10. – 24. 11.
Vánoce na nitce (kurátor J. Kouba)	28. 11. – 31. 12.

Mimořádné krátkodobé výstavy - Rytířský sál

Ladislav Habsburský a Jiří Poděbradský, Funerální textilie z královských hrobů (kurátoři J. Jiřík, J. Adámek)	2. 4. – 28. 4.
Codex Gigas (kurátor J. Kouba)	7. 6. – 16. 6.
Generál Karel Bonaventura Buquoy - vítěz od Písku a Bílé hory (kurátor J. Jiřík)	10. 10. – 20. 10.
Vltavotýnský poklad (kurátor J. Jiřík)	22. 10. – 3. 11.

Výstava jednoho dne

Pavel Komáň - výběr z fotografií – portréty – ulice – šel jsem právě kolem (kurátorka M. Měřičková)	19. 9.
---	--------

Památník města Protivína

Staré domy Protivínské (kurátor J. Kouba)	1. 5. – 7. 7.
Svatopluk Klimeš – Ve vzduchu ve vodě (kurátorka M. Měřičková)	11. 7. – 31. 10.

Představení knihy „Zpívající řeka od Smetiprachu po Zvíkov“ Jaroslavy Pixové	16. 10.
„Na skautském táboře“ doprovodný program výstavy „Skauting a tramping v Písku - stoletá historie“ připravený píseckými středisky Junáka – českého skauta, z.s. (B. Bernášek, Z. Duda)	26. 10.
Představení knihy „Spojuje nás město – Písek, lidé a jejich příběhy“ Zlaty Měchurové	27.11.
Kurz vánočního patchworku (lektorka Dagmar Zajíčková)	11.12.
Předvánoční burza minerálů, drahých kamenů, šperků a fosilií (J. Cícha)	14. 12.
Adventní koncert v děkanském kostele k 200. výročí narození Františka Gregory (J. Kotalík, P. Dvořáková)	14. 12.

NÁVŠTĚVNOST PRÁCHEŇSKÉHO MUZEA

Prácheňské muzeum

Placené vstupy	osoby
plné vstupné	6 581
sníž. vstupné, bonus. karta	6 412
školy (perm. vstupenky, fa)	1 027
školy, školky s pedagogickým programem (perm. vstupenky, fa)	3 156
Přednášky a adventní koncert	1 210
Mineralogická burza	1 149
badatelé knihovna	32
Celkem platících návštěvníků	19 567

Volné vstupy	
badatelé (konzultace odborní pracovníci, knihovna)	336
Muzejní noc, Min. burza, mateř. školy, držitelé ZTP	4 345
průvodci skupin, asistence	403
vernisáže	1 391
Celkem neplatících návštěvníků	6 475

Památník města Protivína

Placené vstupy	osoby
plné vstupné	379
snížené vstupné	733
snížené vstupné (faktury, perm. školy)	133
Celkem platících návštěvníků	1 245

Volné vstupy	
Celkem neplatících návštěvníků	605

Památník Adolfa Heyduka

Placené vstupy	osoby
plné vstupné + lit. odpoledne	237
snížené vstupné	281
snížené vstupné (perm. školy)	18
Celkem platících návštěvníků	536

Volné vstupy	
Celkem neplatících návštěvníků	69

Pozorovací věž Řežabinec

Volné vstupy	
Festival ptactva, akce Acrocephalus, Vítání ptačího zpěvu	1 169
exkurze	207
Celkem návštěvníků	1 376

Ostatní	
Přednášky pracovníků – mimo muzeum	3 116

Návštěvnost celkem /osoby	32 989
----------------------------------	---------------

CENTRÁLNÍ EVIDENCE SBÍREK

Mgr. Jan Adámek

V průběhu roku 2019 bylo pod 302 přírůstkovými položkami zapsáno do sbírek 695 kusů předmětů, respektive jejich souborů a částí. Za nákupy sbírkových předmětů zapsaných v průběhu roku byla vynaložena částka bezmála 400 tisíc korun.

Následující tabulka poskytuje přehled o periodických inventarizacích. Každá podsátka musí být celá inventarizována v průběhu deseti let. Správce sbírky je povinen příslušnou část inventarizace provádět každoročně (zpravidla jde o 10%, minimální množství je stanoveno na 5% předmětů). Celkem bylo v průběhu roku zrevidováno 11 500 položek.

číslo	název podsátka	rozsah revize	revize prováděna od - do
1/19	historická	K+S 12001 – K+S 13400	1.10. – 12.12.
2/19	fotografie, filmy, videozáznamy	HF 9501 – HF 11500	28.5. – 9.12.

3/19	další - zoologická - bezobratlí	E 1 – E 180	1.12. – 19.12.
4/19	další - zoologická - bezobratlí exotičtí	EE 1 – EE 12	1.12. – 19.12.
5/19	další - zoologická - obratlovci	V 1 – V 7	19.12.
6/19	další - zoologická - obratlovci exotičtí	celá podsběrka	19.12.
7/19	výtvarné umění	VU 1501 – VU 1700	4.11. – 29.11.
8/19	další - umělecká plastika	UP 50 – UP 100	4.11. – 29.11.
9/19	uměleckoprůmyslové práce	H 150 – H 300	4.11. – 29.11.
10/19	další - umělecká grafika	UG 1001 – UG 1200	4.11. – 29.11.
11/19	další - umělecká kresba	UK 501 – UK 700	4.11. – 22.11.
12/19	knihy	podle protokolu	celoroční
13/19	numismatická	HN 12001 – HN 14000	2.9. – 25.9.
14/19	geologická	G 201 – G 400	2.12. – 27.12.
15/19	další - geologická systematická	GS 456 – GS 550	2.12. – 27.12.
16/19	jiná - geologická, jiné předměty	GJ 1-6 – GJ 23-25	2.12. – 27.12.
17/19	militária	HM 201 – HM 300	prosinec
18/19	další - hudební nástroje	celá podsběrka	prosinec
19/19	další - archeologie Protivín	AP 351 – AP 400	září
20/19	archeologická	A 12001 – A 14000	září - říjen
21/19	jiná - Památník A. Heyduka - mobiliář	AH UP 181 – AH UP 210	11.12.
22/19	další - Památník A. Heyduka - obrazy	AH VU 61 – AH VU 88	12.12.
23/19	etnografická	HE 4151 – HE 5000	7.11. – 18.12.
24/19	další - knihovna I. Beneše	KB 38151 – KB 38700	16.12. – 17.12.
25/19	další - knihovna J. Malého	KM 1001 – KM 1550	18.12. – 19.12.
26/19	další - knihovna A. Heyduka	KH 53320 – KH 55407	19.12. – 20.12.
27/19	další - mobiliář kostela Sv. Trojice	podle protokolu	prosinec

Podstanou část muzejních akvizic tvoří každoročně dary, někdy i velmi hodnotné. Jako projev díky jsou zde dárce jmenováni pro věčnou paměť.

Přehled darů Prácheňskému muzeu

přír. č.	předmět	dárce
1/19	Velíšek Petr, Krajina s jezdcem – Ekvádor, olej na plátně, 1991	I. Mašíková, Písek
14-15/19	Říháněk Václav – kostel na Sv. Anně, kresba rudkou; Dragoun Fr. R. – Kočovníci, kresba rudkou na karton, 1947	J. Pauli, Písek
16-21/19	kroniky, pamětní kniha a plaketa související s činností pionýrské organizace v Písku, 1949-79	DDM Písek (Mgr. M. Malík)
28-29/19	soubor propagačních fotografií píseckého Pramene a diplom	PhDr. J. Havlan, Písek
31/19	otevřítel dopisů – propagační předmět Jitex Písek	H. Novotná, Písek
33/19	soubor fotografií ze života prof. Otakara Ševčíka	Ing. M. Kozel, Písek
35/19	osobní váha berlínské firmy Jacob Ravené Söhne, druhá dekáda dvacátého stol.	J. Bakalová, Písek

38/19	sáčky na kávu píseckého obchodu Otilie Klićmanové, 30. – 40. léta dvacátého stol.	Š. Šejciová, Praha 4
44/19	řeznická pilka Diana na kosti a maso - německý výrobce F. Dick z první pol. dvacátého stol.	M. Blahout, Putim
46/19	olejomalba Vladimíra Mana s řekou Otavou a Sv. Annou, 1946	Z. Korejs, Praha 4
53/19	soubor loutek vyrobených píseckou firmou ZEKA Josefa a Marie Zelinkových, 30. – 40. léta dvacátého stol.	J. Müller, Ostrava
66/19	Otakar Šembera – Jitex, kombinovaná technika, 1983	M. Blahout, Putim
75/19	F. R. Dragoun – portrét Marie Zelenkové, 1991	M. Mašková, Putim
78-79/19	snímky tzv. alegorických vozů národního podniku Jitex, 1963	Z. Spurná, Písek
80-81/19	soubor fotografií z návštěvy L. I. Brežněva a A. Novotného v píseckém Jitexu, 1961; pánská košile z produkce jitexu	M. Velíšková, Vojník
82-86; 88/19	soubor fotografií a pohlednice se vztahem k píseckému Jitexu	M. Zborníková, Písek
89/19	soubor fotografií píseckého Jitexu	Z. Radostová, Písek
90-93/19	soubor předmětů ve vztahu k píseckému Jitexu	F. Šusta, Písek
94/19	dámské kombiné z produkce n. p. Jitex	A. Sojková, Písek
95-97/19	soubor pracovních průkazů zaměstnanců Jitexu	M. Zborníková, Písek
100-102/19	kroniky BSP	J. Šindelářová, Písek
106/19	šátek n. p. Jitex Písek	A. Němec, Písek
107/19	dámský šátek 25 let Jitex Písek	D. Šilená, Písek
109/19	dámský šátek Jitex Písek	H. Faitová, Písek
119/19	úlolek křemenné žiloviny s makroskopickým zlatem	J. John, Praha 4
135/19	pánské triko froté (Jitex – Luxus)	J. Vojtěšek, Písek
136/19	soubor různých letáků a tiskovin	Mgr. V. Filipová, Písek
139-142/19	soubor fotografií, diplom a kroniky Prodejný pletářského průmyslu v Písku	J. Hlavničková, Písek
143/19	pánská košile z Jitexu Písek	Jitex Písek
149; 156/19	nenámý autor – koňské hlavy, olej na dřevěné desce, snad Hamiltonova škola; neznámý autor – podobizna ženy, kresba	Ing. J. Dlouhá, Žďárské Chalupy
157/19	soubor fotografií obchodu Jitex Písek, 1993	B. Mácová, Písek
158-159/19	kroniky BSP prodejný Jitexu Písek	J. Hlavničková, Písek
163-165/19	vzorky výrobků Jitexu Písek	R. Černíková, Písek
166/19	album legionáře Karla Mácy	K. Máca, Písek
176-178/19	soubor fotografií se vztahem k prodejně Jitexu Písek	B. Mácová, Písek
179-180/19	soubor fotografií z milevského povozu n. p. Jitex Písek	Ing. C. Votava, Písek
184-185/19	doklady zaměstnance Jitexu Josefa Konopy	Z. Hánová, Praha 4
186/19	soubor rodinných fotografií Růženy Černíkové z Písku	R. Černíková, Písek
188-193/19	soubor brožur Stavebního bytového družstva Písek	Z. Hánová, Praha 4
194-195/19	náprsní taška a manžetové knoflíčky s nápisem a logem pletářského průmyslu	Z. Javůrek, Třešně
196-199/19	soubor fotografií se vztahem k Jitexu Písek; výuční list pletářky Věry Ruskovské	V. Mikešová, Písek

212-213/19	album na vkládání obrázků s motivy zvířat: „S Hagenbeckem na lov zvířat /S filmem v divočině/ Stollwerckova sbírka 320 obrázků“; sběratelské album s nalepenými malými reklamními kartičkami, které přikládala ke svým mýdlům pražská kosmetická firma Hellada	Ing. J. Dlouhá, Žďárské Chalupy
229-230/19	útenky píseckého obuvníka Jana Kalaše a krejčího Tomáše Švihovce	J. Růžičková, Písek
240-242/19	vzorky výrobků z Jitexu Písek	H. Školaudyová, Písek
243-245;	soubor útenek různých píseckých firem:	J. Růžičková, Písek
247/19	pohledního podniku Josefa Borovučky, obchodního domu Aničky Erhartové, továrny Marc Hahn a syn, pekařství Hynka Bajera	
250/19	dížka na chlebové těsto z jedlového dřeva, kolem r. 1890	J. Kotlín, Písek
275-278/19	oděvní soutěžní modely H. Školaudyové z Písku; výrobky Jitexu Písek	H. Školaudyová, Písek
279-280/19	předměty související s Jitexem Písek	Jitex Písek
281-282/19	Piekar Pavel - Richard Weiner, linoryt, 2015; Piekar Pavel - Karel Klostermann, linoryt, 2009	P. Piekar, Praha 4
283-284;	Řeřicha Josef - Smrtí k životu, soubor dřevorytů, 1920;	H. Hoyer, Rožmitál p. Třemšínem
287-288;	Řeřicha Josef - Dřevěné kostely v oblasti Karpat,	
292/19	soubor dřevorytů, 1948; Řeřicha Josef – Dřevěné kostelíky v Karpatech, soubor dřevorytů, 1931 – dva exempláře; Řeřicha Josef – Můj domov, soubor dřevorytů, 1948	
293/19	Klímeš Svatopluk - Tři nymfy z cyklu Vystřihovánky	S. Klimeš, Praha 3

ODDĚLENÍ SPOLEČENSKOVĚDNÉ

vedoucí: Mgr. Jan Kotalík

Pracoviště dějin středověku

Mgr. Jan Adámek

Souběžně s činností historika středověkých dějin J. Adámek pracoval jako správce Centrální evidence sbírek (viz výše na str. 15). Zde kromě průběžného vedení přírůstkové knihy zajišťoval komunikaci s Centrální evidencí sbírek při ministerstvu kultury.

Je také dlouholetým správcem numismatické podsbírky a vedoucím muzejní knihovny, kde spravuje sbírkový fond staré muzejní knihovny (viz zpráva za příslušné oddělení na str. 33).

Pracovník byl pověřen administrací prací spojených s restaurováním a znovumístěním oltáře Panny Marie z kostela sv. Trojice, který je v muzejních sbírkách. Obnovený oltář byl znovu vztyčen v prosinci.

Dne 7. února přednášel J. Adámek při prezentaci své knihy „Acta correctoris clerici“ (srov. bibliografii za minulý rok), kterou dlouhá léta připravoval v rámci vý-

zkumného úkolu muzea. Slavnostní událost proběhla v piano nobile pražského Arcibiskupského paláce.

K významnému výročí dramatické i tragické události píseckých dějin připravil výstavu „Klášter Svatého Kříže v městě Písku od lidí zlých, kacířských zkažen jest K 600. výročí zničení dominikánského kláštera 20. srpna 1419“. Zájemce provedl výstavou ve dvou komentovaných prohlídkách 21. srpna a 12. září; touž výstavou provedl také třídu studentů gymnázia a zdravotnické školy. Při prvé z nich byla představena kniha Mučedníci písečtí (viz níže). Při této příležitosti připravil J. Adámek v rámci muzejního cyklu přednášku „Dominikánský klášter v Písku ve středověku“, kterou poté v upravené podobě proslovil 31. října v prostoru píseckého děkanství. Stejnému tématu se pak věnoval v rozhovoru pro Rádio Proglas.

Na rok 2019 připadlo také šestisetleté výročí úmrtí Václava IV., které historik připomenul přednáškou „Písecké refugium krále Václava IV.“ v přednáškovém sále muzea a připravil také knížečku „Václav IV. v Písku“, jež je pokračováním řady tiskovin o píseckých pobytech panovníků a významných osobností.

Dne 7. listopadu proslovil před početným auditoriem, shromážděným v kostele sv. Petra a Pavla v Albrechticích, přednášku při příležitosti otevření obnovené sakrální stavby, na téma jejích starších dějin do konce 14. století.

Pro ediční řadu medailí České pečeti, které vydává Česká mincovna, konzultoval podobu převodu a rekonstrukce pečetního pole pro stříbrné ražby pečetí Bohuslava ze Švamberka a bratra Ekka, templářského komtura pro Čechy.

V průběhu roku obsloužil několik desítek badatelů, ať již při osobní návštěvě nebo prostřednictvím e-mailové korespondence - konzultovány byly především problémy z oblasti pomocných věd historických, regionálních a církevních dějin.

Bibliografie za rok 2019

Knižně:

- *Mučedníci písečtí. O vypálení a rozboření kláštera Svatého Kříže Řádu bratří kazatelů, jinak též dominikánů, v královském městě Písku a nelítostném vyvraždění tamních řeholníků v neděli 20. dne měsíce srpna L. P. 1419, Prácheňské muzeum v Písku, 44 s. [ISBN 978-80-86193-70-0]*
- *Václav IV. v Písku, Prácheňské muzeum v Písku, 16 s. [ISBN 978-80-86193-71-7]*

Články:

- *Neznámý pohled na Písek od Jana Antonína Venuta z roku 1817, in: Prácheňské muzeum v Písku v roce 2018, s. 63-68 [ISBN 978-80-86193-69-4]*
- *Knížní dar z pozůstalosti plukovníka Františka Chaloupky, in: Prácheňské muzeum v Písku v roce 2018, s. 90-96 [ISBN 978-80-86193-69-4]*
- *Listinář Řádu sv. Lazara ve Svaté zemi, Reunion. Vydává Vojenský a špitální řád sv. Lazara Jeruzalémského – Bohemia, roč. XLIII, č. 1/2019 (XXXI. – XXXIV.), s. 14; (s kresbami Z. Čecha) [ISSN 1214-7443]*

Pracoviště etnografie

Mgr. Jan Kouba

Správa všech tří podsbírek probíhala bez větších mimořádných událostí. Podsbírka hudebních nástrojů se nikterak nezměnila, do militarií byl připsán jeden předmět a v podsbírce etnografické přibýlo 67 nových přírůstkových čísel. Druhý stupeň muzejní evidence se ve sledovaném období rozšířil o 66 nových čísel v Podsbírce etnografické a o dvě čísla v Podsbírce militaria. Veškerá evidence probíhala v programu MUSEION. Na závěr roku provedl pracovník řádnou inventuru u všech svěřených podsbírek.

Ve spolupráci s příslušnými odborníky se pracovalo na zlepšení fyzického stavu deponovaných předmětů. Velká řada z nich prošla tolik potřebným konzervováním. Zvláště vydařená byla práce na odkrytí původní barevnosti příbramských jeslíček z přelomu 19. a 20. století, které se do sbírek muzea podařilo získat v roce předchozím. Ač se vlastními silami nepodařilo v roce 2019 žádný z předmětů zrestaurovat, přivést řadu věcí zpět k životu se povedlo díky spolupráci s restaurátory externími – namátkou jmenujeme několik podmaleb, řadu kusů textilu, brokovou kozlici či dámské vějíře. Zásadní byla zvláště obnova jednoho z klíčových artefaktů píseckých dějin – tzv. Vota (slib Píseckých Panně Marii týkající se záchrany města v letech 1741 – 1742).

Etnograf prováděl zájemce po muzejních expozicích, na jejichž dobrý stav v průběhu roku dohlížel; měl řadu přednášek mimo muzeum (celkem zhruba 300 posluchačů) a poskytl odborné konzultace ústní i písemné zhruba šedesáti badatelům. Mimo prodloužení dlouhodobých zápůjček zapůjčil v průběhu roku etnograf sbírkové předměty na několik výstav – například betlémy do Velešína, nebo loučnický k filmování televizního dokumentu.

Etnograf se v průběhu roku podílel na dvou velkých projektech – výstavách JITEK 70 a Špála na Otavě. Obě dvě doplnil autorskými historicko-dokumentačními výstavami. V Malých výstavních síních tak nejprve představil Píseckou módu před Jitekem, když využil bohatou sbírku dochovaných textilních součástí měšťanské módy 19. a první poloviny 20. století. Poté, co v galerii muzea vystřídaly textil z Jiteků obrázky Václava Špály, měnil se i obsah druhých výstavních prostor. Ty tentokrát zaplnily staré fotografie a obrazy zobrazující místa, kde slavných malířů Václav Špála trávil mezi léty 1929 a 1930 své letní prázdniny a kde i maloval. Výstava proběhla ve spolupráci s Etnologickým ústavem Akademie věd a s řadou dalších soukromých sběratelů, a představila řadu dosud nikdy nepublikovaných snímků. Etnograf zajistil i konání mimořádné krátkodobé výstavy, na které se v měsíci červnu představila unikátní kopie největší ručně psané knihy světa – Codexu Gigas. Tu do Písku zapůjčil její výrobce Jiří Fogl z Knihařství Žamberk. V Památníku města Protivína spolupracoval s Ing. Helenou Mašindovou, která zúročila několikaletý sběr materiálů výstavou Staré domy protivínské. Tradiční vánoční výstava, uskutečněná tento rok v Chodbě knihovny, se tentokrát nesla ve znamení zručných žen a jejich rukodělných kouzel. Vánoce na nitce představily mnoho různých technik, díky

kterým lze z bavlněné příze, vlny či látky vytvořit vánoční ozdoby, betlémy, anděly či madonky. Autorkami byly současné tvůrkyně z jižních a západních Čech.

Etnograf byl předsedou Poradního sboru pro sbírkotvornou činnost muzea, členem sboru v Netolicích a Českém Krumlově a členem komise pro výběr statků tradiční nemateriální lidové kultury jižních Čech. Zároveň zajišťoval monitoring internetových aukčních a bazarových portálů, díky čemuž muzeum rozšířilo své sbírky o řadu významných předmětů.

O Vánocích a Velikonocích zajišťoval vhodný sortiment lidových výrobků do muzejního obchodu. Pomáhal muzejním pedagožkám při jimi organizovaných projektech a programech. Pro měsíčník Písecký svět připravoval pravidelnou rubriku s tématy z písecké kulturní historie.

Od dubna se součástí práce J. Kouby stala i agenda převzatá z oddělení marketingu. Pracovník tak pravidelně poskytoval informace médiím – sestavoval tiskové zprávy, každý měsíc publikoval v tištěném Píseckém světě celostránkovou programovou nabídku muzea, spolupracoval s Píseckými postřehy a Píseckým deníkem, zajišťoval vstupy do rádií, televizí a zprostředkovával fotografování výstav pro novináře. Na vybrané akce zadával reklamu do JTV. Každý týden posílal informativní emaily příjemcům muzejních zpráv, staral se o náplň muzejního facebooku a spolupracoval s Odborem kultury a památkové péče KÚ JČK. Pro destinační společnost Písecko dodal podklady do pravidelně vydávaného kalendáře akcí. Pracovník zároveň absolvoval několik školení pořádaných KÚ JČK a na jaře muzeum prezentoval na veletrhu cestovního ruchu Travel Fest.

Bibliografie za rok 2019

Knižně:

- *Dolní Pootaví v oblasti Panského mlýna na přelomu 20. a 30. let 20. století*, in: Václav Špála Na Otavě, Písek 2019, s. 49-61 [ISBN 978-80-86193-67-0]

Články:

- „Zabte Židovku!“ – rabování v Písku slavného roku 1918, in: *Písecký svět. Svobodný prostor pro vaše názory*, č. 2/2019, s. 17
- *Fata morgána, kulové blesky a nebeská znamení*, in: *Písecký svět. Svobodný prostor pro vaše názory*, č. 4/2019, s. 19
- *Omamná vůně kávy rozlévala se v ulicích Písku*, in: *Písecký svět. Svobodný prostor pro vaše názory*, č. 8/2019, s. 15
- *I v Písku se jedli ptáčci – zpěváci aneb Čižba, umění jemné a líbezné*, in: *Písecký svět. Svobodný prostor pro vaše názory*, č. 10/2019, s. 15
- *Zapomenutá osobnost: malíř František Steinfeld*, in: *Písecký svět. Svobodný prostor pro vaše názory*, č. 12/2019, s. 15-16

- *K dějinám úborů plaveckých, in: Písecký svět. Svobodný prostor pro vaše názory, č. 16/2019, s. 19*
- *Báječné muže v létajících strojích obdivovali i na Písecku, in: Písecký svět. Svobodný prostor pro vaše názory, č. 20/2019, s. 19*
- *Až v Americe začala dlouhá cesta mužů ke kočárkům, in: Písecký svět. Svobodný prostor pro vaše názory, č. 22/2019, s. 15*
- *Štědrý večer začínal východem první hvězdy..., in: Písecký svět. Svobodný prostor pro vaše názory, č. 24/2019, s. 17*
- *O mlynářském rodu Jandů a zaniklé pile v Podkrčí, in: Protivínské listy, roč. XXVIII, 2019, č. 2, s. 11*
- *Jeden z největších patriotů města – MUDr. Alois Svoboda, in: Protivínské listy, roč. XXVIII, 2019, č. 4, s. 9*
- *Věhlas a oblíbenost příbramských jeslíček, in: Zpravodaj příbramských betlemářů, duben 2019, č. 57, s. 11-18*

Pracoviště kulturních dějin

Mgr. Jan Kotalík

Na pracovišti byly katalogizovány nové přírůstky a plněn plán revizí sbírek. J. Kotalík realizoval naplánované výstavy: „Konfrontace klasické a digitální koláže“ (Jitka a Pavel Dosoudilovi) a „Vzájemně spojení“ (obrazy Pavla Besty). Pomoc vyhledáním potřebných materiálů poskytl organizátorům při konání dalších výstav: „Písecká móda před Jitexem“, „Klášter Svatého kříže v městě Písku od lidí zlých, kacířských zkažen jest“ (k 600. výročí zrušení dominikánského kláštera 20. srpna 1419), „Mlýny na Otavě“, „Skauting a tramping v Písku – stoletá historie“ (výstava ku 100. výročí založení prvního skautského oddílu v Písku).

J. Kotalík plnil povinnosti týdenní dozorní služby, komunikoval s badateli a občas přizpůsoboval svou práci podle potřeb instituce a pokynů ředitele. Ve své výzkumné činnosti se zaměřil především na vytěžení dostupných pramenů k osobnosti Otakara Ševčíka, houslového virtuosa a hudebního pedagoga světové úrovně, jenž působil velkou část života v Písku. Za tímto účelem několikrát přijel na odborné pracoviště Městského muzea Horažďovice, kde studoval dochovanou dokumentaci místního slavného rodáka. Nejvíce informací zaznamenal a doplnil poznámkový aparát k O. Ševčíkovi ve Státním okresním archivu Písek. Při snaze vyplnit co nejvíce bílých míst v jeho životě ve vztahu k Písku nezapomněl ani na návštěvu studovny Českého muzea hudby v Praze. Jako drobný tiskový výstup ke sledované osobnosti O. Ševčíka sestavil J. Kotalík stručný nástin jeho životopisu pro návštěvníky Hudebního festivalu Pontes 2019. V oblasti kulturní historie pomáhal Velvysla-

nectví Japonska dohledávat poznatky o životních osudech osobností spojenými jak s Japonskem, tak i s Pískem.

Z další vlastní působnosti určené veřejnosti je možné zmínit jeho účast na konferenci „Propamátky“, které se 6. listopadu zúčastnil svou přednáškou na téma „Z dějin středního a vyššího píseckého školství“.

Pro gymnázium několikrát proslovil přednášky s tematikou „Umělci v kontextu doby“ (při listopadovém výročí tzv. sametové revoluce v r. 1989). Pro Základní školu Josefa Kajetána Tyla připravil pásmo k dějinám města od druhé poloviny 19. století do období první republiky doprovázené vybranými ukázkami historických fotografií. Od poloviny roku v součinnosti s vedením muzea prováděl výměnu průkazek AMG.

Před koncem roku J. Kotalík navštívil školení v Praze, jehož hlavní náplní byla licenční problematika. Před Vánoci spolupracoval při pořádání „Slavnostní pastorální mše české“ Františka Gregory (1819 – 1887) ve farním kostele Narození Panny Marie.

Pro dokumentaci jednotlivých muzejních akcí zakládal plakáty a některé další propagační tiskoviny. Podle aktuální potřeby spolupracoval s tiskem.

Bibliografie za rok 2019

Články:

- *Návštěvy císaře Františka Josefa I. v Písku v letech 1888 a 1905 na vybraných ukázkách fotografické dokumentace z podsbírky historická fotografie, in: Prácheňské muzeum v Písku v roce 2018, s. 97 - 102 [ISBN 978-80-86193-64-9]*
- *Oáza hororu v poušti nudy, in: Prácheňské muzeum v Písku v roce 2018, s. 123-124 [ISBN 978-80-86193-64-9]*
- *Jiří Steiner, Petr Mano - obrazy, in: Prácheňské muzeum v Písku v roce 2018, s. 124-125 [ISBN 978-80-86193-64-9]*
- *David Balihar: Cesta kol mé světnice, in: Prácheňské muzeum v Písku v roce 2018, s. 126-127 [ISBN 978-80-86193-64-9]*
- *Tereza z Davle: Grandhotel, in: Prácheňské muzeum v Písku v roce 2018, s. 127-128 [ISBN 978-80-86193-64-9]*

Pracoviště nových a nejnovějších dějin

Mgr. Zdeněk Duda

Náplní práce pracoviště je správa a rozvoj podsbírky historická, dokumentující a ilustrující politické, hospodářské a sociální dějiny města Písku (částečně i bývalého okresu) především druhé poloviny 20. století, vlastní vědeckovýzkumná činnost a systematická prezentace podsbírky prostřednictvím výstavních, přednáškových

a dalších projektů, včetně zpřístupňování podsbírký formou odborných konzultací badatelům i široké veřejnosti.

Podsírka historická se prostřednictvím darů, nákupů i vlastní sběratelské činnosti rozrostla během roku o 258 předmětů (119 přírůstkových čísel). Většina z nových akvizic byla získána v rámci dokumentačního sběru materiálu a přípravy výstavy k 70. výročí založení nejznámějšího píseckého podniku. Do podsírky tak bylo zapsáno větší množství předmětů souvisejících s existencí, provozem a mimovýrobní činností národního podniku Jitex. Konkrétně se jednalo o ukázky dobové módy a ošacení, propagačních předmětů, diplomů a dalších ocenění, kronik brigád socialistické práce, fotografií dokumentujících výrobu, pracovní kolektivy i žádoucí trávení volného času, stejně jako významné návštěvy, stranické schůze apod. Jako příklad lze uvést například soubor snímků z návštěvy L. Brežněva a A. Novotného v Jitexu v květnu 1961 od fotografa K. Beníška, či soubor dokumentů k podnikové bytové družstevní výstavbě z poloviny 60. let 20. století. Několik desítek předmětů bylo navíc také zařazeno do pomocné evidence. Celkově se dosud podařilo zpracovat pouze část získaného materiálu, přibližně třetina tohoto materiálu bude zpracovávána v dalších letech. Mezi další významné akvizice patří například fotoalbum Karla Máce, dokumentující aktivity čs. legionářů ve Francii v době první světové války, nebo také ukázky dobových ochranných prostředků civilní obrany z počátku 50. let 20. století, konkrétně ochranná dětská kazajka DK-52 a ochranná plynová maska CO-1.

V rovině systematické evidence bylo vytvořeno 119 nových inventárních čísel (K+S 13 374 – K+S 13 492). Ve čtvrtém čtvrtletí bylo v rámci pravidelné periodicke kontroly revidováno cca 5 % podsírky, tj. 700 inventárních jednotek.

Badatelům z řad vědecké i široké veřejnosti bylo poskytnuto na padesát konzultací, a to převážně v oblasti regionálních dějin a reálií. Zvláště se jednalo o témata související s připomínkami událostí z let 1939 a 1989 a obecně druhé světové války. Konzultována byla i témata dějin všedního dne a náboženských dějin 18. až 20. století.

K vědeckovýzkumným úkolům patřilo především studium podob, forem a obsahů muzejní sbírkotvorné a prezentační činnosti v druhé polovině 20. století (příspěvek na vědecké konferenci v Českých Budějovicích), studium sociálních a kulturních dějin národního podniku Jitex Písek (výstava a dokumentační sběr materiálu) a studium dějin a podob trávení volného času dětí a mládeže ve 20. století (výstava). Publikované výstupy jsou doloženy níže.

Prezentační aktivity pracovníka se soustředily především na přípravu a realizaci dvou původních muzejních výstav, jedné věnované dějinám prvních čtyřiceti let nejznámějšího píseckého podniku a druhé připomínající stoletou historii skautingu a trampingu na Písecku. První z nich byla hlavní výstavní instalací širšího projektu *Jitex 70*, jehož součástí byly i další výstavy a prezentační aktivity, mimo jiné

i tradiční muzejní noc, oslava narozenin Jitexu apod. K aktivitám v rámci projektu *Jitex 70* patřilo i kurátorské zajištění výstavy o módě a životním stylu na Západě v druhé polovině 20. století, chystané v přeshraniční spolupráci s Městským muzeem v Deggendorfu. Spoluřešitelem projektu a spoluautorem výstavní instalace *Jitex 70* byl B. Bernášek, knihovník muzea. Architektonické a scénografické řešení navrhlo a zajistilo grafické studio Kolář & Kutálek. K výstavě byla vydána doprovodná publikace. I druhá původní muzejní výstava byla připravena ve spolupráci s B. Bernáškem. Uspořádána byla pod názvem *Skauting a tramping v Písku – stoletá historie*. Předměty z podsírky historická byly v předmětném roce rovněž prezentovány na dalších výstavách našeho muzea i na výstavách dalších českých paměťových institucí.

Z. Duda se podobně jako v minulých letech aktivně podílel na činnosti komise muzejních historiků AMG (členství ve výboru komise). Mimo jiné zajišťoval přípravu a realizaci odborného semináře komise muzejních historiků na téma *Aktuální trendy ve výstavách s historickou tematikou*, pořádaného společně s návazným jednáním komise v našem muzeu.

Ve spolupráci s partnerskými institucemi (Městským muzeem v Deggendorfu, Technickou vysokou školou v Deggendorfu a Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích) byl také v příslušných kapitolách týkajících se podsírky (A1.5 – příprava obsahů pro digitální technologie do stálé expozice; A1.11 – výzkumný projekt Textilní průmysl; A1.12 – vědecká příprava obsahů muzejních expozic a prezentací) řešen přeshraniční projekt *Museum Uploaded*, tematizující digitální technologie v přeshraniční spolupráci muzeí v oblasti sbírkotvorné činnosti i muzejní prezentace.

Bibliografie za rok 2019

Knižně:

- *Jitex *70. 1949 – 1989, Písek 2019, 195 str. (s B. Bernáškem, V. Velátem, T. Huncovským, A. Dudovou, M. Novotným, A. Nápravníkovou a A. Březinovou). [ISBN 978-80-86193-68-7]*

Studie:

- *Obraz katolického duchovního v prvních učebnicích pastorální teologie (Gifschütz, Chládek, Stach), in: Adriána Biela – Pavel Andrei Prihracki (edd.), In pluribus unitas IV, Bratislava 2018, s. 112-119. [ISBN 978-80-223-4647-4]*

Zprávy:

- *Aktuální trendy ve výstavách s historickou tematikou, Věstník AMG, 2019, č. 4, s. 27-28 (společně s P. Štovičkem). [ISSN 1213-2152]*

Pracoviště výtvarných sbírek

Bc. Martina Měříčková

V průběhu roku připravila Martina Měříčková šest výstav. Nejdůležitější výstavním počinem uplynulého roku byla expozice „Václav Špála – Na Otavě“. V prostorech Galerie bylo představeno na dvacet děl takzvaného Modrého období z let 1929 – 1930. Návštěvníci muzea tak měli jedinečnou příležitost shlédnout vrchol Špálovy tvorby v nebyvalém rozsahu. Díla ze svých sbírek zapůjčili Národní galerie v Praze, Alšova jihočeská galerie, Galerie moderního umění v Hradci Králové, Galerie Středočeského kraje v Kutné Hoře, Galerie výtvarného umění v Chebu, Akademie věd České republiky, Kooperativa pojišťovna, a.s. Vienna Insurance Group, Galerie hlavního města Prahy, Galerie umění Karlovy Vary, Galerie KODL, MUDr. Ivan Kafka a soukromí sběratelé. K výstavě byl též vydán katalog, dvojjazyčný audio průvodce výstavou a založena doména vaclavspalanaotave.cz. Po dobu konání výstavy probíhal i bohatý doprovodný program formou komentovaných prohlídek, procházkami po stopách Václava Špály podél Otavy v lokalitě Na Cajscce vedených panem Tomášem Poskočilem a výtvarné dílny. Výstava byla finančně podpořena grantem Jihočeského kraje, města Písek a Galerií KODL.

V Malých výstavních síních připravila Martina Měříčková dvě výstavy. Výstava „Krajiny viděné a vysněné“ Pavla Piekara a Ivo Křena představila grafické práce dvou vynikajících autorů věnujících se linorytu. Na kolektivní výstavě „Prošívání Vánoce“ mohli návštěvníci zhlédnout textilní tvorbu autorek sdružených ve skupině Otavského patchworku a quiltingu.

Pro Chodbu knihovny připravila tři výstavy. První s názvem „Art Brut“, byla věnována tvorbě amatérského malíře Jiřího Ježka Chadraby. Další z výstav jsme si připomněli šedesát let od smrti píseckého rodáka Josefa Řeřichy. A na poslední z trojice byl k vidění rozsáhlý soubor grafických prací Miroslava Petříka z Týna nad Vltavou.

Pro Památník města Protivína připravila výstavu Svatopluka Klimeše s názvem „Ve vzduchu ve vodě“.

Do tradičního cyklu přednášek pozvala do Písku cestovatele Libora Drahoňovského a hudebního publicistu Pavla Klusáka.

Kurátorka realizovala nákupy uměleckých děl do výtvarných sbírek, díky kterým byla do sbírek zapsána například díla malíře Františka Skály, karikatura Picassa od režiséra Jaroslava Papouška či rozměrné plátno od Josefa Krejse. Sbírkou muzea též obohatily i velkorysé dary výtvarníků, kteří ve výstavních prostorech představili v uplynulém roce svojí tvorbu. Svatopluk Klimeš je zcela jedinečnou osobností na české výtvarné scéně a je tedy velkým potěšením, že do výtvarných sbírek věnoval tři svá výtvarná díla dotčená ohněm tj. technikou propalování. Dalšími donátory byli Pavel Piekar a Ivo Křen, kteří měli na podzim společnou výstavu v Malých výstavních síních. Piekar věnoval dva portrétní linoryty, a to básníka Richarda Weine-

ra a spisovatele Karla Klostermanna. Ivo Křen věnoval velkoformátový linoryt s názvem Temné skály. Irena Mašíková, stejně jako minulý rok, tak i tento, věnovala do sbírek muzea pětadvacet uměleckých děl, z čehož většinu tvoří práce Václava Rožánka. Hubert Hoyer věnoval část písemné a grafické pozůstalosti po píseckém grafikovi Josefu Řeřichovi. Jednotlivými dary přispěli Marie Mašková, Jana Dlouhá a Petr Brukner. Celkově do výtvarných sbírek Prácheňského muzea přibýlo v roce 2019 na sto šestnáct předmětů.

Kurátorka též poskytla odborné vyjádření Policii České republiky v případě odcizených obrazů písecké amatérské malířky Kateřiny Murové. O tvorbu píseckého rodáka Vladimíra Fuky projevíli zájem dva badatelé, kterým bylo zpřístupněno dílo tohoto výtvarníka z depozitářů.

Do restaurátorského ateliéru paní Ivy Petrové byl deponován k odbornému ošetření poslední z rozměrných deskových obrazů mariánského cyklus námětem „Navštívení Panny Marie“.

Bibliografie za rok 2019

Knižně:

- *Václav Špála – Na Otavě, Prácheňské muzeum v Písku v roce 2019, 72 s. [ISBN 978-80-86193-67-0]*

Články:

- *Pracoviště výtvarných sbírek a výstavní činnosti, in: Prácheňské muzeum v Písku v roce 2018, s. 27-28 [ISBN 978-80-86193-69-4]*
- *Výběr z výstav Prácheňského muzea v Písku, in: Prácheňské muzeum v Písku v roce 2018, s. 120-123 [ISBN 978-80-86193-69-4]*
- *Art Brut v Prácheňském muzeu, in: Písecký svět, Svobodný prostor pro vaše názory, č. 12/2019*
- *Jaroslav Joe Hübl zachytává neopakovatelnost lidského bytí, Písecký svět, Svobodný prostor pro vaše názory, č. 8/2019*

ARCHEOLOGICKÉ ODDĚLENÍ

Vedoucí: Mgr. Jaroslav Jiřík, Ph.D.

Mgr. Martin Pták (0,5 úvazku), Mgr. Daniel Hlásek (0,5 úvazku), Ing. Tomáš Hiltcher

V roce 2019 pracovali archeologové ve stejném složení jako v roce předchozím. Výzkumná sezóna toho roku započala již v měsíci únoru na okraji města Mirovice, v poloze Stará ves, kde se během výstavby rodinného domu podařilo prozkoumat část sídliště z 12. – 13. století (zjištěny byly i stopy středohradištního a pravěkého osídlení).

Letní měsíce byly věnovány rozsáhlému záchrannému výzkumu v ploše plánovaného závodu společnosti Heyco Werk ČR s. r. o. v severní průmyslové zóně města. Zde se podařilo odkýt takřka tři stovky sídlištních objektů, z nichž jich několik pocházelo ze střední doby bronzové, dále soupravu bronzových šperků ze střední doby bronzové, které snad mohou být stopou pohřbu (byť samotný hrob se zachytit nepodařilo ani s využitím fosfátové analýzy).

Rovněž v letních měsících byl proveden zjišťovací výzkum bývalé renesanční tvrze v Údraži a to v souvislosti s plánovanou rekonstrukcí a adaptací tohoto objektu na kulturní centrum. Zjišťovací sondáž byla provedena u východní a jižní stěny budovy. Výzkum přinesl dílčí poznatky k vývoji historických terénů, které navazují na budovu tvrze. Získaný archeologický materiál (především soubor zlomků reliéfních kachlů z první pol. 16. st) přispěl k poznání hmotné kultury renesanční tvrze. Několik zlomků pravěké (st. doba železná?) a středověké (13. st.) keramiky vypovídá o využití prostoru před výstavbou tvrze.

Z menších akcí se pak jednalo o výzkum v místě nálezů depotu nákrčníkovitých hřiven ze starší doby bronzové na katastru Nové Vsi u Protivína. Dále v Podolí I byl odkryt halštatský kostrový hrob, vybavený bronzovými šperky. Sídlištní nálezy halštatského a laténské stáří pocházejí nově též z Laziště. V Jistci dále probíhal průzkum v ploše budoucího lomu, odkud pocházejí ojedinělé pravěké nálezy. Významné situace zastihl zjišťovací výzkum v zámeckém areálu v Chřešticích a to v souvislosti s plánovanou rekonstrukcí objektu. V samotném jádru města Písek pak byl dokumentován průběh vnějšího opevnění u barbakánu zaniklé Budějovické brány v křižovatce ulic Komenského a Chelčického.

Archeologické oddělení buď přímo připravilo, nebo se podílelo na realizaci dvou hlavních a tří mimořádných výstav muzea. Předně se jednalo o výstavu „Písek 1619 - 1620: Trojí dobytí města a počátek třicetileté války na Písecku“, která byla přihlášena jako jedna z akcí Mezinárodního dne archeologie. Tato výstava připomněla nejtragičtejší okamžiky města Písku na základě výpovědi historických a archeologických pramenů. Výstava vznikla v široké spolupráci s Národním památkovým ústavem (Státní zámek Opočno, Státní hrad v Nových Hradech), Jihočeským muzeem v Českých Budějovicích, Východočeským muzeem v Pardubicích, Vojenským historickým ústavem a dalšími institucemi. K této výstavě se pak vázaly další doprovodné akce, a to dvě mimořádné výstavy („Generál Karel Bonaventura Buquoy – vítěz od Písku a Bílé hory“, „Vltavotýnský poklad“), dále komentované prohlídky (J. Jiřík) a přednáška „Třicetiletá válka na jihu Čech“ Mgr. et Mgr. Moniky Konrádové (NPÚ). Archeologické oddělení dále přispělo k realizaci výstavy k připomenutí 600. výročí zničení dominikánského kláštera v Písku (kurátor Mgr. Jan Adámek). Ve spolupráci s Mgr. Janem Adámkem pak byla ještě realizována mimořádná výstava „Ladislav Habsburský a Jiří Poděbradský – Funerální textilie z královských hrobů“, která představila vzácné archeologické nálezy, související přímo s českými panovníky, ze sbírek Pražského hradu. V rámci externí spolupráce byla

archeologická podsbírka Prácheňského muzea využita zápůjčkami pro realizaci výstavy Slované v jižních Čechách, pořádané v měsíci dubnu v Městském muzeu a galerii ve Vodňanech.

Pracovníci archeologického oddělení aktivně pracovali v rámci Jihočeské archeologické komise. Poskytovali též informace zájemcům z řad studentů i široké veřejnosti. Vzácným hostem výstavy o třicetileté válce v Písku byla ředitelka významného muzea Templo Mayor v Mexico City, Dr. Patricia Ledesma Bouchan.

Jaroslav Jiřík stejně jako v předchozích letech věnoval podstatnou část své aktivity plnění povinností vyplývajících ze smluv s investory při zajišťování archeologických dohledů a výzkumů se podílel na realizaci řady z výše uvedených akcí (např. výzkum v ploše závosu Heyco Werk ČR s. r. o., Písek – opevnění u barbakánu při Budějovické bráně). Podílel se na přípravě všech výše uvedených výstavních projektů (v případě výstavy „Písek 1619 – 1620“ byl hlavním kurátorem). Pracovník se zúčastnil s referátem *Unusual Site - Unusual Collection: Assemblage of the Great Migration period from Čertova Ruka, Karst Formation in the North of Bohemia* (s J. Jílkem a J. Prostředníkem) mezinárodní konference *31. Internationales Symposium: Grundprobleme der frühgeschichtlichen Entwicklung im mittleren Donauraum*, konané ve dnech 19. 11. – 22. 11. 2019 v Nitře. Poster s týmž tématem i názvem byl prezentován (J. Jílek) též na konferenci *Attila's Europe Structural Transformation and Strategies of Success in the European Hun Period*, jež byla organizována Maďarským Národním muzeem v Budapešti ve dnech 6. – 8. června. Dále se posterem *Nové kovové nálezy protohistorického období na Písecku* (s T. Hiltšcherem a D. Hláškem) zúčastnil *XV. Protohistorické konference – Archeologie barbarů 2019*, jež byla pořádána ve dnech 26. – 28. září v Jevíčku. A konečně s posterem nazvaným *Archaeobotany of the polyculture sites. Rakovice (South Bohemia): Roman Time or Early Medieval?* (s T. Hiltšcherem a T. Šálkovou) se zúčastnil mezinárodní konference *IWGP 18 Conference of the International Workgroup for Palaeoethnobotany*, pořádané ve dnech 3. – 8. června na Università del Salento v jihoitalském Lecce. Mimo své povinnosti muzejního archeologa přednesl přednáškový cyklus *Střední Evropa v době římské a době stěhování národů* na Ústavu pro archeologii FF UK v Praze.

Martin Pták, stejně jako v minulých sezonách, přispěl k realizaci značné části výše zmíněných výzkumů. Pokračoval v laboratorním ošetření a zpracování středověkých nálezů z Heřmaně (sezony 2011 a 2016) a Albrechtic nad Vltavou (sezona 2012 a 2013), Údraže (sezona 2019) a dalších výzkumů. Nadále pokračoval v namátkové rekognoskaci archeologických památek na Písecku a v dalších regionech jižních a jihozápadních Čech. Stejně jako v předchozích letech mimo své povinnosti muzejního archeologa přednášel na Jihočeské univerzitě. V září vedl studentskou archeologickou praxi na Karlově hrádce u Purkarce. V rámci zástupu za rodičovskou

dovolenou působil také v Městském muzeu ve Volyni, kde uspořádal archeologickou sbírku a ve spolupráci s AU FF JU prováděl několik drobných záchranných výzkumů, např. během pokládky kanalizace v obci Litochovice. Pracovník dalším rokem pokračoval v doktorském studiu na Ústavu pro archeologii FF UK v Praze a přípravě disertační práce *Vybrané problémy archeologie 12. a 13. století v jižních a jihozápadních Čechách*, v rámci studia mu byl přidělen grant (GAUK, vedoucí prof. PhDr. Jan Klápště, CSc.) na odborné vyhodnocení nálezů z hradiště Prácheň u Horažďovic a přilehlé aglomerace. Ve spolupráci s ARUP zpracovával podklady ze svých povrchových sběrů, které prováděl v Pošumaví. Pracovník se zúčastnil řady konferencí a pracovních setkání. S referátem „Soubory keramiky 13. století z města Písku“ a postery „Značky na dnech nádob v jižních a jihozápadních Čechách. Stav bádání, metodická východiska a průběžné výsledky dlouhodobého projektu“ a dále „Heřmaň, okr. Písek, zpráva o stavu zpracování výjimečného souboru keramiky ze 13. století“ se zúčastnil konference „Vrcholně středověká keramika jako předmět výzkumu“, konané dne 11. – 12. 4. 2019 v Jihlavě. Dva referáty s názvy „Raně středověká keramika - výroba, morfologie, chronologie, problematika tzv. hrnčířských značek“ a „Středověký svět na podlaží - raně a vrcholně středověké reliéfní dlaždice v jihočeském prostoru“ přednesl na workshopu „Keramika ve vrcholném středověku“, jenž se konal v Trocnově dne 5. 7. 2019. S referátem nazvaným „Počátek třicetileté války na jihu Čech“ (s M. Konrádovou, V. Vondrovským, J. Kocinou a J. Johnem) vystoupil na semináři „Polní vojenská opevnění od třicetileté války“, konaném v Prachaticích dne 10. – 11. 5. 2019.

Daniel Hlásek se podílel na realizaci řady archeologických dohledů a výzkumů muzea. Na počátku roku se účastnil na výzkumu raně středověkého sídliště v poloze Stará ves u Mirotic. Nejrozsáhlejší akcí byl i v tomto roce výzkum v prostoru písecké průmyslové zóny, tentokrát v ploše stavby podniku Heyco, kde byly registrovány pozůstatky sídelního areálu ze střední doby bronzové včetně patrně hrobu z počátku tohoto období. Podílel se také na zjišťovacím výzkumu na zámku v Chřešticích. Na částečný úvazek je zaměstnán také v Jihočeském muzeu v Českých Budějovicích v detašovaném pracovišti v Netolicích, kde má na starosti jihočeský sbírkový fond bývalé Expozitory Archeologického ústavu v Plzni, kde jsou uloženy významné pravěké soubory i z území Písecka. V tomto roce mu pokračovala také postdoktorandská pozice na Archeologickém ústavu Filosofické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, kde řeší projekt na téma *Jihočeská hradiště doby bronzové*. V rámci tohoto projektu provedl badatelské archeologické výzkumy na hradištích Skočice – Hrad (druhá sezona) a Nuzice – Hradce a inicioval řadu systematických detektorových průzkumů. Na konferenci Počítačová podpora v archeologii ve slovenských Kočovcích přednesl přednášku: „Příspěvek LIDARu ke studiu jihočeských hradišť doby bronzové“. Na konferenci Archeologické pracovní skupiny východní Bavorsko/západní

a jižní Čechy/Horní Rakousko v Žumberku přednesl referát na téma „Giant burial mound in Albrechtice nad Vltavou. Preliminary report on excavations in seasons 2012 and 2018“ (spoluautory byli J. Jiřík, T. Šálková, M. Pták a T. Hiltcher). Na konferenci LOEWE (Prehistoric Conflict Research The Early History of War and Conflict) ve Frankfurtu nad Mohanem pak společně s O. Chvojkou přednesl referát: „Bronze Age Hill-top settlements in Bohemia: Fortresses, Elite Settlements, Production and Trade Centres or Sanctuaries?“. Pro širší veřejnost pak na závěr roku přednesl ve Velešíně referát na téma: „Nové poznatky o lokalitě Velešín – Kamenná věž“.

Tomáš Hiltcher převážnou část své pracovní aktivity věnoval zajištění terénních částí záchranných výzkumů a archeologických dohledů liniových staveb a rodinných domů. Dále prováděl intenzivní průzkum na ohrožených lokalitách, především pak na nově objeveném raně středověkém sídlišti v Kožlí u Orlíka. Pokračoval v laboratorním zpracování, vyhodnocení a evidenci výzkumů Boudy 2016, Mirovice 2018, Mirovice 2019 a celé řady drobnějších akcí. S posterem „Nové kované nálezy protohistorického období na Písecku“ (s J. Jiříkem a D. Hláskem) se zúčastnil „XV. Protohistorické konference – Archeologie barbarů 2019“. Podílel na příspěvku „Archaeobotany of the polyculture sites. Rakovice (South Bohemia): Roman Time or Early Medieval?“ (s T. Šálkovou a J. Jiříkem) se zúčastnil „IWGP 18 Conference of the International Workgroup for Palaeoethnobotany a „Giant burial mound in Albrechtice nad Vltavou. Preliminary report on excavations in seasons 2012 and 2018“ na konferenci ARGE v Žumberku (s D. Hláskem, J. Jiříkem, T. Šálkovou a M. Ptákem).

Shodně jako v minulých sezonách je nezbytné poděkovat také řadě studentů a spolupracovníků, účastnících se terénních akcí a zpracování. Předně je možno jmenovat Mgr. Jana Vlčka, jenž provedl stejně jako v předchozích dvou letech kresebnou dokumentaci velkého množství artefaktů, na laboratorním ošetření a terénních výzkumech se podílely Ing. Kateřina Šálková, Mgr. Hana Mašková, Irena Neumannová, Anna Jáchimová, Magdaléna Oušková, Veronika Stedinová, Alena Bobáková, Emil Barát, Šárka Doležalová, Bc. Libor Vobejda, Tereza Malá, Eliška Samcová, Marek Jírovec, Petr Marek, Anežka Moravcová, Koleta Moravcová a Markéta Moravcová, Jiří Vavroň, Vlastimil Kozák. S realizací rozsáhlého výzkumu v prostoru Heyco Werk s. r. o. vypomohl Mgr. Jiří Valkony ze společnosti Archaia Jih, o.p.s. Antropologický rozbor kosterních pozůstatků z areálu písecké nemocnice byl zadán Mgr. Ericě Průchové. Rentgenovou tomografií nálezů keltských mečů pak provedl doc. Ing. Michal Vopálenský, Ph.D. z Ústavu teoretické a aplikované mechaniky Akademie věd České republiky v Telči.

Byla provedena revize části archeologické sbírky (2.000 inv. č.) a části sbírky Protivín (50 inv. č.).

Bibliografie Jaroslava Jiřika za rok 2019

Články:

- *Crops along the trade routes? Archaeobotany of the Bronze Age in the region of South Bohemia (Czech Republic) in context with longer distance trade and exchange networks. Archaeological and Anthropological Sciences*, 2019, vol. 11, s. 5569-5590 (s T. Šálkovou, O. Chvojkou, D. Hláškem, J. Johnem, J. Novákem, L. Kovačikovou a J. Benešem). [ISSN 1866-9565] IF 2.122
- *Raiders, Federates and Settlers: Parallel Processes and direct Contacts between two distant Regions, from the final Phase of the Chernyakhov Culture to the Decline of the Vinařice Group in Bohemia and the Birth of the Visigothic-Period Cemeteries in Castile*, in: Boube E. (ed.), *Du royaume goth au Midi mérovingien. XXXI-Ve journées internationales d'archéologie mérovingienne de l'AFAM. Bordeaux*, s. 335-364 (s J. Pinarem a J. Vávrou). [ISSN: 1283-2995]
- *Late Przeworsk and post-Przeworsk, Elbian and Danubian. Vandals, Suebi and the dissemination of Central European elements of material culture in the Western provinces*, in: Olędzki M. (ed.), *Proceedings of Conference: Kultura przeworska. Procesy przemian i kontakty zewnętrzne*, 14. – 16. 9. 2017. Instytut Historii Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, Poland, s. 405-489 (s J. Pinarem). [ISBN 978-83-8142-755-5]

Bibliografie Martina Ptáka za rok 2019

Články:

- *Sídliště na Hájk u Milíkovice: místo setkání Bedřicha Dubského a Jana Vratislava Želízka. Dějiny bádání, pokus o lokalizaci a nové zpracování dochovaného nálezu fondu, Archeologické výzkumy v jižních Čechách* 32, s. 191-214 [ISBN 978-80-7646-002-7, ISSN 0231-8237]
- *Záchranný archeologický výzkum ve Školní ulici ve Volyni: nález plastiky ze starší doby železné, Archeologické výzkumy v jižních Čechách* 32, s. 151-160, (s M. Ptákovou) [ISBN 978-80-7646-002-7, ISSN 0231-8237]

Bibliografie Daniela Hláška za rok 2019

Články:

- *Bronze Age Hillforts in South Bohemia. The current state of knowledge*, in: Hansen, S – Krause, R. (eds.), *Bronze Age Fortresses. LOEWE-Schwerpunkt Prähistorische Konfliktforschung. Univforsch. Prähist. Arch.* 335. Bonn, s. 117-140 [ISBN 978-3-7749-4204-2]
- *Befestigte Siedlungen der älteren und beginnenden mittleren Bronzezeit in Böhmen*, in: Meller, H. – Friedrich, S. – Küßner, Stäube, H. – Risch, R. (eds.),

Late Neolithic and Early Bronze Age Settlement Archaeology. 11th Archaeological Conference of Central Germany October 18-20, 2018 in Halle (Saale). Tagungen des Landesmuseums für Vorgeschichte Halle 20/2, s. 761-774 (s M. Langovou a M. Erném) [ISBN 978-3-944507-94-1, ISSN 1867-4402]

- *Crops along the trade routes? Archaeobotany of the Bronze Age in the region of South Bohemia (Czech Republic) in context with longer distance trade and Exchange networks. Archaeological and Anthropological Sciences* 11(10), s. 5569-5590 (s T. Šálkovou, O. Chvojkou, J. Jiříkem, J. Johnem, J. Novákem, L. Kovačikovou a J. Benešem) [ISSN 1866-9565]
- *Nenápadný monument doby bronzové. Hradištský vrch u Písku – hradiště z přelomu střední a mladší doby bronzové, Archeologické výzkumy v jižních Čechách* 32, s. 103-150 (s J. Fröhlichem) [ISBN 978-80-7646-002-7, ISSN 0231-8237]

KNIHOVNA A STUDOVNA

Vedoucí: Mgr. Jan Adámek

Studovna, Příruční a Regionální knihovna, knihovny pozůstalostní

Zdena Kvasničková (0,5 úvazku), Mgr. Věra Matoušová

Studovna s knihovnou poskytovaly své služby veřejnosti pět dní v týdnu. V průběhu roku pracovníci obsloužili 161 badatelských návštěv z řad veřejnosti a mnohokrát využili služeb studovny kolegové z muzea. Zodpovězeno bylo několik desítek odborných dotazů a požadavků na meziknihovní výpůjční službu. Dále byly uspořádány vzdělávací přednášky pro veřejnost a pedagogicko-knihovnické programy pro žáky základních a středních škol.

Do Příruční knihovny bylo zakoupeno 129 knih, do Regionální knihovny 376 knih. Částka vynaložená na nákupy činila 94.191,- Kč. Některé přírůstky byly získány díky výměně spřátelených kulturních institucí a darům z řad veřejnosti. Rozsáhlý soubor 92 publikací věnujících se regionálním tématům věnoval JUDr. Jaroslav Vansa.

Postoupili jsme v revizi knihovního fondu Regionální knihovna a jako každoročně proběhly pravidelné revize sbírkových knihovních fondů Jaromíra Malého, Ivo Beneše a Adolfa Heyduka.

Ve dnech 21. a 22. června jsme jako spolupřadatelé spolu s Historickým ústavem Akademie věd ČR, Muzeem Náchodsko a Muzeem Vysočiny Pelhřimov, p. o. v rámci grantového projektu „Zrození z osvětských reforem“ zařadili workshop *Náboženství ústy kazatelů*, kterého se účastnili se svými příspěvky kolegové z pořádajících institucí a další historici. Díky Andoru Mészároszovi z Maďarska a jeho příspěvku o Josefu Dvořákovi a paměti uherské misie na Teologii v Pápě byla účast dokonce mezinárodní.

Pracoviště historické knihovny

Mgr. Jan Adámek, Mgr. et Mgr. Bohumír Bernášek

Během roku pokračoval převod katalogu sbírkové knihovny do elektronické podoby. Do knihovnického systému Clavius bylo zaznamenáno 232 jednotek. Podarilo se kompletně zapsat nejrozměrnější svazky v signatuře označené písmenem D. Svazky s poškozenou vazbou či jinak ohrožené další manipulací byly vloženy do ochranných obalů s archivačními parametry, které v předcházejících letech knihovně dodala firma Emba, spol. s r.o. z Pasek nad Jizerou. Také bylo započato s tříděním map a plánů uložených v knihovně, z nichž část, jež patřila do pozůstalosti urbanisty Ing. Ivo Beneše, byla předána do SOKA Písek, kde již spravují pozůstalostní fond jmenované osobnosti.

Od 4. 10. 2019 nastoupil praxi v knihovně student oboru knihovnictví a informační služby na Střední škole obchodu, služeb a řemesel v Táboře, Pavel Kovanda z Písku, a každý pátek se vydatně podílel na všech pracovních činnostech.

Mimo pracovní náplň knihovníka byl Bohumír Bernášek zaměstnán i jinými pracovními aktivitami, které vesměs souvisely s projektem Museum Uploaded – Digitální technologie pro přeshraniční interaktivní spolupráci muzeí financovaným z Programu přeshraniční spolupráce Česká republika - Svobodný stát Bavorsko, Cíl EÚS 2014 – 2020. Zejména první polovina roku byla ve znamení práce na výstavě Jitex 70. O výstavě i souvisejících aktivitách je pojednáno samostatně, zvláště budíž zmíněna jen odborná vystoupení v rámci zasedání komise muzejních historiků Asociace muzeí a galerií České republiky 9. 4. 2019 a jednání etnografů jihočeských muzeí dne 23. 4. Dále pomoc s přípravou konference Muzejní most – Minulost a budoucnost textilního průmyslu a přednesení příspěvku tamtéž. Kromě těchto akcí, které se konaly v Prácheňském muzeu, bylo o Jitexu promluveno ještě na Pecha-Kucha night ve Vodňanech dne 7. 6. S přednáškou o píseckých základních školách vystoupil Bohumír Bernášek 6. 11. na konferenci Pro památky 2019 – Školy a zároveň k této konferenci vedl dne 8. 11. odborně zaměřenou exkurzi. Jako zástupce Prácheňského muzea byl také vyslán na vědomostní soutěž pro žáky základních škol Mistr Jan Hus následovníkům dne 24. 9. 2019.

Překlady z německého jazyka přispěl k výstavě Písek 1619 – 1620: Trojí dobytí města a počátek třicetileté války na Písecku. S kolegou Mgr. Zdeňkem Dudou kurátorsky připravil výstavu Skauting a tramping v Písku – stoletá historie.

Bibliografie Jana Adámka za rok 2019

- viz na str. 19

Bibliografie Bohumíra Bernáška za rok 2019

Knižně:

- *Jitex *70: 1949 – 1989, Prácheňské muzeum v Písku, 195 str. [ISBN 978-80-86193-68-7]*

ODDĚLENÍ PŘÍRODNÍCH VĚD

Vedoucí: RNDr. Jiří Šebestian, CSc.

Pracoviště zoologie

RNDr. Jiří Šebestian, CSc.

V oblasti péče o sbírky proběhla zákonem požadovaná periodická revize 10 % sbírkových předmětů ze všech čtyř zoologických podsbírek (bezobratlí, bezobratlí exotičtí, obratlovci a obratlovci exotičtí). Pravidelné ošetření depozitárních prostorů proti hmyzu proběhlo 23. dubna 2019.

Po třech výstavách uspořádaných oddělením v roce 2017 vznikla přestávka a zoologické oddělení přímo v muzeu nenachystalo žádnou výstavu ani v roce 2019. Zoolog se ale věnoval kompletní výměně promítací techniky v přednáškovém sálu muzea. Od ledna nám tak slouží nový šesti laserový dataprojektor, nový počítač a rychlé internetové připojení.

Stěžejní částí výzkumu ptačího společenstva národní přírodní rezervace Řežabinec, Řežabinecké tůň je již od roku 1980 bodový transekt a tak i letos provedl zoolog každý měsíc jedno sčítání. Pravidelnost a dlouhodobost umožňuje srovnání vývoje ptačího společenstva v době hnízdění a také zhodnocení významu rezervace pro protahující a zimující ptáky.

Neinvasivními metodami typu sčítání nelze získat všechny potřebné znalosti o ptačím společenství rezervace. Proto od roku 2003 probíhá také výzkum rezervace metodou CES (Constant effort sites = Místa s konstantním úsilím). Při této metodě dochází k pravidelnému „nabírání“ vzorku ptačí populace odchycem do stále stejného množství sítí stojících na stále stejných místech jedenkrát v každé dekádě během celé hnízdní sezóny. Lze tak postihnout populační vývoj i skrytě žijících druhů, které sčítání neinvasivními metodami nezachycuje, a lze tak zjišťovat i řadu dalších údajů jako např. podíl mláďat přežívajících do dalších let, přežívání dospělých ptáků, věrnost hnízdišti, atd. V tomto roce bylo provedeno dalších deset odchytů touto metodou.

Třetí metodou výzkumu ptačí populace v NPR Řežabinec, která probíhá pravidelně již od roku 1977, je letní kroužkovací akce Acrocephalus, kterou začal dr. Pechl a nový zoolog ji vede od roku 2003. Letos proběhl již 43. ročník (viz samostatný příspěvek v odborné části).

Podklady získané komplexním výzkumem rezervace slouží při osvětově výchovném využití rezervace, dále jako podklady pro orgány ochrany přírody (např. ke zpracování plánů péče pro obhospodařování rezervace) a zobecněné získané poznatky bývají publikovány v mezinárodních vědeckých časopisech.

V roce 2018 se rozběhl i projekt na výzkum obratlovců v Píseckých horách, probíhající ve spolupráci s Lesy města Písku a Agenturou ochrany přírody a krajiny České republiky. Pravidelné kontroly probíhaly i v roce 2019.

Zoologické pracoviště vyhledalo pět badatelů, dalších 33 badatelských konzultací proběhlo po e-mailu, telefonu nebo při osobní návštěvě badatele v muzeu (návštěvy bez konkrétního bádání na sbírkových předmětech). Badatelé byli profesionální zoologové, konzultace byly vesměs dotazy studentů vysokých škol. Vedle toho zoolog odpovídal na asi 50 telefonických a e-mailových dotazů veřejnosti.

Zoolog muzea i nadále pracoval ve Společnosti pro výzkum a ochranu fauny – Zoogeos Bohemia. Hlavní akcí spolku byla výzkumná expedice do Maroka (17. 5. až 3. 6.).

Dále pracoval zoolog jako předseda Zoologické komise Asociace muzeí a galerií (AMG) a zúčastňoval se pravidelně zasedání senátu AMG v Praze. Komise v tomto roce uspořádala opět konferenci zoologů muzeí a ochrany přírody – tentokrát v Lito-
velském Pomoraví a dalších rezervacích v okolí Olomouce. (11. až 13. 9.)

Muzejní zoolog opět pomáhal při ochraně přírodních rezervací v Jihočeském kraji (včetně NPR Řežabinec) jako Strážce ochrany přírody.

Výsledky vědeckovýzkumné práce prezentoval zoolog na konferencích „Zoologické dny“, „Setkání muzejních zoologů 2019“, „38. Aktivitu spolupracovníků Kroužkovací stanice Národního muzea“ a „6. jihočeské ornitologické konferenci“.

V rámci dlouhodobého sledování Ptačích oblastí evropské soustavy ochrany přírody Natura 2000 působí zoolog jako koordinátor v Ptačích oblastech (dále jen PO) Řežabinec, Českobudějovické rybníky a Hlubocké obory a jako člen skupiny v PO Údolí Otavy a Vltavy, Novohradské hory a Šumava. Dále se opět zapojil do projektu Mezinárodního sčítání zimujících vodních ptáků.

Jako vedoucí Skupiny pro výzkum chřástala polního při České společnosti ornitologické koordinoval zoolog celorepublikový výzkum tohoto ptáka z Červeného seznamu celosvětově ohrožených druhů. Sám pak prováděl monitoring, odchyt a kroužkování chřástalů v PO Novohradské hory a PO Šumava (pravý břeh Lipna). I nadále se podílel na práci Jihočeského ornitologického klubu – Jihočeské pobožce České společnosti ornitologické. Jako recenzent posuzoval zoolog články pro periodikum České společnosti ornitologické – Sylvia.

V rámci programu osvětové výchovné činnosti muzea zajistil zoolog muzea dalších šest přednášek cestovatelsko-přírodovědného cyklu.

Další aktivitou zoologa byly přednášky a exkurze. Vedle pravidelných akcí Vítání ptačího zpěvu, S muzeem v přírodě, Akce Acrocephalus a Ptačí festival, proběhlo také sedm exkurzí spojených s přednáškou pro MŠ a ZŠ z Písku, Protivína a Žimutic, jedna akce pro píseckou Střední lesnickou školu, dvě akce Den s ptactvem pro školy v přírodě a letní tábor Royal Rangers z Českých Budějovic.

Pokračovala i spolupráce se sdělovacími prostředky. Zprávy o zoologickém dění v Prácheňském muzeu proběhly soukromými i veřejnoprávními televizními i rozhlasovými stanicemi, regionálním i celostátním tiskem i zpravodajskými internetovými servery. Vedle toho požadovaly sdělovací prostředky vyjádření zoologa k problematice hnízdění havranů ve městech a k vymizení sýčka obecného z naší krajiny.

Pokračovala i pravidelná spolupráce s paní redaktorkou Jitkou Cibulovou-Vokatou z Českého rozhlasu České Budějovice.

Pravidelným úkolem zoologa je i odborný dohled nad provozem expozice se živými rybami „Ryby a rybářství“. Technicky zajišťuje provoz expozice živých ryb i po odchodu do důchodu Jindřich Kurz, kterému za to patří veliký dík. Za podporu a spolupráci děkujeme i rybářům z Prvního českého rybářského spolku v Písku – především hospodáři Lechnýřovi a pánům Bělemu, Bartošovi a Chalupskému.

Bibliografie za rok 2019

Články:

- *Výsledky kroužkovacích akcí „Acrocephalus“ v národní přírodní rezervaci „Řežabinec, Řežabinecké tůně“ za roky 2015 až 2018, in: Prácheňské muzeum v Písku v roce 2018, s. 80-89 [ISBN 978-80-86193-69-4]*
- *Historie akce Acrocephalus na Řežabinci, in: Kubelka V. et al., Sborník abstraktů z 6. Jihočeské ornitologické konference, Jihočeský ornitologický klub, s. 15-26 (s K. Peclem) [ISBN 978-80-270-6450-2]*
- *Ptačí oblast Řežabinec: hodnocení stavu z hlediska ochrany, interní publikace Ministerstva životního prostředí, s. 1-40 (s J. Horou a J. Burešem)*

Pracoviště geologie

Ing. Jaroslav Cícha

Základem činnosti pracoviště byla péče o geologické podsbírký muzea. Probíhalo standardní čištění, sbírkové zpracování a evidence nových přírůstků (ta však byla vzhledem k přetrvávajícím problémům s evidencí geologického materiálu v systému Museion omezena). V závěru roku byla provedena povinná periodická inventarizace cca 10% předmětů geologických podsbírek.

V oblasti akvizic se podařilo úspěšně navázat na loňskou akvizici dvou zlatých nugetů z Vodňanska nalezených detektorem kovů (viz minulá zpráva o činnosti) a sbírka byla obohacena o další pozoruhodné ukázky zlata nalezené detektorem – jeden vzorek křemenné žiloviny s hojným makroskopickým zlatem rovněž z Vodňanska (dar PhDr. J. John, Ph.D.) a především unikátní nuget, nalezený při muzejním archeologickém výzkumu průmyslové zóny v Písku. Jde o křemenný valoun bohatě prorůstáný velkými agregáty zlata o celkové hmotnosti 53,5 g. Veškeré nově získané ukázky zlata jsou vystaveny v expozici „Zlato v Pootaví“, kde pro ně byla počátkem roku zmodernizována a vysoce kvalitním LED osvětlením vybavena specializovaná vitrína. Byl rovněž zahájen komplexní mineralogický výzkum všech dostupných, detektory nalezených zlatých nugetů z jižních Čech (ze soukromých sbí-

rek se pro tyto účely podařilo zapůjčit i některé další nálezy) s cílem získat základní poznatky o tomto v ČR novém, dosud blíže nestudovaném fenoménu.

V terénu bylo realizováno více sběrných, dokumentačních a průzkumných prací, které přinesly řadu dalších zajímavých přírůstků. Hlavní pozornost byla věnována ověřování geologických poměrů v místech výše uvedených detektorových nálezů zlata (řada akcí se uskutečnila především na rozsáhlých skrývkách v průmyslové zóně v rámci archeologického výzkumu). Další terénní práce byly zaměřeny např. na pokračující průzkum historické lokality ametystu u Jickovic nebo na hmotnou dokumentaci píseckých pegmatitů.

Po celý rok byly poskytovány studentům, badatelům i dalším zájemcům konzultace ke geologické problematice, určovány mineralogické a petrografické vzorky a na požádání byl skupinám podáván odborný výklad v geologické expozici. Geolog muzea se dále účastnil týdenního semináře geologů muzeí ČR a SR a zasedání geologické komise AMG ve Spišské Nové Vsi na Slovensku. V závěru roku zorganizoval geolog muzea již 24. ročník „Předvánoční burzy minerálů“ v hale Elim na píseckém výstavišti, která dosáhla zatím nejvyšší návštěvnosti ve své historii, čítající téměř 1.300 osob.

Bibliografie za rok 2019

Články:

- *K otázce mimořádných ukázek zlata nalézáných detektory kovů na příkladu jižních Čech, Minerál 27, 3, s. 207-213. [ISSN 1213-0710]*
- *Interdisciplinární výzkum knížecí mohyly doby halštatské v Rovné u Strakonice. Reprezentace sociální identity a symbolika uměleckého projevu elit starší doby železné, Památky archeologické 110, s. 59-172 (M. Chytráček et al.). [ISSN 0031-0506]*

EKONOMICKÉ ODDĚLENÍ

Vedoucí: Eva Stellnerová

Dana Kozáková, Irena Karvanová, Petra Samcová, Mgr. Marcela Drhovská, Lenka Bolardtová, Jana Taclová

Všechny pracovnice ekonomického oddělení zajišťovaly dobrý chod návštěvníckého provozu, staraly se zejména o vstřícný přístup k návštěvníkům, prodej vstupenek a zboží v pokladně a muzejním obchodě, též za velké pomoci Jarmily Kotalíkové. Brigádníci - dozorcí expozic, zajistili bezproblémové prohlídky. V tomto roce byl zaznamenán i zvýšený nárůst návštěv škol, které využily pedagogický program.

Marcele Drhovské byl nápomocen v její pedagogické činnosti brigádník Josef Novák. Průvodcovské a správcovské služby v pobočce Památníku A. Heyduka obstarala Lenka Bolardtová a v Památníku města Protivína Helena Majdlová a Veronika Hornátová. V době jejich nepřítomnosti je zastoupila Jana Taclová.

Ekonomka E. Stellnerová zajišťovala chod muzea po personální a účetnické stránce, předávala zpracovaná data zřizovateli a příslušným úřadům, zpracovávala veškeré poskytnuté granty. Za ekonomické oddělení se účastnila porad a školení ekonomů PO JČK a dbala o průběžné a rovnoměrné čerpání rozpočtu.

Hospodaření muzea v roce 2019

	Náklady (v Kč)
Spotřeba materiálu	1.155.723,67
Spotřeba energie, plyn, vodné	1.042.562,15
Prodané zboží	297.540,40
Opravy a udržování	1.477.732,57
Cestovné	146.938,07
Ostatní služby	3.213.530,55
Mzdové náklady	3 055.043,00
Zákonné sociální pojištění	4.332.957,00
Jiné sociální pojištění	35 780,00
Zákonné sociální náklady	523 300,40
Ostatní náklady z činnosti	113 148,00
Odpisy dlouhodobého nehmotného a hmotného majetku	391.614,00
Náklady z drobného dlouhodobého majetku	481 015,71
Kurzové ztráty	1 665,51

NÁKLADY CELKEM: 26.268.551,03 Kč

	Výnosy (v Kč)
Tržby z prodeje služeb	1.633.608,00
Tržby za prodané zboží	345 791,00
Tržby z nájmu a pronájmu	89.791,00
Čerpání fondů (sp. dar)	100.000,00
Příspěvky a dotace na provoz	22.946.000,00
Příspěvky – granty	658.965,00
Výnosy – Projekt Museum Uploaded	564.291,51
Ostatní výnosy z činnosti	79.989,00
Úroky a kurzové zisky	210,44

VÝNOSY CELKEM: 26.418.646,45 Kč

VÝSLEDEK HOSPODAŘENÍ – ZISK 150.095,42 Kč

Pracoviště muzejní pedagogiky

Mgr. Marcela Drhovská

V tomto roce sestavilo edukační oddělení programy pro pět krátkodobých výstav. Paralelně s touto aktuální nabídkou mohou školy vybírat ze stálých výukových lekcí. V roce 2019 se celkem těchto aktivit zúčastnilo 3555 dětí a studentů v doprovodu učitelů.

Návštěvnickou sezónu otevřela výstava „Jitex 70“, která se s počtem 1022 zúčastněných stala školami nejvíce navštěvovanou. Školám byla také nabídnuta účast v literárně výtvarné soutěži „Jitex Propletené příběhy“. Podle počtu a kvality shromážděných prací se setkala s velkým ohlasem. Výsledky soutěže byly vyhlášeny během Muzejní noci, kde si odměny vyzvedlo 42 dětí.

Za Jitexem následuje návštěvnický tradičně oblíbený vánoční program každoročně přiřazen k aktuální výstavě, tentokrát k Vánočnímu patchworku. Do muzea přivedl 956 dětských návštěvníků. Na třetím místě se 779 zúčastněnými dětmi stojí stálý program „Cesta do pravěku“. Zde se efektivně ukazuje spolupráce s pražským Dalekohled, z. ú., zaměřeným na edukační výlety.

Účast na seminářích a školeních

- Studánky víly Rozárky, 16. 5., Městská knihovna Písek, lektor: Jana Modrá
- Neobyčejné možnosti neformálního vzdělávání, konference Aktuální trendy v muzejní prezentaci a edukaci III, 3. – 4. 6., Západočeské muzeum v Plzni
- Práce s prameny ve výuce, Letní škola pro učitele „Stopovat dějiny“, 29. – 30. 8., Centrum současného umění DOX
- Nepřipravená srdce, Praktický seminář pro odbornou veřejnost na téma doprovázení nezralých dětských srdcí přes práh dospělosti, 18. 10., Sladovna Písek
- Beseda o propojení formálního a neformálního vzdělávání, 1. 11., Sladovna Písek

TECHNICKÉ ODDĚLENÍ

Vedoucí: Jitka Čuková

Činnost technického oddělení byla na začátku roku soustředěna především na větší údržbu a úklid expozic. Byly vyčištěny vitríny a vymalovány chodby, schodiště a podobně. V průběhu roku pak byla vymalována chodba galerie muzea pro výstavu obrazů Václava Špály. V přednáškovém sále byla významným nákladem provedena výměna audiovizuální techniky. Vyčištěny byly okapy budovy muzea a také provedena oprava okapů v místě, kde zatékalo na pavlání a voda poškozovala čidlo EZS. Na nádvoří muzea byl vysazen nový stromek, výměnou za uschlý strom.

Bylo vypsané výběrové řízení na restaurování bočního oltáře Panny Marie. Oltář byl v průběhu roku zrestaurován a instalován na původní místo ve hřbitovním kostele Nejsvětější Trojice v Písku.

Další výběrová řízení byla vypsaná koncem roku na práce chystané až v roce 2020 a to na výměnu osvětlení v Malých výstavních sálech a kamerový systém v Památníku Adolfa Heyduka.

J. Čuková zajistila v součinnosti s pojistným makléřem pojištění odpovědnosti z provozu dronu, v minulosti zakoupeného pro práci v archeologickém oddělení. Také vyřizovala pojistné plnění při nehodě tohoto dronu a při třech haváriích muzejních automobilů. Průběžně vyřizovala požadavky zaměstnanců se smluvním operátorem O². Zajišťovala potřebné revize a školení, které byly v polovině roku podrobeny kontrole Inspektorátu bezpečnosti práce.

Fotodokumentační pracoviště

Václava Komarová

Za celý rok bylo pořízeno 5453 snímků a 4317 skenů, celkem to bylo 9770 kusů fotomateriálu.

Začátkem roku fotografa skenovala z negativů, diapositivů a fotografií materiály pro výstavu Jitex 70. Dále probíhala dokumentace sbírek (etnografie, novodobé dějiny, archeologie, výtvarné umění). Dokumentovaly se také všechny akce pořádané Prácheňským muzeem – vernisáže, komentované prohlídky, výstavy, Muzejní noc, burza minerálů a jiné. Zdokumentována byla též výstavba ve městě a okolí, jako je výstavba obchodu Lidl, parkoviště u nemocnice, bytové domy ve Švantlově ulici, zateplování domů a podobně.

Restaurátorské pracoviště – kovové předměty

Petr Náděje

V tomto roce bylo na pracovišti konzervováno 68 souborů předmětů. Zejména šlo o kovové nálezové předměty z oddělení archeologie – fragmenty železných a bronzových nástrojů, podkovy apod. Z depozitáře etnografie např. sbírka řeznického náčiní.

Restaurováno bylo osm předmětů. Mimo jiné nový přírůstek do etnografického oddělení – soubor vyřezávaných figurek patřících k lidovému betlému a dřevěný medomet.

P. Náděje také spolupracoval při instalaci výstav a dalších pracích.

Podle originálů středověkých kachlů byly vyrobeny formy na sádrové odlitky a repliky.

Pracovník se v září zúčastnil semináře restaurátorů a konzervátorů v Rožnově pod Radhoštěm.

Restaurátorské pracoviště – dřevěné předměty

Jan Vondrášek

V počátku roku došlo ke kontrole a překonzervování jednotlivých předmětů v expozicích muzea a v pobočkách Památníku Adolfa Heyduka a Památníku města Protivína.

Dále pro výstavu o Jitexu bylo vyrobeno osm lavic, osm pletacích stolů, podium a box pro uložení audiotechniky.

V depozitáři obrazů byla provedena úprava úložných prostor. Dále se prováděla petrifikace a zpevnění dalších z deskových obrazů. Byly vyrobeny dva kusy obrazových rámců. V expozici zlata provedena úprava pro lepší osvětlení předmětů. Pro výstavu o třicetileté válce se zhotovoval obranný val. Na horním nádvoří byly ošetřeny dřevěné lavičky. Pro potřeby výstav bylo zhotoveno osm kusů paravánů a zajišťována pomoc při instalacích.

Byl restaurován cestovní kufr a stůl.

V NPR Řezabinec se prováděla pravidelná údržba pozorovací věže a lávek. K výstavám o Vánocích bylo vyrobeno pět stojánek na stromečky.

V měsíci září se konzervátor zúčastnil odborného semináře v Rožnově pod Radhoštěm.

Pracoviště údržby a autoprovozu

Leoš Bolardt, Lukáš Faktor

Pracovníci se po celý rok starali o údržbu muzea a poboček muzea, Památníku města Protivína a Památníku Adolfa Heyduka, ale i o údržbu a provoz autoparku.

Podíleli se na většině výstav v muzejní galerii, v Malých výstavních síních a na Chodbě knihovny. V květnu se význačným dílem zapojili do přípravy a realizace muzejní noci. Také spolupracovali na výstavách jednoho dne, které se uskutečnily na parkánech muzea.

V prosinci příprava a realizace mineralogické burzy a vánoční osvětlení nádvoří.

SEKRETARIÁT, PREZENTACE

Lenka Nádějová

Na tomto pracovišti je průběžně zajišťována např. agenda ISBN a povinných vý-tisků, smlouvy OSA, vedení statistických údajů a e-spisovna. S tímto je spojena také práce administrátora pro uživatele informačních systémů Krajského úřadu.

Činnost spočívala také v obvyklé administrativě, tj. např. poštovní službě, spoluprací se zřizovatelem a dalšími subjekty.

Pravidelně probíhaly aktualizace vlastních webových stránek a vkládání akcí muzea na další portály z oblasti kultury a cestovního ruchu.

Na tomto pracovišti byly také připraveny grafické návrhy plakátů včetně realizace tisku, dále zajištění a tvorba vnitřních dokumentů a tiskovin muzea.

Je zde zpracováván pravidelný měsíční program muzea, a to jak v tištěné, tak v elektronické verzi.

Před zahájením sezóny a v jejím průběhu bylo zajištěno doplnění průvodců expozicemi v angličtině a němčině, včetně tisku brožury.

Jiří Fröhlich

NĚKOLIK ARCHEOLOGICKÝCH LOKALIT NA PÍSECKU A PŘÍLEHLÉM ÚZEMÍ

Článek je pokračováním příspěvku zveřejněného v ročence píseckého muzea za rok 2017 pod názvem Několik archeologických nálezů a lokalit na Písecku z let 2014 – 2017. Opět je uveden výběr archeologických akcí autora, které nebyly zveřejněny na jiném místě. Navíc jsou v příloze otištěny fotografie historických objektů odhalených na Vltavě (*obr. 2 – 13*) a Otavě (*obr. 14 – 15*) při snížené hladině Orlické přehrady.

Chřešřovice. Dne 23. 11. 2019 byl proveden povrchový sběr keramických zlomků z přelomu starší a střední doby bronzové a ze středověku na obnaženém břehu při snížené hladině Orlické přehrady pod pravěkým hradištěm s kostelem sv. Jana Křtitele. Nálezy byly učiněny v pásu nad zatopenou usedlostí čp. 41 Dolní Kothánek a byly předány do archeologické sbírky Prácheňského muzea v Písku, kde jsou evidovány pod přír. č. 300/19. Popis hradiště s literaturou: Čtverák, V. et al., Encyklopedie hradišť v Čechách, Praha 2003, s. 114-115.

Kozárovice. Dne 20. 12. 2019 byl proveden povrchový sběr raně středověkých zlomků při snížené hladině Orlické přehrady na okraji hradiště. Nálezy byly předány do Hornického muzea v Příbrami. Literatura k lokalitě: Buchvaldek, M. – Sláma, J. – Zeman, J., Slovanské hradiště u Kozárovic, Praha 1978; Fröhlich, J. – Lutovský, M., Nové nálezy z hradiště u Kozárovic, okr. Příbram, Archeologie ve středních Čechách 3/2, 1999, s. 385-406.

Oslov. Dne 26. 11. 2019 byl proveden povrchový sběr při snížené hladině Orlické přehrady mezi levým břehem Křeneckého potoka a levým břehem Vltavy. Keramické zlomky byly získány nad zatopenou usedlostí čp. 24 Křenek a jsou datovány do 16. – 19. století. Uloženy jsou ve sbírce Prácheňského muzea v Písku pod přír. č. 301/19. Usedlost Křenek je poprvé zmíněna na orlicko-zvíkovském panství v roce 1630. Literatura k lokalitě: Pešta, J., Zaniklý potoční mlýn na samotě Křenek u Vltavy (okr. Písek), Výběr 56, 2019, s. 148-164.

Písecká Smoleč. V roce 2018 byla provedena fotodokumentace příkopu a mohutného valu na předhradí raně středověkého hradiště, které bylo odlesněno. *Obr. 1.*

Obr. 1: Val a příkop na předhradí hradiště u Písecké Smolče.

Písek. Na pravém břehu Otavy pod samotou U Martínka (ZM 22-41-08, 200:335) byl nalezen dne 4. 8. 2018 v druhotné poloze další zlomek mlýnského kamene ze zlatorudného mlýna (rozměry zlomku 36 x 23 cm, výška 13 cm). Původní průměr mlýnského kamene byl cca 85 cm. Uložen je v Prácheňském muzeu v Písku, přír. č. 318/18. Jedná se o třetí polohu rudného mlýna v Písku – viz Fröhlich, J., Třetí zlatorudný mlýn v Písku, Výběr 51, 2014, s. 218-220.

Písek. V roce 2019 byly posouzeny předměty z ležení francouzského vojska v roce 1741 na poli na návrší pod lesem Hřebíčkem, které zde nalezl Václav Sulek z Milevska. Jedná se o olovenou kuli max. průměru 14,45 mm, křesadlo do ruční palné zbraně z medově hnědého silicitu a krejcar Leopolda I. z roku 1700. K lokalitě viz Fröhlich, J., Nálezy křesacích kamenů do ručních palných zbraní z Písku a okolí, Archeologické výzkumy v jižních Čechách 31, 2018, s. 333-344.

Podolí I. Nedaleko okraje lesa 400 m jižně od zaniklé středověké vesnice Lhota byla v roce 2018 zaměřena poloha zaniklého rybníčku s vysokou hrází zvaného Bá-

bina tůň (ZM 22-41-05, 203:349). Literatura k zaniklé vsi: Fröhlich, J., Dvě zaniklé středověké vesnice ve středním Povltaví (Lhota a Lhotka), Muzejní a vlastivědná práce/Časopis Společnosti přátel starožitností 34/104, 1996, s. 96-100; týž, Zaniklé středověké vesnice v okrese Písek. Shrnutí poznatků, Archeologie ve středních Čechách 21/1, 2017, s. 411.

Skály. V roce 2019 předal Jiří Vopálka zlomek pražského groše Václava IV., který nalezl v roce 2016 v areálu zaniklé středověké vsi Božejovice. Nález může souviset s depotem mincí z téhož období, učiněnými již dříve na lokalitě. Literatura k zaniklé vsi: Fröhlich, J., Zaniklé středověké vesnice v okrese Písek. Shrnutí poznatků, Archeologie ve středních Čechách 21/1, 2017, s. 410. Nález byl uložen do numismatické sbírky Jihočeského muzea v Českých Budějovicích pod přír. č. Z1/2020.

Šerkov. Do Jihočeského muzea v Českých Budějovicích předal Jiří Vopálka bronzové předměty, které nalezl v lese západně od rybníka Bohce. Místa nálezů byla s nálezem lokalizována 28. 11. 2019. Z nízkého pahorku s řadou balvanů (ZM 22-23-03, okolí bodu 072:243) pochází lučík spony ze starší doby římské (stupeň B1) a na cestě asi 150 m západněji (ZM 22-23-03, 057:240) byl nalezen fragment duchcovské spony s kulovitou patkou z doby laténské.

Údraž. Dosud neznámá mohyla byla registrována dne 2. 7. 2018 v lese U obrázku jižně od Údražské aleje, v nadmořské výšce 450 m (ZM 22-41-15, 126:244), 250 m JZ od známé skupiny 9 halštatských mohyl.

Vranov. V areálu malé zaniklé osady Horní Lipovsko s mlýnem a papírnou na pravém břehu Vltavy byl dne 13. 12. 2019 povrchovým sběrem při snížené hladině Orlické přehrady získán soubor 66 zlomků keramiky. Ojedinele je zastoupen středověk, převažuje raný novověk. Nálezy jsou uloženy v Prácheňském muzeu v Písku pod přír. č. 302/19. Část keramiky je starší, než je uváděné založení osady po r. 1623 Adamem Lipovským z Lipovic (Chleborad, A., Popis okresu bechyňského, Bechyně 1928, s. 321).

Zlivice. Stříbrnou esovitou záušnicí z 12. století průměru 39 mm a hmotnosti 10 g nalezl v prosinci 2019 Jiří Vopálka na VSV svahu návrší Kostelík a věnoval ji Jihočeskému muzeu v Českých Budějovicích, kde počítají s vystavením v expozici. Místo nálezů bylo lokalizováno 3. 1. 2020 (ZM 22-23-22, 280:105). V okolí jsou novověké kamenné snosy.

**Historické objekty dokumentované při snížené hladině Orlické přehrady
koncem roku 2019**

(za dopravu děkuji pánům Jiřímu Vopálkovi a Jindřichu Kurzovi)

Obr. 2: Potahová stezka pod Pašovicemi.

Obr. 3: Řopík z roku 1938 pod Pašovicemi.

Obr. 4: Retardérová vorová propust na jezu u Nového mlýna z r. 1929.

Obr. 5: Zdivo usedlosti čp. 41 Dolní Kothánek pod kostelem sv. Jana Křtitele u Chřešovic. Usedlost je doložena již v r. 1654.

Obr. 6: Část usedlosti čp. 40 na pravém břehu Vltavy proti Dolnímu Kothánkovi, připomínané v roce 1528. Až do napuštění přehrady zde byl přívoz.

Obr. 7: Chalupa postavená nad usedlostí převozníka před r. 1713 původně jako výměnek.

Obr. 8: Nájezd na podolský řetězový most a základy pro pilíře na pravém břehu. Most byl postaven v letech 1847 – 1848 a před napuštěním přehrady byl rozebrán.

Obr. 9: Most na levém břehu Vltavy na komunikaci k řetězovému mostu na Podolsku.

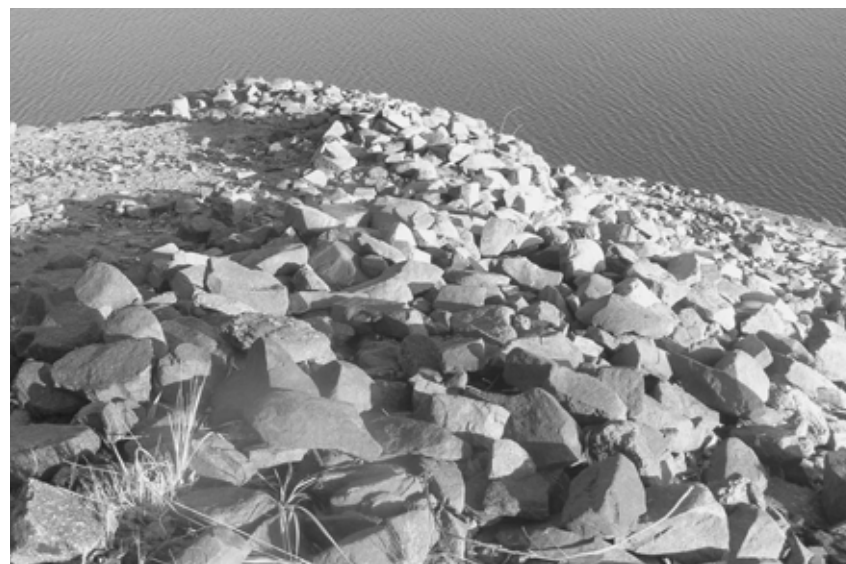
Obr. 10: Zdivo části usedlosti samoty Křenek čp. 24, poprvé doložené v r. 1630.

Obr. 12: Zaniklá cesta směřující na pravém břehu Vltavy k přivozu na Zvíkov.

Obr. 11: Ohradní zeď hřbitova na Červené. Z přehrady vystoupilo horní a prostřední patro hřbitova.

Obr. 13: Koruna východního ukončení valu 2 na raně středověkém hradišti u Kozárovic.

Obr. 14: Středověká cesta nad Otavou směřující po příkrém svahu z hradu Zvíkova do podhradí.

Obr. 15: Jez na Otavě, u kterého stál od 17. století mlýn, naposledy jmenovaný Caisův.

Jan Adámek

OLTÁŘ PANNY MARIE (DŘÍVE SV. LEONARDA) V PÍSECKÉM SVATOTROJICKÉM KOSTELE A JEHO PROMĚNY

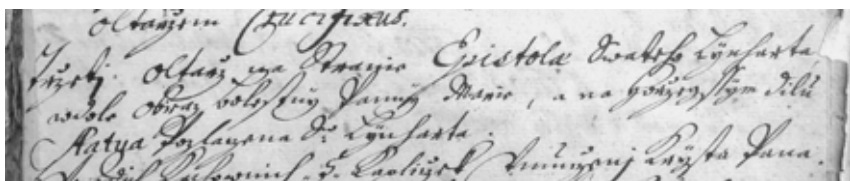
Na začátku prosince byl v píseckém hřbitovním kostele Nejsvětější a Nerozdílné Trojice,¹ jak zní jeho plný titul, po bezmála půl století opět instalován mariánský oltář.² Dnes tedy stojí na téměř místě při jižní straně triumfálního oblouku, které zaujímal jistě po tři století až do nucené deinstalace, snad v roce 1976.

Tento příspěvek se ovšem nechce věnovat neradostným osudům kostela, započatým roku 1973, ani souvisejícím peripetiím, jimiž procházela stavba a její mobiliář a též okolní hřbitov³ a které vlastně dosud nejsou u konce. Předmětem našeho zájmu je oltář samotný.

Písemné zprávy, objasňující blíže okolnosti jeho vzniku, dnes postrádáme. Dobře rozpoznatelná prvotní podoba však umožňuje klást dobu jeho vzniku do doby kolem poloviny 17. století. Šlo o jednoduchý oltář portálového typu s dvojicí sloupů. Ty spočívají na podnožích po stranách predelly a podpírají zalamovanou římsu, nesoucí prolomený fronton. Na jednoduše profilované patky sloupů navazují prstence vztyčených akantových listů, obepínající spodní část dřívku, jímž nejvyšší části dřívků sloupů odpovídají identické prstence, směřující dolů od kompozitní hlavice, dekorované téměř listovým. K výzdobě nejstarší fáze oltáře náleží ještě geometrizující rozvilinové řezby, jež v mělkém reliéfu doprovázejí obdélný rámec kartuše na predelle, a další řezby na kostce plinthu nad hlavicemi sloupů – vegetabilní akantové čtyřlísty a po jejich bocích reliéfy připomínající motiv zavínuté střely. Dle zjištění při restaurátorském průzkumu⁴ bylo těleso retabula převážně černé, reliéfní řezby pravděpodobně zlacené, jak by dobře odpovídalo zvyklostem v době vzniku oltáře. K případnému nástavci, vloženému do prostoru frontové prolákliny nad římsou, dnes nelze nic říci.

Zdá se být pravděpodobné, že oltář byl postaven ve stejnou dobu jako jeho protějšek, oltář sv. Marie Magdaleny při severní straně triumfálního oblouku, neboť jeho původní architektura je vlastně identická.

-
- 1) Historii kostela poprvé shrnul August SEDLÁČEK, *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou. Díl III. Dějiny zvláštních částí*, Písek 1913, s. 127-134.
 - 2) K tomu Jan ADÁMEK, *Obnovený oltář v píseckém kostele Nejsvětější Trojice*, Písecké postřehy č. 2/2020, s. 8.
 - 3) Jaroslav KUDRNÁČ, *Pietní park. Památník města Písku neodumírá*, Prácheňské muzeum v Písku 2002.
 - 4) Viz Jaroslav FUKA, *Polychromovaný boční oltář Panny Marie umístěný v kostele Nejsvětější Trojice v Písku. Restaurátorská zpráva*, 2019, 146 str., uloženo v Prácheňském muzeu v Písku.

Nejstarší popis oltáře sv. Linharta v inventáři z roku 1721; přepis textu viz v pozn. 6. SOkA Písek, fond AM Písek, sig. Ak 323b, foto J. Adámek

Díky existenci nejstaršího známého kostelního inventáře, sepsaného v roce 1721⁵ víme, že tento původní oltář byl zasvěcen sv. Leonardovi (počeštěně obvykle psáno Linhartovi). Popis, který není v inventářích nikdy tak podrobný a přesný, jak bychom si přáli, uvádí, že v dolní části byl obraz Panny Marie Bolestné, v horní části pak pozlacená socha sv. Linharta.⁶ Takový popis budí dojem, že obraz byl v místě dnešního výřezu pro vložení obrazového rámu a socha titulárního patrona oltáře stála na římse. Musela by však být poměrně nevysoká, očekáváme-li, že v tomto prostoru zachovávala patřičnou proporci vůči oltářnímu celku. Víme však zároveň, že současná podoba oltáře je výsledkem úpravy, o níž bude řeč níže. Původní oltář byl totiž o něco užší, takže si světovou sochu v prostoru mezi sloupy retabula můžeme proporčně dobře představit. Menší obraz P. Marie Bolestné by mohl být postaven přímo na oltářní mense před predellou, protože svatostánek tento oltář postrádal. Takový stav by dobře odpovídal oltářnímu patrocinu.

Zasvěcení oltáře sv. Linhartovi nebylo výjimečným činem. Úcta k tomuto v 6. století u Limoges žijícímu ochránci zajatců a následně pak sedláků (přeneseně i koní a dobytka), čeledínů, horalů, povozníků, nosičů, kovářů, zámečnicků i dalších profesí, rozšířená v sousedním Bavorsku i v rakouských zemích, je v Čechách doložena jeho patronáty nad celými kostely. Nejznámější byl jistě již rozbořený kostel sv. Linharta na Starém Městě pražském. Z jižní části Čech jmenujme na prvním místě farní kostel v nedalekém Oslově, ale svatolinhartský patronát tu mají a měly i kostely v Uhlišti poblíž Nýrska, původně v Kašperských Horách (dnes sv. Markéty), v Dolní Vltavici (zaniklý), v Čakově u Českých Budějovic, v Dolních Slovonicích nedaleko Třeboně (společně s patronátem sv. Mikuláše), v Matějovci u Českého Rudolce (společně s patronátem sv. Oldřicha) nebo v Lidéřovicích poblíž Dačic.

- 5) Poněkud utajený nedatovaný inventář nadepsaný: *Chrám Páně Nejsvětější Trojice, tu při Král. městě Písku, za mostem, zděma krchovněma ohražený, vevázaný na počátek knihy zádušních počtů* (SOkA Písek, fond AM Písek, sig. Ak 323b, kart. 150 – *Knihy zádušních chrámů Pannie Nejsvětější Trojice při král. městě Písku. Na spisování oučtů zádušních od letha 1710 do 1743.*; citace počtů za jednotlivá léta; dále jen *Počty za rok...*), je datován podle nadpisu přehledu fundací, kde je řeč o jejich stavu k roku 1721; tomu odpovídá i první datovaný přípis, jenž je z roku 1722.
- 6) *Inventář 1721*: „Třetí oltář na straně Epistolae svatého Linharta, v dole obraz Bolestný Panny Marie a na hořejším dílu statua pozlacená s^o Linharta.“

Nově restaurované oltářní antependium se sv. Linhartem z roku 1723. Foto V. Komarová

O oltáři sv. Linharta máme několik kusých zpráv z dvacátých let 18. století, kdy kostelní počty registrují výdaje za jeho zdobení při příležitosti svátku sv. Linharta – v letech 1718 (nejstarší zpráva o oltáři) a 1725, kdy se o výzdobu postaral Václav Slavík, to bylo vždy sedmnáct krejcarů a tři haléře. V letech 1726 a 1727 se o „strojení oltáře“ za sedmnáct krejcarů zasloužil kostelník.⁷

Důležitá je poznámka v kostelních počtech za rok 1723 o platbě „malíři od malování... antependium k oltáři svatého Linharta“. Snad se jedná o antependium dochované až do našich časů a instalované v současnosti i se zbytkem starého rámu. Předtím tu bylo registrováno antependium v černé barvě, užívané při pohřebních a zádušních mších, které ostatně mohlo být střídáno s antependiem novým.⁸ Jméno malíře zápis neuvádí, v předchozím roce 1722 však jiné (oboustranné) zdejší antependium vytvořil za pět zlatých malíř Antonín Vlas,⁹ s jistou pravděpodobností mu tak mohlo být svěřeno i toto.

Na předmětném antependiu stojí sv. Linhart v pravé polovině na jakémsi podiu před vchodem do budovy, jejíž honosnost je naznačena sloupem, oděn je do červeného pluvialu a v červené mitře. Na předloktí levice, třímající berlu, má zavěše-

- 7) *Počty na rok 1718*: „Vydání ... 8. Od strojení oltáře na den sv. Linharta 17 kr. 3d.“; *Počty na rok 1725*: „Vydání peněz ... 6. Dle approbati 22. Novembris Václ. Slavíkovi od strojení oltáře ke dni svatého Linharta 17 kr. 3d.“; *Počty na rok 1726*: „Vydání ... 11. Dle approbati: 6. Novembris kostelníku od strojení oltáře ke dni svatého Linharta 17 kr.“; *Počty na rok 1727*: „Vydání ... 8. Dle approbati: 6. Novembris kostelníkovi od strojení oltáře sv. Linharta zaplacen 17 kr.“
- 8) *Inventář 1721*: „Antipendia ... u sv. Linharta černý pro Requiem malovaný na plátně. V létu 1723 s sv. Linhartem při téměř oltáři.“
- 9) *Počty na rok 1722*: „Vydání ... 10. Dle approbaci Antonínovi Vlasovi malíři ze jedno antependium, na obou stranách malované dáno 5f.“

ny okovy, pravici žehná – to vše na pozadí výhledu do otevřené krajiny se vzdálenou vysokou horou vlevo a romantickou oblačností.

Antependia (v rozmanitých provedeních) byla instalována na přední straně konstrukce vlastního oltáře – stipitu, který dnes bývá často chybně označován jako mensa, i když toto pojmenování náleží pouze vrchní horizontální oltářní desce. Zde je vhodné místo k poznámce upřesňující podobu oltáře, na niž dosud nepřišla řeč. Oba svatotrojické oltáře při triumfálním oblouku měly totiž zděné stipity, na nichž pak přímo spočívalo těleso celého členitého oltářního nástavce – retabula. Vlastní mensa bývala tvořena kamennou deskou, později i dřevěnou, v jejímž zahlobení (nebo přímo ve stipitu) bývaly v takzvaném sepulchru umístěny relikvie svatých. V případě našeho svatolinhartského oltáře díky již řečenému inventáři víme, že v roce 1720 sem byly vloženy ostatky svatých mučedníků Urbana a Deodaty.¹⁰ V tu dobu se samozřejmě nejednalo o původní svěcení oltáře ale o tzv. rekonsekraci, jež mohla být konána při stavebních úpravách kostela nebo oltáře. To dokládá i skutečnost, že ve stejném roce byly ostatky týchž svatých mučedníků vloženy i do protějšího oltáře sv. M. Magdaleny.

K běžnému, ba povinnému vybavení oltáře náležel krucifix a také oltářní tabulky s texty, užívanými při mši svaté.¹¹ Totéž platí pro svícny. Zde zaznamenané cínové svícny, pravděpodobně pár, měly v jedné z trojice srdčitých kartuší na noze vyrytý iniciálový text **G. F. V. / A. V. Z / PRA**. Jeho znění by mohlo být jen těžko dešifrovatelné, kdyby již v inventáři z roku 1721 nebylo poznamenáno, že se jednalo o Ubermeserovskou donaci (třebaže nápis tu nebyl přepsán zcela věrně).¹² Vyrytý text publikoval přesně Josef Soukup,¹³ který se však o jeho interpretaci nepokusil. To provedl až nejlepší znalec píseckých historických reálií August Sedláček, který sice pracoval pouze s iniciálami zachycenými neúplně v inventáři, aniž by přihlédl k Soukupově edici či je komparoval s originálem, zato je však zřejmě správně roze-psal. Výrobu svícnu podle toho zaplatili manželé Jiří Ferdinand Ubermeser s Annou Ubermeserovou rozenou Kochanovou z Prachové.¹⁴ Svícny, z nichž torzo jednoho je dosud dochováno ve sbírkách Prácheňského muzea,¹⁵ nejsou datovány, ale ze souvislosti v inventářovém zápisu plyne, že byly pořízeny před rokem 1687.¹⁶ Osoby manželských donátorů by tak mohly napovědět, kdo byl eventuálním zakladatelem

Torzo svícnu z doby před rokem 1687 (vpravo detail nápisové kartuše), náležejícího kdysi k aparátu oltáře sv. Linharta, který nechali v páru vytvořit Jiří Ferdinand Ubermeser s manželkou Annou roz. Kochanovou z Prachové. Foto V. Komasová

oltáře. Obě významné písecké rodiny, jak Ubermeserové tak Kochanové z Prachové, by na to měly dost sil. O Kochanech z Prachové,¹⁷ nobilitovaných roku 1582, je známo, že byli spřízněni s rodinou Vrouteckých – Zuzana Kochanová z Prachové se provdala za Václava Vrouteckého, fundátora svatotrojického hlavního oltáře posvěceného roku 1617.¹⁸ Za spásu duše Jakuba Kochana z Prachové, jeho manželky Voršily (roz. Oprchové z Feldenštejna) a celé přátelstvo byla Janem Jiřím Kochanem při kostele Nejsvětější Trojice založena 15. října 1710 fundace na odsloužení dvanácti mší svatých ročně s kapitálem o výši 150 zlatých.¹⁹ K předním píseckým rodinám však patřili také Ubermeserové – Jiří Ubermeser byl v letech 1646–47 královským

17) O nich A. SEDLÁČEK, *Dějiny III.*, s. 397n.

18) Memoriální nápis, který o tom informuje, publikoval Josef HEJNIC, *Nová nápisná památka v Písku*, Jihočeský sborník historický 1980/XLIX/2, s. 65–68.

19) *Inventář z r. 1721*, č. 36. Viz též August SEDLÁČEK, *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou. Díl I.*, Písek 1911, s. 306.

Jakub Kochan z Prachové byl pochován 6. září 1680 (SOA v Třeboni, fond Sběrka Matrik Jihočeského kraje, Písek, kniha 5 – *Matrika narozených, oddaných a zemřelých, 1674 – 1685*, s. 287). Místo pohřbu, při němž bylo „zvoněno všemi zvony“ uvedeno není, snad se však našlo v kryptě sousední kaple Proměnění Páně – viz SEDLÁČEK, *Dějiny I.*, l.c.

10) *Inventář 1721*: „Portalia ... U sv. Linharta de A. 1720 Reliquiae S. Urbani et S. Deodatae Mart.“

11) *Tamtéž*: „Při těch oltářích nacházejí se Crucifixy. ... U so Linharta dřevěný 1“; „Tabella Secretarum ... u sv. Linharta 3“.

12) *Tamtéž*: „Svícny cínové ... Starý cínový s vyrytými nápisem(!) G. F. V. A. V. Z. P. Ubermeserovský k svatému Linhartu“.

13) *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu píseckém*, Praha 1910, s. 236.

14) SEDLÁČEK, *Dějiny III.*, s. 130.

15) Sig. HE 5502; odlomena je horní část dřívku.

16) Z toho roku pochází svícny od paní Mariany Piksové, o nichž se inventář z roku 1721 vyjadřuje, že jsou novější, než svícny oltáře sv. Linharta.

rychtářem.²⁰ Zda to byla tato rodina, jež měla při oltáři svoji memorii, či některý z jejích příslušníků byl zde pochován, zůstává nadále otázkou.

Po roce 1728 vymizely z kostelních počtů výdaje za zdobení oltáře k svátku sv. Linharta. Nebylo to způsobeno změnou struktury zápisů, neboť s výdaji za výzdobu protějšího oltáře sv. Marie Magdaleny se setkáváme i nadále.

V roce 1733 došlo k rozsáhlým opravám kostela i jeho mobiliáře, při kterých byly truhlářem Janem Pekem opraveny, rozebrány a znovu sklíženy oba oltáře při triumfálním oblouku.²¹ Tehdy je také naposledy doloženo svatolinhartské patrocini-um oltáře.

Nedlouho poté pak došlo ke změně zasvěcení. Nedatovaný latinský kostelní inventář, podepsaný děkanem Antonínem Frankovským (v úřadě 1770 – 1784) popisuje velmi stručně zcela odlišnou podobu oltáře: „Oltář na epištolní straně, na němž obraz Bl. P. Marie milostné, po straně socha sv. Leonarda a Gotharda.“²²

K proměně, která odpovídá dnešnímu stavu, vedlo rozhodnutí umístit na oltář nově získaný obraz Panny Marie. Tomu byla přizpůsobena šířka retabula, zvětšená o 23 cm. O tomto rozšiřování svědčí jak vynechaný úsek spodní lišty, tak části vsazené do vertikálně rozříznuté predelly a horní římsy nástavce. K podobě obrazu žel není možno uvést v podstatě nic. Když muzeum v letech 1973 a 1976 přebíralo části kostelního mobiliáře, obraz převzat nebyl. Na několika fotografiích, z větší části velmi nekvalitních, není na obraze vidět téměř nic – krom hvězd nad Mariinou hlavou. Mladší inventáře (bude o nich ještě řeč) registrují obraz P. Marie Bolestné. Výše zmíněný inventář z doby děkana Frankovského říká nepříliš jednoznačně „imago B. V. Mariae amabilis“. Onen termín „amabilis“, jež neoznačuje žádný typus mariánských obrazů, lze vyložit různě. Jako Panna Maria láskyhodná či laskavá, ale také milostná, tedy označení milostného ve smyslu zvláště uctívaného zázračného obrazu. Podle dochovaných fotografií se zdá, že obraz byl v zaskleném rámu, což by tuto možnost jen posilovalo.²³ Zisk takového obrazu mohl být silným důvodem pro změnu zasvěcení oltáře i v případě patronátu tak uctívaného světce, jakým sv. Linhart

Interiér kostela Nejsvětější Trojice na výřezu nedatovaného snímku. Na mariánském (předtím svatolinhartském) oltáři vpravo jsou nahoře vidět dnes neznámé figury obou putti. Prácheňské muzeum v Písku, fotoarchiv, neg. č. 856. Repro V. Komasová

byl. Přece však jeho přítomnost nebyla vymazána. Přední stranu zděného oltářního stipitu nadále zakrývalo antependium s jeho vyobrazením a jeho socha byla umístěna na jedné z (dodatečně připojených?) konzol po stranách retabula. Zcela jistě nešlo o sochu původně zde umístěnou, neboť stylově vychází až z doby kolem poloviny 18. století, podobně jako její protějšek. Obě sochy jsou si velmi podobné a liší se jen v drobnostech. Mají atributy pouze obecné a nikoliv identifikační, takže bez pojmenování v inventáři by bylo možné označit je pouze jako sochy svatých biskupů či opatů. Oba světci mají plnovous, na hlavě mitru a oděni jsou do pluvialu, pod nímž mají superpeliceum s krajkovým lemem a kleriku. Pontifikální rukavice by, striktně vzato, měly světce řadit mezi diecézní biskupy, v tom však nebyla výtvarná díla důsledná. V levici třímají berlu, pravice obou je pozdvižena v žehnacím gestu. Jejich značná podobnost budí dojem světecké dvojice, avšak žádná vhodná možnost není k dispozici. Původně snad mohli disponovat určujícími atributy – sv. Linhart například pouty zavěšenými na ruce – o nich však není nic známo. Se vsazením ob-

20) Viz August SEDLÁČEK, *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou. Díl II.*, Písek 1912, s. 353.

21) SOKA Písek, fond AM Písek, sig. AKT 323a - *Specificati na onou při chrámu Páně Nejsvět. a Nerozdílné Trojice v tom minulým 1733^m roce vnitř celou mimo jednoho dílu kamenný dlažby, začatou kostelní renovaci, též předního vejchodního frontispiciu dealbírování k větší cti a slávě Boží kostelní obnovení jest všelijakým řemeslníkům i za materialia (mimo co tak z dobrovolnosti vzácného magistrátu král. a krajsk. města Písku z zdejší obecní vápenice 15 strychů, též od (titl.) pána drhovelského hejtmána 12 strychů condonýrovaného vápna přidáno) specialiter vydáno, a zapláceno, následovným způsobem: „Truhláři Janovi Pekovi ... Svatého Linharta, a s. Maří Magdaleny oltáře zklížil, spravil a postavil – 1zl.“*

22) SOKA Písek, fond AM Písek, sig. Ak 403 – *Inventarium. Ecclesiae Sanctissimae ac Individue Trinitatis; hac Ecclesia sita est in sub-urbio penes Regiam Urbem Piseck post pontem, ad quam locus sepulturae pro omnibus in Urbe, et extra habitantibus. ...* „2: Ara in parte epistolae in qua imago B. V. Mariae amabilis, ex parte statua s. Leonardi et Gothardi.“

23) Stejným způsobem byl instalován obraz Panny Marie Písecké v děkanském kostele.

Restaurovaný oltář Panny Marie v prosinci 2019. Foto J. Adámek

razu došlo také k dozdobení oltářního retabula, zejména řezbami s boltcovým deko-rem a též květinovými motivy. Paty frontonové římsy nově obsadili téměř nezbytní putti,²⁴ retabulum pak završil nástavec s dynamicky prohnutou římsou. Na stříbrné oblaky v jeho ploše byl položen zlatený mariagram v paprscité záři, demonstrující nové patrocinium oltáře. Asi v tento čas došlo také k barevné proměně, kde se do- minantním stalo šedomodré mramorování. Mramorové fládrování (bez uvedení ba- revnosti) je však bezpečně doloženo až dalším inventářem, jenž byl pořízen po smrti děkana Vavřince Maška (+ 1837).²⁵ Tento inventář již také identifikuje oltářní ob- raz jakožto Panny Marie Bolestné. Krom toho však přidává jednu nesrovnalost, když sochy světců na konzolách popisuje jako sv. Leonarda (tedy Linharta) a sv. Vojtě- cha (!). Autor inventáře popisoval sochy, které snad (již) postrádaly atributy a ke sv. Linhartovi přidal pro českou realitu nejbližšího infulovaného světce, sv. Vojtě- cha,²⁶ bez znalosti staršího inventáře. Toto určení pak opakují i další inventáře, což je ovšem pochopitelné, neboť doslovně přebírají znění svých předloh.²⁷

Při některé z pozdějších úprav, kterou prozatím nedokážeme časově blíže speci- fikovat, byla provedena nová polychromie, jež pokryla těleso retabula fládreem imi- tujícím zelený mramor, na římsách pak mramor hnědý. Do této poslední úpravy byl také oltář v současnosti restaurován.

24) Dnes jsou obě figury nezvěstné a nezachycují je na místě ani fotografie z doby rozebírání oltářů.

25) Nedatovaný inventář je však pozdější rukou chybně připsán k roku 1833; SOkA Písek, fond AM Písek, sig. Ak 403 – *Inventarium samtlichen bei der Piseker heiligen Dreifaltigkeits-Kirche vorfindigen Kirchenapparments und andere Sachen, welches nach dem Absterben des Herrn Stadtdechants P. Laurenz Maschek verfasst worden ist*: „5. Zur linken Seite ein Altar vom Holz, marmorartig mit dem Bilde den Schmerzhaften Muttergottes und 2 mit Gold und Silber stafirten Statuen den heil. Leonhard und Ad(a)lb(er)t vorstellend.“

26) Byť příhodnější protějšek mezi českými ochránci by představoval spíše sv. Prokop, jenž byl stejně jako Linhart benediktýnským opatem.

27) Inventář z 31. 12. 1854, z doby děkanátu Matěje Tingera (1847 – 1865) – *Inventarium sämtlicher bei der piseker Heiligen Dreifaltigkeitskirche vorfindigen Kirchenapparmente und anderer Sachen*: „5/ Zur linken Seite 1 Altar von Holz, stafirt mit dem Bilde der Schmerzhaften Muttergottes und 2 mit Gold und Silber stafirten Statuen, den hl. Leonhard und h. Adalbert vorstellend.“ (SOkA Písek, fond AM Písek, sig. Ak 404); inventář ze 7. 4. 1866 (a další exem- plář z 27. 4.), pořízený v době nástupu děkana Josefa Diviše (1866 – 1880) – *Inventarium sämtlicher bei der piseker Heiligen Dreifaltigkeitskirche vorfindigen Kirchenapparmente und anderer Sachen*: „5. Zur linken Seite 1. Altar von Holz marmarartig mit dem Bilde der Schmerzhaften Mutter Gottes und 2. mit Gold und Silber staffirten Statuen, den heiligen Leonhard und heiligen A(da)lbert vorstellend.“ (SOkA Písek, fond AM Písek, sig. Ak 404); inventář z 15. 11. 188(?)9 – *Inventarium der Heil. Dreyfaltigkeitskirche über sämtliche vorfindige Kirchenapparmente und anderen Sachen*: „5/ Zur linken Seite ein Altar von Holz, marmorartig, mit dem Bilde der Schmerzhaften Mutter Gottes, und gold und silber staffirten Statuen den heil. Leonhard u(n)d Adalbert vorstellend.“ (SOkA Písek, fond AM Písek, sig. Ak 403).

TŘI PŘÍKLADY „NAPOLEONIK“ V ARCHEOLOGICKÝCH NÁLEZECH NA PÍSECKU

Tématem post-medievální archeologie posledních let je mimo jiné výzkum konfliktů a bojišť 19. a 20. století. Vinou špatné rozeznatelnosti některých artefaktů se stává z této části hmotné kultury do značné míry přehlížená kategorie, která pro neznalost či nezájem profesionálních pracovníků mnohdy končí v soukromých sbírkách, o čemž svědčí mimo jiné vybrané položky internetových portálů.

Publikací několika příkladů „napoleonik“¹ si pak náš příspěvek klade za cíl poukázat na vypovídací hodnotu tohoto materiálu, který je zpravidla získáván při nesystematické činnosti amatérských hledačů kovů. Sledování v jižních Čechách jinak zatím nepočteného militárního materiálu z uvedeného období může napomoci odhalit neznámé detaily či epizody tohoto významného válečného konfliktu.

- 1) Šroubení k upnutí chocholu do tuleje francouzské kyrysnické přilby vzor 1804. Nález učiněný Josefem Kálalem z Podolí I. v průběhu 90. let 20. století snad v okolí Podolí I, rozm. 36 x 16 mm. Tab. 1:3.
- 2) Knoflík z kabátu francouzské císařské gardy, nalezený v Kožlí u Orlíka roku 2019, prům. 17 mm. Tab. 2:3.
- 3) Knoflík kabátu 30. pluku francouzské infanterie, nalezený v katastru obce Hradiště u Písku roku 2019, prům. 16 mm. Tab. 2:2.

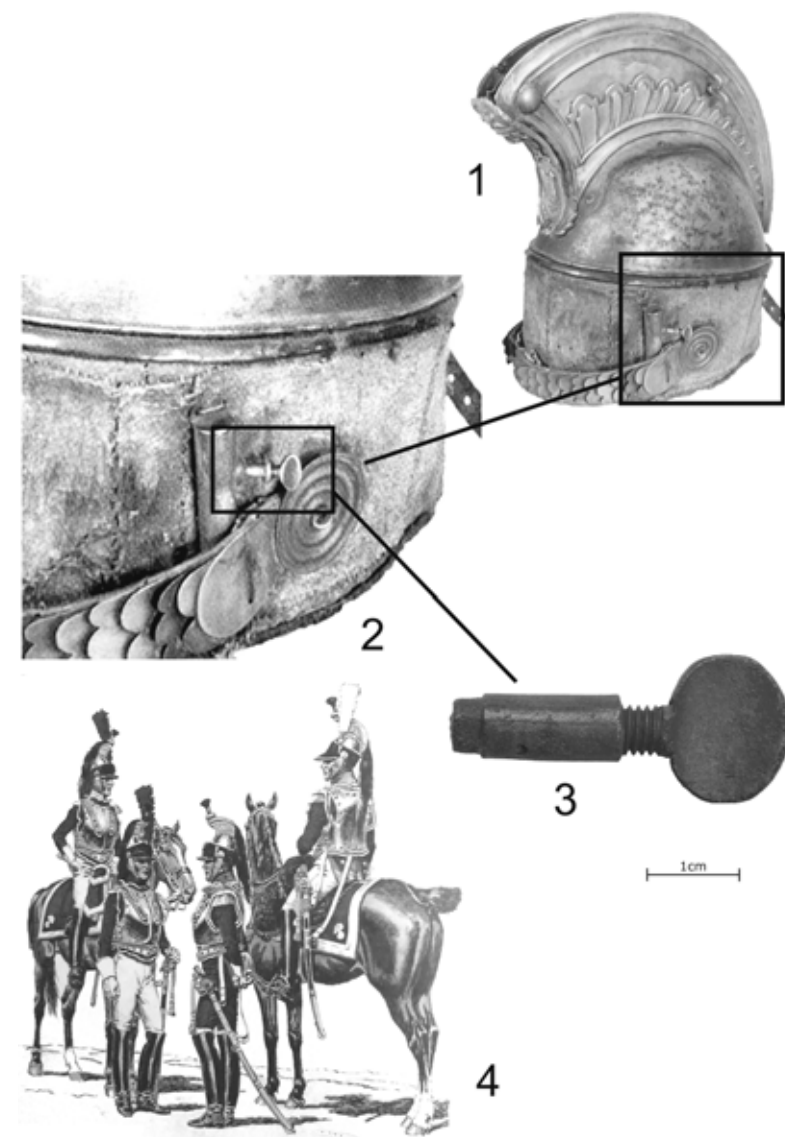
Šroubení bylo identifikováno na základě dochovaného kompletního exempláře přilby pro kyrysníky vzor 1804 ze SZ Bítov (inv. č. BI 2939) (Tab. 1:1-2), přičemž nelze jednoznačně vyloučit, že podobný komponent se neobjevoval i na přilbách jiných jednotek (např. dragounských). Exemplář z Bítova náležel kyrysnickému regimentu č. I, jenž byl součástí záložního jezdecktva pod vedením maršála Jeana Baptiste Bessièrese – divize Saint-Sulpice, brigáda Lelievre de Lagrange. Přilba byla získána jako válečná kořist po bitvě u Aspernu 22. května 1809.²

Co se týče Napoleonova kyrysnického vojska, víme, že v kritickém období kolem slavkovské bitvy se na našem území pohybovali příslušníci 1., 5., 10. a 11. kyrysnického pluku, tedy pokračovatelé *grosse cavalerie* z doby konzulátu, kteří byli vybaveni dvoudílnými kyrysy a přilbami.³ Napoleonova císařská garda (*Garde impériale*), ustanovená 5. prosince 1804, k jejímuž vybavení patří knoflík s emblematickým orlem z Kožlí u Orlíka, tvořila z počátku elitní sbor v rámci „Grande

1) Za cenné informace jsme povinováni poděkovat Jiřímu Fröhlichovi a Janu Ciglbauerovi.

2) Petr CZAJKOWSKI (ed.), *Poklady zbrojnic na Státních hradech a zámcích ve správě Národního památkového ústavu*. Pardubice 2017, s. 213.

3) Jiří KOVAŘÍK, *Napoleonovi jezdci. Legendární muži, slavné útoky, druhy zbraní, způsoby boje a život ve válce i v míru*. Třebíč 2015, s. 75 (zde i popis uniformy a výzbroje).

Tab. 1:1-2) Kompletní přilba pro kyrysníky vzor 1804 a detail jejího šroubení ze SZ Bítov (inv. č. BI 2939), podle Czajkowski (ed.) 2017; 3) exemplář šroubení chocholu přilby nalezený v okolí Podolí I., foto V. Komarová; 4) francouzští kyrysníci, ilustrace podle Kovařík 2015.

Armée“.⁴ Příslušníci 30. pěšího pluku (*30e régiment d'infanterie de ligne*) pak pod maršálem Louisem-Nicolasem Davoutem prodělali tažení ke Slavkovu roku 1805 či později bitvu u Landshutu či Wagramu 1809.⁵

Tyto nepočetné archeologické nálezy je potřeba zasadit do výkladového historického rámce a především dát do spojitosti se známými pohyby napoleonských sil na jihu Čech.

V souvislosti se slavkovskou bitvou pronikli Francouzi též do jižních Čech a obsadili na základě příměří ze dne 6. prosince 1805 prostor východně od silnice z Tábora do Lince a také České Budějovice, které se stávají součástí francouzské okupační zóny 11. prosince téhož roku. Následně byl dislokován rakouský výpadečný sbor majora Karla Scheiblera a jeho novou základnou o den později se stalo město Písek. Pobyt okupačních vojsk (francouzských a bavorských) v Budějovicích provázely rozsáhlé rekvizice či požadavek výpalného.⁶ Na druhé straně postihlo řádění dragounského sboru napoleonské armády Klatovsko, patrně Sušicko a dosáhlo až Plzně.⁷

S napoleonskými válkami v jižních Čechách ovšem souvisí také šíření nakažlivých chorob, jako byl tyfus. Tato nemoc silně zasáhla například Vltavotýnsko a kupříkladu v únoru 1806 v lázních v Libniči, okr. České Budějovice, byl zřízen špitál pro rakouské vojáky postižené touto chorobou. Matrika obce Libnič v této době eviduje zemřelé vojáky též z Písecka.⁸

V případě Písecka se tak napoleonské války dotkly především branců rakouské armády, kteří zasahovali do všech hlavních bojů tohoto konfliktu. Již počínaje rokem 1800 byl na Prácheňsku postaven 5. prapor míličního sboru Česko-moravské legie arcivévody Karla Rakouského. Následující tažení z let 1808-09 se jihočeského prostoru dotklo spíše okrajově, nicméně docházelo zde nepochybně k rekrutování vojska zeměbrany a 3. a 5. batalionu (v druhém případě opět Prácheňsko a Klatovsko) legie arcivévody Karla Rakouského k výpadům do Bavorska a Dolního Rakouska; např. střet u Lince-Ebelsbergu a Wagramu⁹, či nasazení v V. armádním sboru Reuss u Kremže na Dunaji.¹⁰

4) Andre JOUINEAU – Jean-Marie MONGIN, *The Imperial Guard 1800-1815 – Vol. 1: Foot troops (English edition)*. Chateau de Damigny 2017 (zde též podrobný popis výstroje a výstroje).

5) Victor Louis Jean François BELHOLMME, *Historie de l'infanterie en France, tome IV*. Paris 1893 – 1902, s. 306, 435; Viz též: Liliane FUNCKEN – Fred FUNCKEN, *Arms and Uniforms: The Napoleonic Wars I-II*, London 1973.

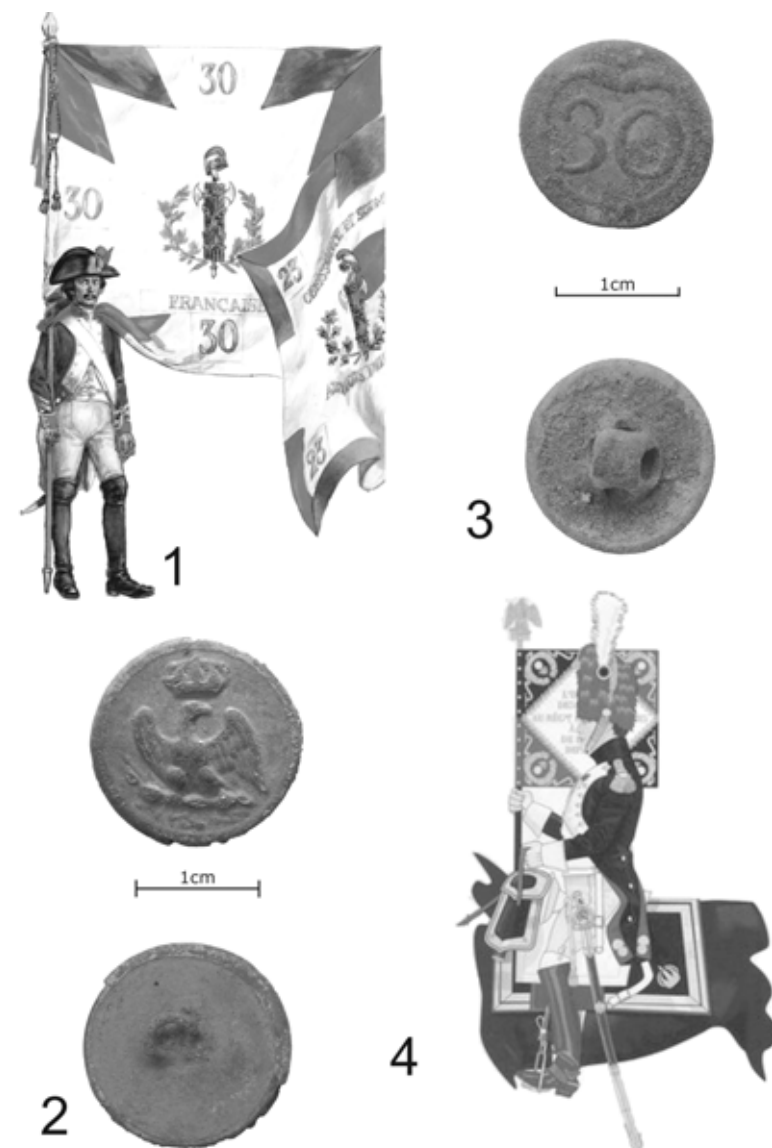
6) František KOPECKÝ, *O slavkovské bitvě. Dopady a tradice*, Brno 2009, s. 87-88.

7) Jan VOGELTANZ, *Vojenské aspekty dějin Sušice a okolí od poloviny 17. století do počátku 19. století*, Vlastivědná zpráva Muzea Šumavy 3, 1995, 144-151, s. 147.

8) Viz digitalizovanou matriku na stránkách <https://digi.ceskearchivy.cz/5221/18/1102/2632/47/0>

9) Peter BROUCEK, *Von der Schlacht bei Deutsch Wagram und dem Gefecht bei Znojmo (Juli 1809) bis zum Frieden von Schönbrunn (Oktober 1809)*. In: Evropa 1805: Sborník prací V. Mezinárodního napoleonského kongresu v Brně 26. – 28. září 2005. Brno 2006, 628-648, s. 633-634.

10) VOGELTANZ, o. c. v pozn. 7, s. 147-149.

Tab. 2: 1) Praporečník 30. pluku lehké pěchoty (podle Funcken – Funcken 1973), 2) knoflík, nález z Kožlů u Orlíka, 3) knoflík, nález z Hradiště u Písku, oba foto V. Komarová, 4) praporečník císařské gardy (podle Jouineau – Mongin 2017).

Příležitostně jsou veteráni těchto bojů, ať žijící¹¹ nebo zemřelí¹², jmenováni v dobovém tisku i v pozdějších létech, především v týdeníku Otavan. Dle památní knihy spolku píseckých vojenských vysloužilců z roku 1873 byla tato organizace tvořena 203 členy (jejichž podpisy vzadu připojeny) a sestávala se „dílem z c. k. úředníků, měšťanů, dílem vysloužilců, většinou co poddůstojníci ve válkách r. 1809, 1813, 1848, 1859 a 1866 slouživších“.¹³

Komponenty výstroje příslušníků elitních vojsk Napoleonovy expediční armády mohou být dokladem jejich (epizodické) přítomnosti na Písecku. S větší pravděpodobností by tomu tak bylo v případě nálezu šroubení chocholu kyrysnické přilby, pokud ovšem lze důvěřovat lokalizaci v rámci širšího okolí Podolí I, respektive vltavského pravobřeží, které bylo v perimetru okupačního vojska; pobyt francouzských či bavorských sborů je doložen například v Týně nad Vltavou a Milevsku¹⁴. Samotné Podolsko mělo především význam jakožto klíčový uzel díky přivozu přes Vltavu, kudy byli transportováni ranění a armádní zásoby.¹⁵ V případě knoflíků z Kožlí u Orlíka a Hradiště u Písku tomu tak ale zjevně není, neboť město Písek a jeho okolí zůstalo v moci rakouského panovnického domu, přičemž je akcentována především přítomnost ruských spojenců v okolí města.¹⁶ Lze se proto domnívat, že původně francouzské válečné vybavení mohlo padnout do rakouských rukou po roce 1809 či spíše 1813 a tímto způsobem tedy druhotně mohlo snadno dojít ke ztrátě charakteristického artefaktu i mimo operační prostor francouzského vojska. Množství původně vojenského vybavení tak mohlo „prodělat druhý život“¹⁷, ostatně lze si snadno představit pana Radvanovského¹⁸, jak si „statně vykračuje“ právě v takovém vojenském „mantlu“.

- 11) „Nejstarší veterán: V Protivíně jest M. Radvanovský, narozený 30. srpna 1789. Odveden byl v 16 letech, sloužil pod Radeckým, arciknížetem Karlem a vedle jiných bitev bojoval též u Slavkova. Vzdor svým 90 rokům čte ještě bez brejlí a statně sobě vykračuje, tak že dojíti do Vodňan a zpět není mu na obtíž.“ (Otavan, 1879/1, 22, s. 172).
- 12) „Úmrtí: Dne 4. t.m. večer zemřel dobře známý pan Matěj Schneider, soustružník, dozorce hasičského nářadí městského na odpočinku, člen spolku vysloužilců, majitel medaile statečnosti a stříbrného záslužného kříže. Byl starý 88 let. Zemřelý zúčastnil se válek francouzských v letech 1809 – 1814. Když Francouzové opanovali Vídeň, podařilo se mu, ač nikomu nebylo dovoleno město opustiti, přece z města uprchnouti. S nasazením života přeplaval Dunaj, až po mnohém nebezpečí se šťastně dostal do rakouského tábora.“ (Otavan, 1879/1, 19, s. 149/150).
- 13) Digitální verze dostupná zde: <https://digi.ceskearchivy.cz/200217/12/469/1400/127/0>
- 14) Vladimír ŠINDELÁŘ, Milevsko ve stínu bohy války. In: Jiří KÁLAL (ed.), Milevsko 830 let (1184 – 2014). Milevsko 2014, 225–251, s. 235–237.
- 15) Milada JIROUŠKOVÁ a kol., *Střípky z historie Podolí I*. Písek 2011, s. 44
- 16) August SEDLÁČEK, *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou, díl II*. Písek 1912, s. 52.
- 17) Nejasný příběh původu (divadelní rekvizita?) se kupříkladu váže k francouzské jezdecké pistoli s křesadlovým zámekem, označené „B 1809“ a napsím „M. imp. De Felienne“, kterou přechovává Prácheňské muzeum v Písku pod inv. č. HM 316 a která byla darována správcem divadla A. Vlasatým v roce 1954.
- 18) Viz pozn. 11.

Jiří Pešta

„JÁ SEM Z PRACHKOŘENE, JÁ POCHÁZÍM Z TOHO PÍSECKÉHO HRADU...“ K ČESKÉMU VYSTĚHOVALECTVÍ DO VÍDNĚ VE DRUHÉ POLOVINĚ 19. STOLETÍ

Počátky hromadného vystěhovalectví z českých zemí v 19. století lze spolehlivě datovat do doby krátce po revolučním roce 1848. Směřovalo hlavně do Severní Ameriky a také do Vídně, která bývala ovšem oblíbeným cílem Čechů již dříve.¹ O intenzitě českého přílivu do bohatého a rychle se rozvíjejícího hlavního města monarchie nejlépe vypovídají následující čísla. V roce 1856 žilo ve Vídni 469 221 obyvatel, z nichž plných 105 353 (22 %) pocházelo z Čech, Moravy a Slezska. Přibližně 83 000 (17,7 %) vídeňských obyvatel pak tvořili Češi či přesněji osoby s češtinou jako hlavním jazykem.² Podobného výsledku bylo dosaženo i při šetření v roce 1869, kdy mělo na zhruba 620 000 obyvatel Vídně připadat více než 100 000 Čechů (16 %).³ Při sčítání lidu v roce 1890 bylo ve Vídni napočteno 1 364 548 obyvatel, z nichž se 378 074 (28 %) narodilo v českých zemích. Češtinu však jako svou hlavní řeč uvedlo jen 63 834 z nich (4,7 %). Podle neoficiálních a těžko ověřitelných odhadů se ale tehdy mělo ve Vídni zdržovat 400 až 600 tisíc Čechů.⁴

V českých zemích byly odchodem svých obyvatel do Vídně nejvíce postiženy jižní Morava a jižní Čechy.⁵ Ani Písek nebyl výjimkou. Přesná čísla o celkovém počtu píseckých obyvatel, kteří nastálo či jen dočasně odešli do Vídně, k dispozici nemáme. Z dokumentů uložených v píseckém městském archivu se však můžeme dozvědět o osudech některých místních rodin, které nakonec zakotvily v rezidenčním městě. Patřila mezi ně i rodina zámečnicka Jana Hanzla (1826 – 1909), jenž i po odchodu do Vídně zůstal v písemném kontaktu se svým rodným městem.

Jan Hanzl se narodil 24. května 1826 v Písku na tzv. Smrkovické brance,⁶ kterou jeho rodiče Jan a Marie Hanzlovi vlastnili od roku 1824.⁷ Otec Jan (1788 – 1849) byl

- 1) Srov. František KUTNAR, *Počátky hromadného vystěhovalectví z Čech v období Bachova absolutismu*, Rozpravy Československé akademie věd, Řada společenských věd, 74, 1964, s. 7–11.
- 2) Monika GLETTLER, *Die Wiener Tschechen um 1900*, München – Wien 1972, s. 28–29 a 32; Martin SEKERA, *Jací byli Češi ve Vídni do roku 1918?* In: Doma v cizině. Češi ve Vídni ve 20. století. Zu Hause in der Fremde. Tschechen in Wien im 20. Jahrhundert, Praha 2003, s. 13.
- 3) M. GLETTLER, *Die Wiener Tschechen*, s. 28–29.
- 4) M. GLETTLER, *Die Wiener Tschechen*, s. 28–29; Vlasta VALEŠ, *Die Wiener Tschechen. Eine Einführung in Geschichte und Gegenwart der tschechischen Volksgruppe in Wien. Vídeňští Češi včera a dnes. Úvod do dějin a současnosti české národnostní skupiny ve Vídni*, Praha 2004, s. 97.
- 5) M. GLETTLER, *Die Wiener Tschechen*, s. 29–32.
- 6) Státní oblastní archiv v Třeboni (dále SOA Třeboň), Sběrka matrik Jihočeského kraje (dále Sběrka matrik), Farní úřad (dále FÚ) Písek, kn. 13, Matrika narozených 1816–1828, fol. 370 (v Digi-Archivu snímek 380).
- 7) SOkA Písek, Archiv města (dále AM) Písek, kn. 829, Hlavní pozemková kniha č. 14 (1774) 1799 – 1882, fol. 67. Branka stávala v dnešní Nádražní ulici pravděpodobně mezi dnešními čísly

Obr. 1: Smrkovická branka, kde se roku 1826 narodil Jan Hanzl, na kresbě Josefa Soukupa z roku 1868 zobrazující stav těsně před demolicí. Převzato z knihy Augusta Sedláčka, *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou*, Díl II., Písek 1912, s. 266.

Obr. 2: Dům čp. 32 v Barawitzkagasse ve Vídni-Heiligenstadtu, kde roku 1877 bydlel Jan Hanzl s rodinou. Foto: Jakob Leitner, 16. 1. 2020

mistrem zámečnickým⁸ a v zakoupené brance měl vedle bytu pro svou rodinu také dílnu aneb „verkštat“. Za svého nástupce si vybral právě syna Jana, jenž se u něj vyučil zámečnickému řemeslu. Rodiče mu také 27. března 1849 postoupili svůj domek čp. 111 na Budějovickém předměstí, „*tak nazvaný Branka*“, za 560 zlatých konvenční měny. Současně si pro sebe vyměnili bydlení v dolní sedničke, společné užívání maštale, zámečnické dílny a také hnoje na dvoře.⁹

Následujícího roku, 16. září 1850, Jan Hanzl, měšťan a mistr zámečnický v Písku, ve svých 24 letech v píseckém děkanském kostele pojal za manželku dvacetiletou Marii Procházkovou, bytem na Velkém náměstí čp. 111, jež byla dcerou Antonína Procházkzy, sluhy při c. k. berním úřadu v Písku, a jeho ženy Kateřiny, rozené Tlapové z Drahonice.¹⁰

Na manželku Marii také Jan Hanzl 9. února 1851 převedl vlastnictví domu čp. 111 zvaného Branka, protože „*znamení svadební [!] věno přinesla, které já do mého řemesla obrátil, tehdy nahližím za mou povinnost jí toto mně odevzdané věno s mým jménem pojistit*“. Nová majitelka domu na sebe současně převzala povinnost „*matce Marii Hanslové až do její smrti dolejší sedničku k obydlí neoplatně dopřáti a jí maštálku společně užívat a mrvu na dvoři [!] tohoto domku schránět nechati*.“¹¹ Otázkou však je, zda k této transakci nedošlo spíše kvůli Hanzlovým dluhům.

Již o rok později, 21. února 1852, manželé Jan a Marie Hanzlovi odprodali dům čp. 111 Janu a Barboře Charvátovým¹² a od té doby jejich neustále se rozrůstající rodina bydlela v Písku pouze v podnájmech. Po prvorozeném Františku Janovi (* 11. 7. 1851 Písek)¹³ záhy následovaly další děti: Eleonora (* 1852),¹⁴

popisnými 129 a 1936 (bývalá budova Svazarmu). Na počátku 19. století byla přeměněna na obytný dům. Až do 40. let 19. století byla označována číslem popisným 114, poté jí až do demolice v roce 1868 náleželo čp. 111. Viz August SEDLÁČEK, *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou. Díl II.*, Písek 1912, s. 266-267; Jan ADÁMEK, *Písecká fortifikace ve zmínkách městských knih do roku 1600 a poznámky o hrzení pravobřežních předměstí*, Prácheňské muzeum v roce 2017, Písek 2018, s. 99-101.

8) SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ Písek, kn. 11, Matrika narozených 1784 – 1801, fol. 59 (v DA sn. 62); kn. 56, Matrika zemřelých 1842 – 1852, fol. 237 (v DA sn. 239). K zámečnicku Janu Hanzlovi také viz A. SEDLÁČEK, *Dějiny královského krajského města Písku nad Otavou. Díl III.*, Písek 1913, s. 387.

9) SOKA Písek, AM Písek, kn. 845, Kniha smluv č. 8 (1849 – 1869), fol. 252v–253r.

10) SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ Písek, kn. 38, Matrika oddací 1847 – 1863, fol. 59 (v DA sn. 60).

11) SOKA Písek, AM Písek, kn. 845, Kniha smluv č. 8 (1849 – 1869), fol. 253r–v.

12) Tamtéž, fol. 311r.

13) SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ Písek, kn. 17, Matrika narozených 1849 – 1854, fol. 164 (v DA sn. 164).

14) K roku narození viz SOKA Písek, AM Písek – Městský úřad (dále MÚ) Písek, kart. 456, sig. VIII-A/98, přípis městského úřadu v Písku zemskému výboru v Praze z 11. 7. 1890. V roce 1880 zřejmě pobývala ve Vídni jako služebná. Vídeňský magistrát totiž 27. 12. 1880 napsal do Písku, že Eleonora Weberová, rozená Hanzlová, dcera Jana Hanzla a jeho zemřelé ženy Marie, rozené Procházkové, vlastní čelední knížku, kterou ji město Písek vydalo 26. 6. 1877. V prosinci 1884 Eleonora Weberová, choť úředního sluhy, bydlela ve vídeňské 6. čtvrti v Hofmühlgasse čp. 15. SOKA Písek, AM Písek – MÚ Písek, kart. 322, sig. VII-D/190; Pfarre Altottakring, sig. 01-28, Matrika křestní 1884, fol. 570 (<http://data.maticula-online.eu/de/oesterreich-wien/16-altottakring/01-28/?pg=584>).

Obr. 3: Farní kostel sv. Michaela ve Vídni-Heiligenstadt, kde se Jan Hanzl roku 1877 oženil se svou druhou ženou Barborou Pěknou. Foto: Jakob Leitner, 16. 1. 2020

Kateřina Terezie (* 13. 10. 1854 Písek),¹⁵ Marie (* 1858, † 3. 11. 1858 Písek),¹⁶ Jan (* 28. 12. 1859 Písek, † 5. 9. 1860, Písek),¹⁷ Jan (* 2. 4. 1861 Písek)¹⁸ a Antonie Marie (* 12. 4. 1863 Písek).¹⁹

Z matričních zápisů o narození a úmrtí jejich dětí je patrné, že rodina Hanzlova v Písku často střídala místa svého pobytu:

červenec 1851: Smrkovická branka čp. 111 (zaniklý dům v dnešní Nádražní ulici).

1852: ?

říjen 1854: Smrkovická branka čp. 111.

listopad 1858: Pěnická čp. 122 (zaniklý dům v dnešní Čechově ulici).

prosinec 1859: Budějovická (dnes Chelčického) čp. 53.

září 1860: Pěnická čp. 122 (zaniklý dům).

duben 1861: Pěnická čp. 139 (zaniklý dům).

duben 1863: Rybářská čp. 220 (zaniklý dům).

V roce 1852 se navíc zdržovali na zatím nezjištěném místě mimo Písek, kde se jim také narodila dcera Eleonora. Odešli zřejmě někdy po 10. červnu 1852, kdy písecká městská rada vystavila mistru zámečnickému Janu Hanzlovi (Hanslovi) vysvědčení zachovalosti s potvrzením, „že se vždy řádně choval“.²⁰ Nejpozději roku 1854 však již byla rodina Hanzlova zpět v Písku. Žila ale v dosti nuzných poměrech, což dokládá vysvědčení chudoby, které Jan Hanzl 12. srpna 1863 obdržel od píseckého městského úřadu.²¹

On sám se v Písku u rodiny zřejmě příliš nezdržoval, podle vlastního svědectví z roku 1866 se živil prací v „cizině“, čímž ovšem nemuselo být nutně míněno zahraničí, ale třeba jen jiné obce v Čechách, kde měl postavení cizího domovského příslušníka. Na podobný způsob života byl prý zvyklý už od svých patnácti let.²² Nakonec se ale Jan Hanzl, „tísněný chudobou“, 13. února 1864 obrátil na písecký purkmistrovský úřad se žádostí o místo nějakého městského služebníka. Jeho žádosti však nebylo vyhověno.²³

Patrně i z toho důvodu na konci roku 1864 odešel s rodinou z Písku, tentokrát již natrvalo. Šťěstí nejprve zkoušel v Českých Budějovicích, kde se úředně přihlásil

15) SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ Písek, kn. 18, Matrika narozených 1854 – 1862, fol. 14 (v DA sn. 15).

16) Tamtéž, kn. 57, Matrika zemřelých 1852 – 1863, fol. 213 (v DA sn. 216). Jako příčina smrti byl uveden psotník (v době smrti byla čtvrt roku stará).

17) Tamtéž, kn. 18, Matrika narozených 1854 – 1862, fol. 413 (v DA sn. 414); kn. 57, Matrika zemřelých 1852 – 1863, fol. 282 (v DA sn. 285). Jako příčina Janovy smrti byly uvedeny úbyť.

18) Tamtéž, kn. 18, Matrika narozených 1854 – 1862, fol. 528 (v DA sn. 529).

19) Tamtéž, kn. 19, Matrika narozených 1862 – 1867, fol. 30 (v DA sn. 32).

20) SOKA Písek, AM Písek – MÚ Písek, kart. 30, sig. IV/6/10.

21) Tamtéž, kart. 166, sig. I/347.

22) Tamtéž, kart. 202, sig. I/108a.

23) Tamtéž, kn. 2235, Podací protokol 1864, č. j. 522/1864.

Obr. 4: Výřez z mapy Vídně z roku 1910, vydané nakladatelstvím A. Hartleben's Verlag, do níž jsou zakreslena známá místa pobytu rodiny Jana Hanzla v Ottakringu a Hernalsu. Vysvětlivky: 1) nádraží Františka Josefa, 2) radnice, 3) Hofburg, 4) hřbitov v Hernalsu, 5) Sautergasse čp. 10, 6) Kulmgasse čp. 37, 7) Mariengasse čp. 36, 8) kostel Panny Marie ustavičné pomoci, 9) Mariengasse čp. 26, 10) Klopstockgasse čp. 42, 11) Mariengasse čp. 23, 12) kostel sv. Bartoloměje, 13) Klopstockgasse čp. 7, 14) Arnetgasse, 15) Lambertgasse. Z archivu autora, grafické řešení Jakob Leitner

27. prosince 1864. S rodinou bydlel po celou dobu v domě Josefa Littmanna v Linecké ulici čp. 340 (dnes Dr. Stejskala čp. 106/3),²⁴ kde se mu také narodila dcera Marie Eleonora (* 17. 5. 1865).²⁵

Ani v Českých Budějovicích se mu však příliš nedařilo. Potvrzuje to dopis z 18. února 1866, v němž zámečník Jan Hanzl (Hansl) opět požádal píseckou městskou radu o přijetí do obecní služby. Ve své žádosti mimo jiné uvedl: „Jsem docela zchudnutý měšťan písecký, neprovozujíc žádné samostatné řemeslo, aniž k takovému látky mám, nýbrž docela bídne ruční prací moji rodinu co otec od pěti malých, nezaopatřených dětí vyživuji. Od 15 let až do mého nynějšího 40tého roku se v cizině živím, teď přes 10 let s pěti dětmi se musím bídne živit a předce obec neobtěžuji, aniž jaké požitky dříví pro chudé neb almužnu беру, aniž list se za nás neplatí.“²⁶ Písecký městský úřad jeho žádosti nevyhověl, ale 26. dubna 1866 aspoň do Českých Budějovic poslal 5 zlatých „tam bez vší obživy se zdržujícím zámečnickému mistru Janu Hanslovi s jeho manželkou a 5 malých dětí a beze všeho jmění k jeho dalšímu cestování“.²⁷

Už 28. října 1866 pak budějovická městská rada nahlásila do Písku, že „se zámečník Jan Hansl odsud do Vídně s celou rodinou přestěhoval“. Podle poznámky na zadní straně tohoto přípisu se zdržoval v obci Ottakring u Vídně (dnes 16. vídeňský okrsek).²⁸ Ve Vídni se také manželům Hanzlovým 12. září 1870 narodil syn Tomáš.²⁹

O deset let později, 29. listopadu 1876, však v Heiligenstadtu u Vídně (dnes 19. vídeňský okrsek) v domě čp. 194 podlehl rakovině žaludku Marie Hanzlová, rozená Procházková, manželka Jana Hanzla, jež byla 2. prosince pohřbena na heiligenstadtském hřbitově.³⁰

Pozůstalý manžel, jenž se tehdy živil jako dílovedoucí („Werkführer“) a bydlel v Barawitzkagasse čp. 32 v Heiligenstadtu, ale dlouho vdovcem nezůstal a již 6. září 1877 se v heiligenstadtském farním kostele sv. Michaela oženil se svobodnou kuchařkou Barborou Pěknou, narozenou 17. listopadu 1848 v Souticích v Čechách, bytem v Nußdorfer StraÙe čp. 137 v Heiligenstadtu.³¹

24) SOKA České Budějovice, AM České Budějovice, kn. 3004, Kniha evidence obyvatel pro cízí příslušníky usídlené ve vnitřním městě, fol. 87. Za vyhledání záznamu a informace k domu čp. 340 patří můj dík PhDr. Jiřimu Cukrovi ze SOKA České Budějovice.

25) SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ České Budějovice (sv. Mikuláš), kn. 25, Matrika narozených 1861 – 1865, fol. 425 (v DA sn. 427). Podle potvrzení vídeňského magistrátu z 27. 12. 1880 se Marie Hanzlová živila jako služka a bydlela na Mariahilfer StraÙe čp. 3. Viz SOKA Písek, AM Písek – MÚ Písek, kart. 322, sig. VII-D/190.

26) SOKA Písek, AM Písek – MÚ Písek, kart. 202, sig. I/108a.

27) SOKA Písek, AM Písek, kart. 1166, sig. D II Hansl.

28) SOKA Písek, AM Písek – MÚ Písek, kart. 208, sig. III/427a.

29) Tamtéž, kart. 456, sig. VIII/A-98, list Jana Hanzla z listopadu 1889, v němž žádal písecký městský úřad o vydání domovského listu a pracovní knížky pro syna Tomáše.

30) Pfarre Heiligenstadt, sig. 03-08, Matrika zemřelých 1876–1883, fol. 23 (<http://data.matricula-online.eu/de/oesterreich/wien/19-heiligenstadt/03-08/?pg=26>).

31) Barbora byla dcerou šafáře Jana Pěkného a jeho ženy Marie, rozené Lukešové. Viz Pfarre Heiligenstadt, sig. 02-10, Matrika oddací 1871 – 1881, fol. 120 (<http://data.matricula-online.eu/de/oesterreich/wien/19-heiligenstadt/02-10/?pg=123>).

Obr. 5: Dům čp. 10 v Sautergasse ve Vídni-Hernalsu. Foto: Jakob Leitner, 16. 1. 2020

Na konci 70. let však manželé Hanzlovi z neznámého důvodu Vídeň opustili a našli si obživu v městě Nový Sadec v rakouské Haliči (něm. Neu Sandez, pol. Nowy Sącz, dnes na území Polska), kde se jim v letech 1879 a 1881 narodil syn Jan³² a dcera Barbora (Betti).³³

Ještě v roce 1881 se však opět vrátili do Vídně. Jana Hanzla sice v této době sužovaly četné zdravotní neduhy způsobené hlavně vysokým věkem, přesto se svou o 22 let mladší ženou zplodil ještě dcery Štěpánku (1884–1948)³⁴ a Annu (1889 – 1965).³⁵ Při narození nejmladší Anny, v pořadí již třináctého dítěte, táhlo jejímu otci na úctyhodných 63 let.

I ve Vídni či spíše na jejich předměstích Hanzlovi často měnili svá bydliště. Dobře patrné je to z následujícího přehledu jejich adres, jež se aspoň částečně dají zjistit z úřední korespondence a matrik.³⁶

- 32) Jan Hanzl (* 17. 6. 1879 Nowy Sącz). V roce 1902 sloužil jako voják v Písku, v rodném městě svého otce. Podle zprávy z roku 1913 bydlel ve Vídni v Kulmgasse čp. 37 a živil se jako litograf. SOKA Písek, AM Písek – MÚ Písek, kart. 590, sig. II A 2/23; Pfarre Altottakring, sig. 01-28, Matrika křestní 1884, fol. 570 (<http://data.maticula-online.eu/de/oesterreich/wien/16-altottakring/01-28/?pg=584>).
- 33) Barbora, rozená Hanzlová (* 30. 4. 1881, Nowy Sącz). V roce 1902 žila v dolnorakouském Marienthalu, kde pracovala jako šička v tamní proslulé textilní továrně. Viz SOKA Písek, AM Písek – MÚ Písek, kart. 590, sig. II A 2/23.
- 34) Štěpánka Eleonora Hanzlová, provdaná Stockingerová (* 16. 12. 1884 Ottakring, † 16. 6. 1948 Vídeň, Hernals). Podle zprávy z roku 1902 se živila ručními pracemi. Ve vídeňské porodnici se jí narodily nemanželské děti Karel (* 12. 1. 1907) a Štěpánka (* 29. 10. 1908). 5. 1. 1913 se šička Stefanie Hanzlová v kostele v Hernalsu provdala za řeznického pomocníka Karla Stockingera (* 29. 9. 1885 Tulbing, † 24. 2. 1948 Vídeň). Viz Pfarre Altottakring, sig. 01-28, Matrika křestní 1884, fol. 570 (<http://data.maticula-online.eu/de/oesterreich/wien/16-altottakring/01-28/?pg=584>); SOKA Písek, AM Písek – MÚ Písek, kn. 139, Matrika domovských příslušníků – Budějovické předměstí I, fol. 395; Pfarre Hernals, sig. 02-59, Matrika oddací 1913, fol. 1 (<http://data.maticula-online.eu/de/oesterreich/wien/17-hernals/02-59/?pg=3>).
- 35) Anna Johanna Hanzlová, provdaná Gauckellová (* 4. 2. 1889 Hernals, † 18. 7. 1965 Vídeň, Ottakring). 1. 8. 1914 se šička Anna Johanna Hanzlová v kostele v Hernalsu provdala za obchodního zaměstnance Josefa Gauckella (* 9. 9. 1878 Ottakring). Viz Pfarre Hernals, sig. 01-059, Matrika křestní 1889, fol. 94 (<http://data.maticula-online.eu/de/oesterreich/wien/17-hernals/01-059/?pg=96>); sig. 02-60, Matrika oddací 1914, fol. 163 (<http://data.maticula-online.eu/de/oesterreich/wien/17-hernals/02-60/?pg=165>).
- 36) Vídeňské matriky jsou zpřístupněny na webových stránkách projektu Maticula. Pro potřeby tohoto článku byly využity matriky vídeňských farností Altottakring (<http://data.maticula-online.eu/de/oesterreich/wien/16-altottakring/>), Hernals (<http://data.maticula-online.eu/de/oesterreich/wien/17-hernals/>) a Heiligenstadt (<http://data.maticula-online.eu/de/oesterreich/wien/19-heiligenstadt/>). Citace v poznámkách pod čarou odpovídají stavu k 18. 1. 2020. Pobytové přihlášky pro Vídeň jsou dochovány až od roku 1904. Viz <https://www.wien.gv.at/amtshelfer/kultur/archiv/forschung/historischemeldeunterlagen.html> (webové stránky Wiener Stadt- und Landesarchiv), citace dle stavu ze dne 18. 1. 2020.

Obr. 6: Dům čp. 7 v Klopstockgasse ve Vídni-Hernalsu. Foto: Jakob Leitner, 16. 1. 2020

- 1866: Ottakring, Josefigasse (od roku 1894 Lambertgasse)³⁷ čp. 127.³⁸
 1876: Heiligenstadt, čp. 194.³⁹
 1877: Heiligenstadt, Barawitzkagasse čp. 32.⁴⁰
 1884: Ottakring, Wagnergasse (od roku 1894 Arnethgasse)⁴¹ čp. 20.⁴²
 1887 – 1889: Hernals, Sautergasse čp. 10, druhé patro, dveře č. 11;
 1889 – 1890: Hernals, Lessinggasse (od roku 1894 Klopstockgasse)⁴³ čp. 7, druhé patro, dveře č. 12;
 1890 – 1892: Hernals, Mariengasse čp. 23, druhé patro, dveře č. 11;
 1892 – 1893: Hernals, Lessinggasse (od roku 1894 Klopstockgasse) čp. 42, druhé patro, dveře č. 21;
 1893: Hernals, Mariengasse čp. 36, třetí patro, dveře č. 17;⁴⁴
 1902: Hernals, Mariengasse čp. 26;⁴⁵
 1909 – 1914: Hernals, Kulmgasse čp. 37.⁴⁶

Z neúplného soupisu je zřejmé, že se Hanzlovi stěhovali pouze v rámci lokalit Ottakring, Heiligenstadt a Hernals. Tyto původně samostatné obce se roku 1892 staly součástí Vídně: Ottakring nalézající se západně od hlavního města byl začleněn do 16. vídeňského okrsku, s ním těsně sousedící Hernals do 17. okrsku a Heiligenstadt na severním okraji Vídně do 19. okrsku.⁴⁷

Obce a posléze okrsky Ottakring a Hernals, kde se Jan Hanzl s rodinou zdržoval po svém návratu z Haliče, se ostatně vyznačovaly vysokým podílem české menšiny. Poměr mezi obyvateli, jejichž hlavními jazyky byla němčina a čeština, tam roku 1900 činil shodně 11:1. V čistě dělnickém Ottakringu se tehdy k českému jazyku přihlásilo 11 039 Čechů a v dílem proletářském a dílem vilovém Hernalsu 3609 Čechů. Co do celkového počtu českých obyvatel tak Ottakringu v porovnání s ostatními vídeňskými okrsky patřilo druhé a Hernalsu čtvrté místo.⁴⁸

Bohoslužby v českém jazyku nebyly v Hernalsu slouženy ve farním kostele sv. Bartoloměje, ale v chrámu Panny Marie ustavičné pomoci na Wichtelgasse, jenž

37) Felix CZEIKE, *Historisches Lexikon Wien*, Bd. 3 (Ha – La), Wien 1994, s. 379.

38) SOKA Písek, AM Písek – MÚ Písek, kart. 208, sig. III/427a.

39) Viz pozn. 30, matriční zápis o úmrtí Marie Hanzlové z roku 1876.

40) Viz pozn. 31, matriční zápis o sňatku Jana Hanzla z roku 1877.

41) F. CZEIKE, *Historisches Lexikon Wien*, Bd. 5 (Ru – Z), Wien 1997, s. 570.

42) Viz pozn. 34, matriční zápis o narození dcery Štěpánky z roku 1884.

43) F. CZEIKE, *Historisches Lexikon Wien*, Bd. 4 (Le – Ro), Wien 1995, s. 45.

44) K letům 1887 – 1893 viz SOKA Písek, AM Písek – MÚ Písek, kart. 456, sig. VIII/A-98.

45) SOKA Písek, AM Písek – MÚ Písek, kart. 590, sig. II A 2/23.

46) Viz pozn. 66 a 35, zápisy o úmrtí Jana Hanzla z roku 1909 a svatbě jeho dcery Anny Johanny z roku 1914.

47) F. CZEIKE, *Historisches Lexikon*, Bd. 3 (Ha – La), s. 115 a 152-153; Bd. 4 (Le – Ro), s. 470; Peter DIEM – Michael GÖBL – Eva SAIBEL, *Die Wiener Bezirke. Ihre Geschichte. Ihre Persönlichkeiten. Ihre Wappen*, Wien 2003, s. 118-128, 136-142.

48) M. GLETTTLER, *Die Wiener Tschechen*, s. 52-53, podle sčítání lidu z roku 1900.

Obr. 7: Dům čp. 36 v Mariengasse ve Vídni-Hernalsu. Foto: Jakob Leitner, 16. 1. 2020

byl postaven v novogotickém slohu roku 1889 a jenž je od roku 1892 spravován redemptoristy.⁴⁹ Na mapě Vídně z roku 1910, do níž byla zanesena známá bydliště Hanzlových v Ottakringu a Hernalsu, je dobře vidět, že se všechna nalézala právě v blízkosti tohoto kostela (obr. 4).

V zápisech o narození dcer Štěpánky a Anny z let 1884 a 1889 byl Jan Hanzl označen jako dílovedoucí, tento údaj však zřejmě úplně neodpovídal skutečnosti. Dne 20. července 1887 se totiž Jan Hanzl (Hansl), toho času nezaměstnaný, „v nouzi nejvyšší“ obrátil na svou domovskou píseckou obec se žádostí o nějakou peněžní podporu. Obec uznala jeho prosbu za oprávněnou, a protože byla ze zákona povinna postarat se o své chudé domovské příslušníky, začala každý měsíc Hanzlovi do Vídně posílat příspěvek ve výši 5 zlatých, který byl ale na jaře roku 1888 snížen na 3 zlaté měsíčně. Písecké obecní zastupitelstvo pak 21. února 1890 vyplácení podpory úplně zastavilo. Jan Hanzl se ale úspěšně odvolal k okresnímu výboru v Písku, jenž 30. června 1890 rozhodl, že písecká obec musí Hanzlovi i nadále posílat 3 zlaté (od roku 1892 6 korun), neboť „lékařským vysvědčením prokázal, že jest souchoťinář, krátkozraký a oboustrannou kýlou trpící, jakož že jest 65 roků starý a tedy ku žádnému výdělku způsobilý“.⁵⁰

Neúspěšně naopak skončil Hanzlův požadavek z roku 1889, jímž se musela zabývat i nejvyšší místa v Praze, aby jakožto písecký měšťan dostával od obce každý rok dva sáhy „chudého dříví, které se vydávalo na vánoční svátky“ či spíše odpovídající peněžní částku. V žádosti uvedl, že přibližně před čtyřmi lety onemocněl nevyléčitelnou oboustrannou kýlou, kvůli níž nemůže vykonávat žádnou práci. To mu dosvědčil i vídeňský městský lékař MUDr. Adolf Schweng. Okresní výbor v Písku však nakonec 6. června 1891 jeho žádost zamítl, neboť nárok na bezplatné dříví měli pouze píseční měšťané žijící přímo ve městě či na jeho předměstích. Hanzl mimochodem v poslední fázi sporu požadoval po městu vyplatit peníze za dříví zpětně již od roku 1856, což by při částce 4 zlaté za rok odpovídalo celkem 144 zlatým.⁵¹

Z let 1887 až 1893 se v píseckém městském archivu dochovala celkem rozsáhlá složka, v níž jsou uloženy dopisy, které Jan Hanzl posílal z Vídně do Písku a v nichž žádal o hmotnou podporu pro sebe a svoji rodinu. Tyto dopisy jsou jedinečným svědectvím o životě nejchudších příslušníků české menšiny ve Vídni na sklonku 19. století a o nuzných poměrech, v nichž se Jan Hanzl se svou rodinou vynacházel. Zde je výběr těch nejzajímavějších:⁵²

49) M. GLETTLER, *Die Wiener Tschechen*, s. 111-115; F. CZEIKE, *Historisches Lexikon*, Bd. 4 (Le – Ro), s. 179. K dané problematice také viz František Alois SOUKUP, *Česká menšina v Rakousku. Přehled vývoje české menšiny na území dnešní republiky rakouské, zvláště ve Vídni*, Praha 1928, s. 337-342.

50) SOKA Písek, AM Písek – MÚ Písek, kart. 456, sig. VIII/A-98. Povinnost postarat se o chudé a nemocné domovské příslušníky ukládal obcím zákon z 3. 12. 1863 o úpravě domovských poměrů č. 105 říšského zákoníku, a sice §§ 22–31. Viz *Reichs-Gesetz-Blatt für das Kaiserthum Oesterreich. Jahrgang 1863*, Wien 1863, s. 372.

51) SOKA Písek, AM Písek – MÚ Písek, kart. 456, sig. VIII/A-98.

52) Všechny citované listy z let 1887 – 1891 jsou uloženy v SOKA Písek, AM Písek – MÚ Písek, kart. 456, sig. VIII/A-98.

Obr. 8: Redemptoristický kostel Panny Marie ustavičné pomoci ve Vídni-Hernalsu z roku 1889, kde byly v době Jana Hanzala slouženy bohoslužby v českém jazyce. Foto: Jakob Leitner, 16. 1. 2020

1887 [prosinec]: „Já chudý měšťan písecký prosím o nějakou podporu, sem v nouzi a bídu postavený, jak sem před krátce psal a prosil o nějakou pomoc, ani sem odpověď nedostal. Já prosím ještě jednou, neb sem za minulej měsíc dlužen 8 fl. [zlatých] činže a již zas hnedle druhá přide. Já poníženež prosím, by mně slavná obec nápomocna byla, abych jen z toho bytu aspoň zaplatil, já prosím poníženež, aby slavná obec to nahlídla, že já už přes 64 roků starý sem a s mojí ženou a 9 dětmi od roku [18]56 v cizině se živím,⁵³ a za ty všechny léta sem ničeho nepožadoval. Za ten celý čas sem před krátce 5 fl. [zlatých] obdržel. Já bych poníženež prosil, aby slavná obec nahlídla, že v Písku chudí měšťané, který nejsou ani tak starý ani chudí, a přece se jim pomoc uděluje, neb berou chudí dříví a platí se jim list, když provozuje řemeslo, i také podruží a starý báby berou po sáhu aneb půl dřeva a za tolika let sem ničeho neobdržel. Já to nevyčítám ani nejsem závistivej, ale prosím, aby slavná obec to nahlídla a mně v tej největší bídě nápomocna byla, neb jak já nezaplatím činži, tak mne domácí vyhodí na ulici. Dyk já přece v tom zimním nejhorším čase nemůžu vzít 3 děti na záda a jít domů.“

1888 [leden]: „Sem dlužen činži a nemůžu ji zaplatit, poněvač nejní práce, pár dní pracuju a třeba celý týden zahálíme. Musíme čekat, až zas co přide, takže člověk sotva na chleba vydělá. Dokavať sem měl co prodat, tak sem prodával na činži, něčko mne pan domu zfendoval,⁵⁴ nic prodat nemám, tak prosím Slavnou Obec Píseckou, aby byla tak milosrdná a mně na činži pomohla, abych nepřišel na ulici.“

1888 [květen]: „Já níže podepsaný děkuju za obdrženou podporu, přitom bych zas poníženež prosil slavnou píseckou obec, aby se nade mnou smilovala a mně zas něčím pomohla, neb sem dlužen činži, ta strašná činže člověka zkazí. Letos je tu zle, českého lidu takový přívál, že tu ani nebylo možná kvartýru dostat, i také hned zdražili, hrozná drahota, práce málo, takže zas mnozí se vrátili do Čech, a některé šupem⁵⁵ poslali.“

1888 [červen]: „Nemám žádnou práci ani s mýma dětmi co jíst, poněvač ta továrna, v kteréj sem pracoval, jest zavřená, pracovalo nás tam dvanáct set a všichni sme byli puštění a žádná práce k dostání nejní. Již sem jedenkrát slavnou obec píseckou prosil a nic sem neobdržel, neb sem činži dlužen a zaplatit nemůžu. Já poníženež prosím, aby se slavná obec Písku nade mnou a mýma dítky smilovala a mně nápomocná byla. Prosím poníženež slavnou obec Písku, aby se na mne nezlobila, že sem to psa-

53) Jan Hanzl uvedl, že s rodinou z Písku odešel roku 1856, ve skutečnosti to ale bylo až roku 1864.

54) Soudně zabavil majetek.

55) Šup neboli postrk bylo policejní opatření spočívající v tom, že určité osoby byly donuceny odebrat se do své domovské obce. Podle zákona z 27. 7. 1871 č. 88 říšského zákoníku se mohlo jednat např. o osoby práce se štítící či osoby bez obživy. Viz *Ottův slovník naučný*, XX. díl (Pohora – Q. v.), Praha 1903, s. 311.

Obr. 9: Farní kostel sv. Bartoloměje ve Vídni-Hernalsu. Foto: Jakob Leitner, 16. 1. 2020

ní nevyplatil, nebo nemám ani tolik, co bych dítkám chleba koupil.[...] Sem eště dosti silný, zdravý, zde je mi už těžko práci dostat, poněvač sem už starý, šedivý. Kamkoliv přidu k továrně, všade stojí 50 i víc mladších lidí. Ten starej je všade odstrčenej, žádný ho už do práce nevezme.“

1888 [červenec]: „*Ted' se vidím opuštěn s mýma dítky, prodat už nic nemám, nábytek si podrží Hausherr⁵⁶ a já budu s nejlepší manýrou poslaný šupem domů. Proto se slavná obec Písku nemusí horšit, neb já za to nemůžu. To musí slavná obec nahlídnout, že já s devíti dítkami a se ženou 30 let sem se poctivě živil a nic sem od slavné obce Písku nepožadoval, až nejčko v mej největší bídě, a to mně slavná obec Písku pomoci nechce, kde já stařec od 64 roků bych rád pracoval a práce nejní.[...] Kdyby mně Němci nepomáhali, tak bych byl dávno šupem doma, vaši nepřátelé Němci mejm dětím mnoho chleba dali. Znáám Čechy v hospodě u Ječmenový Břečky, my Slované, hlásá každý plným herdlem, ale v bídě svého spolubratra neví a snad ani vědět nechce.“*

1889 [březen]: „*Vědomost dávám, že sem kartku obdržel a že sem druhého února 3 fl. [zlaté] obdržel. To je v pravdě, že sem obdržel, ale já sem tam zaslal 27. února druhou prosbu na měsíc březen na činži, dyť já platím každý měsíc 8 fl. [zlatých] činže, kde je mám vzít, když mně slavná obec Písku zašle 3 fl. [zlaté] až za dva neb tři měsíce. Dyť slavná obec Písku snad nemyslí, že ty peníze snad potřebuju na cigára anebo na šňupací tabák. Já mám 4 malý dítky, dva sou vyučený, to je 6 dětí, ti dva mne také eště obtěžujou a já nic nevydělám. To snad slavná obec Písku může uvážít, že to nejní žádný Unterstizunk⁵⁷ 3 fl. [zlaté] za dva měsíce, to bere každá stará bába v Písku. 1 fl. [zlatý] Peteilunk⁵⁸ za 14 dní, to na mne nepřide ani tolik. Jakožto chudý a zachovalý měšťan, rozený v Písku, i moje rodiče sou v Písku rození a po našich rodičů tam žádněj nejsme, ani naše děti, aby tam slavnou obec obtěžovali.“*

1889 [srpen]: „*Přitom bych poníženě prosil slavnou obec píseckou o nějakou službu, neb se zde už více udržet nemůžu, práci dostat nemůžu, žebrat nesmím, protože je tu velká přísnot, bojím se šupu. Já vím, že by se tam pro jednoho člověka něco našlo, dyť sou tam všelijaké hlídky za ponocnýho aneb polní hlídač, na věž za hlásného, do parku za hlídače, lesní hlídač aneb na vodárnu, sou kostelníci, hrobař neb do špitála anebo při obci, já sem ke všemu volnej. Dejte mně, kam je vám libo, já sem už ke všemu odváženěj. Prosil sem obec Vídeň, aby mně povolila chodit hrát po městě s harmonikou, ani mi to nepovolili, že mají svejch dost, co sou zustendik,⁵⁹ abych šel domů. Já sem přece šel, poněvač sem měl hlad, žena a 4 děti nám plakaly, tře-*

56) Domáci, majitel domu.

57) Unterstützung neboli podpora.

58) Beteiligung neboli podíl.

59) Zustandig, zde ve smyslu příslušní do domovského svazku města Vídně.

Reclamationsfrist 6 Monate. Reklamační lhůta 6 měsíců.

Aufgabe-Schein **List podavací**

Über eine Postanweisung Nr. 1474
na poukázku poštovní č. 1474

an adrese in v **Bareinzahlung** fl. fr. zl. kr.

Vplaceno v hotovosti

Anweisungs-Gebühr in Marken

Poplatek za poukázku v známkách

Rückchein-Gebühr Poplatek za zpáteční list

Bei telegraph. bez. Expres-Post-Anweisung. **Telegraph.-Gebühr** Poplatek telegrafický

Při pošt. poukázkách telegr., pot. schvalně dodaných. **Expres-Beistell.-Gebühr** Poplatek za schvalně dodání

Botenlohn Mzda poslovi

Zusammen fl. fr. zl. kr.

Dohromady

18

K. K. Postamt Postcasse C. k. poštovní úřad poštovní kasa

Aufgabe-Schein über Postanweisungen von mehr als 500 fl. müssen beide Cassaämter unterfertigen.

V podavacích lístcích na poštovní poukázky výše 500 zl. podpíší se oba úředníci kasovní.

D. S. 158. Deutsch-böhmisch. (Auslage 1891.)

PISEK
30
5
92

Obr. 10: Podací lístek s razítkem písecké pošty z 30. května 1892 potvrzující složení 3 zlatých v hotovosti ve prospěch Jana Hanzla ve Vídni. Státní okresní archiv Písek, Archiv města Písek – Městský úřad Písek, kart. 456, sig. VIII/A-98

tí den mne policajt sebral na policii a chtěli mne dát na šup. Na moje dobré chování za tolik let ve Vídni mi to prominuli a řekli, jestli mne ještě jednou chytanou, že mne pošlou domů. Tak bych vás poníženě prosil, abyste se nade mnou smílovali a mně tam nějakou službu dopřáli.“

1890 [leden]: „Zatím sem nic neobdržel. Ty 3 fl. [zlaté], které mně z milosti posíláte za 3 měsíce, to nejní žádný Unterstützung,⁶⁰ to berou starý báby almužnu za 14 dní 1 fl. [zlatý], mně nepřipadne jako chudému měšťanu ani 50 x. [krejcarů]. Já bych vás ještě jednou prosil, kdybyste mně pár zlatejch poslali, já sem činži dlužen, musím se zas stěhovat, poněvač nemůžu platit. Jestli mne nebude slavná obec nápomocná, abych moč tu činži zaplatit, tak sem nucený požádat Gericha⁶¹ Vídeňkej, aby mi s mejma dítky poslali domů.“

1890 [únor]: „Osm dní minulo, co sem byl volaný na ouřad, pan policej komisař mně řek, že sem obdržel unterstützung,⁶² ale že je omyl v adrese. Když sem to od něho žádal, tak mně řek, že to obdržím od obce doručení, a já ještě nic nedostávám, kdež to já mám činži platit, nebo že dostanu vejповěd. Ten nejhorší čas se 4 dítky se stěhovat takovou zimu je smutné, tak bych vás prosil, abyste mně to poslali, abych moč činži zaplatit, abych se nemusil stěhovat a nemusel ještě jednou psát do Prahy.“

1890 [srpen]: „Já jsem dlužen činži, kterou mně pán domu čekat nechce, a slavná obec Písku mně tu mizernou podporu poslat nechce, tak sem nucený jít na úřad a poslat vám tam tři děti, žena si vezme jedno a já sám se po Vídni užívím, než mne seberou, potom tam přídu taky, pak vám to přide lacinějc.“

1890 [prosinec]: „Přes 30 roků ste mně nic nedali, teď sem starý a slabý, žádám jen to, co mně patří, ne z vašich kapes, to, co mně panství hradu Písku odkázalo. Já nejsem žádný přílepek, já sem z prachkořene, já pocházím z toho píseckého hradu, můj předeek tam byl kuchařem⁶³ a z toho pocházel můj otec a z otce já. Já sem vás prosil jen za letošní dříví, poněvač mne velká bída a hlad nuť.[...] Když sem psal domů o dříví, tak sem dostal odpověď, že do ciziny nic neposláte. Copak je Vídeň cizá, copak je vám Císař pán cizí? On jest tak náš jako Rakušanů, já nejsem zahraničním.“

60) Podpora.

61) Soud.

62) Unterstützung neboli podpora. Z dopisů z března 1889 a ledna 1890 vyplývá, že Hanzl tehdy nedostával od města Písku podporu tři zlaté každý měsíc, jak na to měl nárok, ale jen jednou za dva či dokonce tři měsíce.

63) Hanzlův dědeček František Hanzl († 4. 8. 1810 Písek) byl osobním kuchařem píseckých krajských hejtmanů. Jako kuchař v Písku je poprvé doložen roku 1777, jako kuchař krajského hejtmana je výslovně uváděn od roku 1781. Viz SOA Třeboň, Sbírka matrik, FÚ Písek, kn. 35, Matrika oddací 1764 – 1789, fol. 38 (v DA sn. 41); kn. 10, Matrika narozených 1765 – 1786, fol. 93, 117 a 133 (v DA sn. 96, 120 a 136); kn. 11, Matrika narozených 1784 – 1801, pag. 8 a 150 (v DA sn. 11 a 153). kn. 53, Matrika zemřelých 1806 – 1823, pag. 145-146 (v DA sn. 75); SOKA Písek, AM Písek, kart. 1166, sig. D II Hansl.

Obr. 11: Dům čp. 37 v Kulmgasse ve Vídni-Hernalsu, kde roku 1909 zemřel Jan Hanzl. Foto: Jakob Leitner, 16. 1. 2020

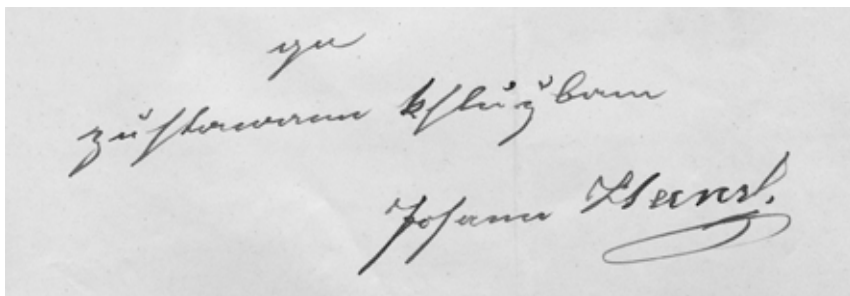

Obr. 12: Hlavní budova hřbitova ve Vídni-Hernalsu z roku 1872. Foto: Jakob Leitner, 16. 1. 2020

1891 [únor]: „*To dříví, které bohatí měšťanové si přivlastnili na domy, to patří nám chudým měšťanům. Roku [18]48 sem čet odkaz panství hradu píseckého, tam stojí psáno: Odkazuje panství hradu Píseckého lesy a užitky veškeré na chudý měšťaně 3 sta zlatých ročně na chudé, studující chlapce a na špitál. Tam nestojí, že si to mají bohatí měšťané přivlastnit na domy, tam nestojí, že se má za ně platit kontribuce z polí, tak jak se to za časů, když sem byl doma, dělo, tam nestojí psáno, že to můžou měšťanové židům aneb sedlákům prodat. Prodá dům s tím užitkem a my chudí měšťanové nemáme nic.*“

Obec města Písku, jež podporování chudého píseckého měšťana ve Vídni vnímala jako přílišnou zátěž městské pokladny, zažádala 26. března 1901 vídeňský magistrát, aby Jana Hanzla přijal do domovského svazku c. k. hlavního a rezidenčního města Vídně a tím na sebe také převzal povinnost vyplácení chudinské podpory pro jeho rodinu. Výbor vídeňské městské rady pro udělování domovského a měšťanského práva však tuto žádost při své schůzi 10. července 1902 podle očekávání zamítl. Neúspěšně skončilo i odvolání města Písku k dolnorakouskému místodržitelství.⁶⁴ Sám Jan Hanzl, jenž mohl po deseti letech nepřetržitého pobytu v hlavním

64) SOKA Písek, AM Písek – MÚ Písek, kart. 590, sig. II A 2/23.

Obr. 13 „Já zůstávám k službám Johann Hanzl“ – zdravice a podpis Jana Hanzla na dopisu, jenž byl do Písku doručen 29. 3. 1889. Státní okresní archiv Písek – Městský úřad Písek, kart. 456, sig. VIIIA-98.

městě zažádat o udělení vídeňské domovské příslušnosti, této zákonem dané možnosti nikdy nevyužil.⁶⁵

Město Písek tak Hanzlovi posílalo podporu až do jeho smrti. Zámečnický pomocník Jan Hanzl zemřel v Hernalsu v Kulmgasse čp. 37 dne 6. října 1909 na sešlost věkem, dožil se 83 let. Jeho pohřeb se konal 8. října na místním hřbitovu.⁶⁶ O tři roky později, 16. ledna 1913, byla vdova Barbora Hanzlová, živící se jako šička, přijata za domovskou příslušnici města Vídně.⁶⁷

Jiří Šebestian

VÝSLEDKY 43. KROUŽKOVACÍ AKCE „ACROCEPHALUS“ V NÁRODNÍ PŘÍRODNÍ REZERVACI „ŘEŽABINEC, ŘEŽABINECKÉ TŮNĚ“

Letošní odchytová kroužkovací akce v mezinárodně významné ornitologické rezervaci „Řežabinec, Řežabinecké tůně“ se uskutečnila ve dnech 27. 7. až 7. 8. Na louce v ochranném pásmu rezervace opět vznikl na deset dní stanový tábor plný kamarádství a zájmu o přírodu, ve kterém se vystřídalo 79 přímých účastníků a navštívilo nás 1017 zájemců o získání ornitologických zkušeností, praktických dovedností a nových informací o ptácích v rezervaci i mimo ni. A budete-li mít zájem poznat atmosféru v táboře, jste všichni srdečně zváni i v dalších letech – teď například od 26. 7. do 5. 8. 2020 – přesné datum konání další akce se můžete dozvědět vždy už 1 rok předem od muzejního zoologa a před akcí samozřejmě na muzejním webu.

I tentokrát bylo již tradičně nataženo 222 metrů nárazových sítí na třinácti stálých stanovištích. Tyto sítě byly od 6:00 do 21:30 pravidelně po hodině kontrolovány, za méně příznivého počasí dle potřeby i častěji. O podrobnostech organizace práce jsem psal ve zprávě za rok 2008.¹

Jak ukazuje graf, vyskytují se roky s větším i s menším počtem odchycených ptáků, ale důležité je, že jejich počet kolísá stále kolem konstantní hodnoty (dlouhodobý průměr je 885) a ptáků v rezervaci neubývá. Letos jsme okroužkovali 831 ptáků, jak se můžete přesvědčit v Tabulce 1.

Z nich pro návštěvníky našich akcí byli asi nejatraktivnější ledňáčci říční, kterých byl letos málem rekordní počet – 12. To je druhý nejlepší výsledek po roce 2015, kdy jsme jich okroužkovali ještě o jednoho víc. Přitom průměrně kroužkujeme při jedné akci tři tyto létající drahokamy. Pro ornitology jsou nejradoznější asi pokračující odchty bukáčků malých. Tato malá, skrytá v rákosí žijící volavka bývá na Řežabinci v posledních letech slyšet čím dál častěji. Poprvé jsme mladého bukáčka kroužkovali v roce 2004. Od roku 2012 se chytá alespoň jeden téměř každý rok a i letos jsme opět kroužkovali jednoho mladého jedince. Další ornitologickou událostí je hnízdění sýkořic vousatých. Letos jsme sice nově neokroužkovali ani jednu, ale kontrolovali jsme jich deset okroužkovaných dříve v tomto roce a i v předchozích letech – podrobnosti najdete v Tabulce 2. To nás velmi těší, protože to znamená, že máme populaci sýkořic na Řežabinci velmi dobře „prokroužkovanou“ a to snad přinese další znalosti o těchto téměř tropicky vybarvených ptácích.

1) Více Jiří ŠEBESTIÁN, *Výsledky 32. kroužkovací akce „Acrocephalus“ v Národní přírodní rezervaci „Řežabinec, Řežabinecké tůně“*, in: Prácheňské muzeum v Písku v roce 2008, s. 75-77 http://www.prachenskemuzeum.cz/images/stories/galerie/nonpublic/prachenske_muzeum/vyrocní_zpravy/vyrocní_zprava2008.pdf

65) Tuto možnost ve svém § 2 zavedl zákon z 5. 12. 1896 č. 222 říšského zákoníku, jímž se měnila některá ustanovení zákona o úpravě domovských poměrů z 3. 12. 1863 č. 105 ř. z. Viz *Zákonník říšský pro království a země v radě říšské zastoupené. Rok 1896*, Vídeň 1896, s. 743. K přijímání vídeňského domovského práva příslušníky české menšiny obecně viz M. GLETTLER, *Die Wiener Tschechen*, s. 35-37.

66) Pfarre Hernals, sig. 03-56, Matrika úmrtí 1909, fol. 196 (<http://data.matricula-online.eu/de/oesterreich/wien/17-hernals/03-56/?pg=198>).

67) SOKA Písek, AM Písek – MÚ Písek, kart. 636, sig. II A 2/h10.

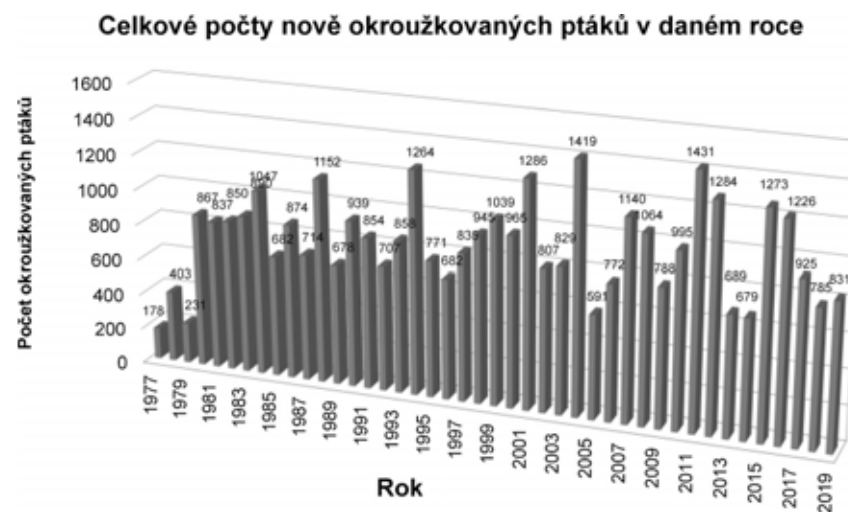
Zobáky dlaska tlustozobého (vlevo) i tuhýka obecného (vpravo) budí oprávněný respekt. Již když přicházíte k síti a vidíte, že se některý z nich chytil, je jasné, že poteče krev. Vaše. Foto Jiří Šebestian a Martin Lazarovič

I když celkový počet odchycených ptáků byl lehce podprůměrný, podařilo se letos odchytit rekordní počty hned u pěti druhů a u dalších dvou druhů jsme okroužkovali druhý nejvyšší počet v historii akce Acrocephalus – podrobnosti najdete v Tabulce 3. Dá se shrnout, že letošní ročník byl ve znamení dlasků a tuhýků a to znamená, že také ve znamení krutě pošťpaných prstů. Oba tyto druhy ptáků mají totiž velmi silný a ostrý zobák, kterým dovedou při kroužkování zranit až do krve. Vždyť tuhýk dovede ulovit i malou myš a dlask svým zobákem rozlouskává třešňové pecky (na fotografii).

Protože ale celkový letošní počet okroužkovaných ptáků byl lehce podprůměrný, znamená to, že vedle rekordů jsme také zaznamenali poklesy počtů. Málo bylo zejména nejčastěji kroužkovaných rákosníků obecných (desátý nejhorší výsledek). Nejhorší byly výsledky u dvou dříve často chytaných druhů. Okroužkovali jsme totiž letos jediného budníčka většího a moudivláčka lužního jsme neviděli již dva roky. Počty budníčků větších klesají v celé republice, ale na Řežabinci jim patrně přestal vyhovovat porost v okolí rezervace. Moudivláčci prakticky zmizeli z celé střední Evropy.

Na závěr chci ještě tradičně poděkovat všem, kteří přispívají ke zdárnému průběhu akcí Acrocephalus: Záchrané stanici Makov, která nám každoročně půjčuje vojenský stan. Jihočeskému kraji - za možnost bezplatného a bezproblémového táboření na jeho louce, kterou pro něj spravuje protivínské rybářství. Velkého pochopení se nám stále dostává i u okolních Obecních úřadů – v Ražicích, Kestřanech a Putimi

a také u Policie ČR – obvodního oddělení Protivín. Velice nám vychází vstříc pan Šmitmajer, který pro nás louku vždy včas poseká. Všem jmenovaným patří velký dík nejen ode mne jako organizátora akce, ale i od všech ostatních účastníků. A naopak můj osobní dík patří všem účastníkům tábora, kteří kromě obvyklých nástrah počasí a všech ostatních obvyklých problémů skvěle zvládají i návštěvnické (a zejména dětské) „nájezdy“. Všichni výše jmenovaní přispěli k získání cenných podkladů důležitých nejen pro budoucí hospodaření rybářů i ochranářů a povinné hodnocení vývoje v Ptačí oblasti Natura 2000, ale i pro zvýšení úrovně poznání o jednotlivých druzích ptáků a také o jejich funkci v rámci celého ptačího společenství. Děkuji proto všem, ať už se osobně zúčastnili nebo jen napomohli zorganizování akce. A tradičně největší dík posíláme dr. Karlu Peclovi, který za to všechno může.

Přehled celkových počtů nově okroužkovaných ptáků za 43 let na všech dosavadních akcích „Acrocephalus“. (Pozn.: první 3 roky (1977 – 1979) probíhal odchyt do menšího počtu sítí.)

Celkové pořadí	Druh	Dospělí ptáci	Letošní mláďata	Celkem	t.j. %
1.	Rákosník obecný	39	188	227	27,3
2.	Pěnice černohlavá	15	65	80	9,6
3.	Rákosník proužkovaný	5	60	65	7,8
4.	Budníček menší	16	32	48	5,8
5.	Sýkora modřinka	2	45	47	5,7
6.	Sýkora koňadra	4	28	32	3,9
7.	Ťuhýk obecný Pěnice slavíková	6 3	24 27	30 30	3,6 3,6
8.	Strnad obecný	13	15	28	3,4
9.	Červenka obecná	2	25	27	3,3
10.	Rákosník zpěvný	2	23	25	3,0
11.	Pěnice hnědokřídla	1	19	20	2,4
12.	Kos černý Rákosník velký	4 4	15 15	19 19	2,3 2,3
13.	Dlask tlustozobý	6	12	18	2,2
14.	Drozd zpěvný	4	13	17	2,0
15.	Vlaštovka obecná	2	11	13	1,6
16.	Ledňáček říční	2	10	12	1,4
17.	Brhlík lesní		10	10	1,2
18.	Slavík obecný Cvrčilka slavíková	1 1	7 7	8 8	1,0 1,0
19.	Střízlík obecný Pěnice pokřovní	2 1	3 4	5 5	0,6 0,6
20.	Stehlík obecný	3		3	0,4
	Krutihlav obecný	1	2	3	0,4
	Pěnkava obecná	1	2	3	0,4
	Slavík modráček		3	3	0,4
	Rehek zahradní		3	3	0,4
21.	Sýkora lužní		3	3	0,4
	Hýl obecný	2		2	0,2
	Cvrčilka zelená	2		2	0,2
	Strnad rákosní	1	1	2	0,2
	Strakapoud velký		2	2	0,2
22.	Lejsek šedý	1		1	0,1
	Chrástál vodní	1		1	0,1
	Žluna šedá	1		1	0,1
	Bukáček malý		1	1	0,1
	Žluna zelená		1	1	0,1
	Racek chechtavý		1	1	0,1
	Konipas bílý		1	1	0,1
	Pěvuška modrá		1	1	0,1
	Šoupálek dlouhoprstý		1	1	0,1
	Mlynářík dlouhoocasý		1	1	0,1
	Vrabec polní		1	1	0,1
	Budníček větší		1	1	0,1
Celkem při akci „ACROCEPHALUS“ 2019 okroužkováno: 45 druhů		148	683	831	100

Tab. 1: Přehled ptáků nově okroužkovaných při 43. akci „ACROCEPHALUS“ v Národní přírodní rezervaci „Řezabinec, Řezabinecké tůně“ ve dnech 28.7. až 7. 8. 2019.
(Vzácnější a méně často chytané druhy jsou vytištěny tučně.)

Pořadí	Druh	Místo původního okroužkování:										Celkem
		Řezabinec v roce:								Jinde v ČR	Mimo ČR	
		2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013				
1.	Rákosník obecný	128	7	6		1		3	23		168	
2.	Pěnice černohlavá	22	3	1	2				1		29	
	Sýkora modřinka	23	4						2		29	
3.	Červenka obecná	18	3		1						22	
4.	Sýkora koňadra	13	2	1					2		18	
5.	Brhlík lesní	13	1	3							17	
6.	Pěnice slavíková	11		1							12	
7.	Sýkořice vousatá	7		2					1		10	
8.	Kos černý	5	3								8	
9.	Rákosník proužkovaný	6							1		7	
	Budníček menší	2	2			2			1		7	
	Sýkora babka	3		3					1		7	
	Sýkora lužní	4		1					1		6	
10.	Rákosník velký	6									6	
	Rákosník zpěvný	4							2		6	
11.	Ťuhýk obecný	5									5	
	Pěvuška modrá	1		2							3	
12.	Slavík obecný	3									3	
	Slavík modráček	2									2	
13.	Strnad obecný		1						1		2	
	Cvrčilka slavíková	2									2	
	Mlynářík dlouhoocasý	2									2	
	Dlask tlustozobý					1					1	
14.	Strnad rákosní		1								1	
	Strakapoud velký	1									1	
	Krutihlav obecný								1		1	
	Šoupálek dlouhoprstý	1									1	
	Drozd zpěvný	1									1	
	Střízlík obecný	1									1	
		284	27	20	3	4	0	3	37	0	378	

Tab. 2: Přehled již dříve okroužkovaných ptáků, kteří byli kontrolováni při 43. akci „ACROCEPHALUS“ v Národní přírodní rezervaci „Řezabinec, Řezabinecké tůně“ ve dnech 28.7. až 7.8.2019.
(Vzácnější a méně často chytané druhy jsou vytištěny tučně.)

Druh	Letošní počet	Komentář	Dosavadní rekord		Průměr na jeden rok
			počet	v roce	
Ledňáček říční	12	druhý nejvyšší počet	13	2015	1,7
Dlask tlustozobý	18	NOVÝ REKORD	9	2015	1,0
Ťuhýk obecný	30	NOVÝ REKORD	17	2007 a 2008	4,8
Slavík obecný	8	NOVÝ REKORD	6	2011	1,0
Krutihlav obecný	3	NOVÝ REKORD	2	2012 a 2016	0,3
Brhlík lesní	10	NOVÝ REKORD	9	2015	3,5
Strnad obecný	28	druhý nejvyšší počet	34	2007	9,5
Budníček větší	1	absolutní minimum	76	1981	28,5
Moudivláček lužní	0	již druhý rok nula	73	1988	12,0

Tab. 3: Extrémní počty nově okroužkovaných ptáků při 43. akci „ACROCEPHALUS“ v Národní přírodní rezervaci „Řežabinec, Řežabinecké tůně“ ve dnech 28.7. až 7.8.2019

SBÍRKY

Karel PecI

BĚLOKUR ROUSNÝ (*LAGOPUS LAGOPUS* L.) KTERAK SE ZÁSTUPCE SEVERSKÉHO KURA DOSTAL DO ZOOLOGICKÉ SBÍRKY PRÁCHEŇSKÉHO MUZEA

Vysazování (introdukce) živočišných druhů na území, kde se nevyskytovaly, je vždy záležitostí z mnoha důvodů problematickou. Prostředí nemusí poskytovat dostatek potravy, nemusí v něm být dobré podmínky pro rozmnožování a mohou v něm žít predátoři, na které není příslušný druh zvyklý, a proto bude více ohrožený. Negativně mohou působit také civilizační prvky, jako je zalidnění krajiny, intenzita turistického ruchu, liniové stavby apod.

To jsou faktory, které mohou zabránit úspěšné introdukci. Ale jsou i faktory, kterými může naopak introdukce negativně ovlivnit rovnováhu přírodního prostředí na místě vysazení a mnohdy i na obrovském území. Obecně známým příkladem je Austrálie, kam byli dovezeni např. králíci nebo velbloudi. Existují samozřejmě i příklady introdukce, která se vydařila. Jedním z nich je vysazování bažantů obecných (*Phasianus colchicus*) do naší přírody. Tito bažanti žili původně v Asii v areálu od Kavkazu po Japonsko. Během času byli zavedeni do Evropy a k nám se dostali za vlády Jana Lucemburského (1310 – 1346). První doklad o jejich chovu u nás nepochází z našeho území, ale ze sousedního Bavorska. V listině císaře Ludvíka Bavorsa z 26. 2. 1330 je zaznamenáno, že tento panovník založil chov bažantů v Bavorsku z ptáků dovezených z Čech (Andreska – Andresková, 1993). Původně byli bažanti chováni pouze v bažantnicích, od 19. století byli vypouštěni do volné přírody.

Další možností, jak obohatit druhové složení živočichů na určitém území, je reintrodukce, to znamená znovu zavedení druhu, který se na určitém území, vyskytoval a z nějakého důvodu vymizel. Úspěšná reintrodukce u nás proběhla například u orlů mořských. Ti byli jakožto konkurenti rybářských chovů v 19. století vystříleni. V roce 1978 byl na Třeboňsku vypuštěn první mladý orel mořský. Do roku 1980 bylo na tomto území vypuštěno ještě 8 orlů. První úspěšné zahnízdění proběhlo v roce 1986. V dalších letech došlo k rozšíření tohoto druhu na území jižních Čech (na Písecku poprvé úspěšně zahnízdl v roce 2005, jedno ze dvou mláďat jsem osobně kroužkoval, to druhé už létalo). V současnosti je tento druh už opět na vhodných místech součástí avifauny naší republiky.

Snahy o vypouštění zvířat do naší přírody byly a jsou vedeny různými důvody. Výzkumný ústav lesního hospodářství a myslivosti v Jílovišti – Strnadlech (VÚLHM) si pro pětiletku (1971 – 1975) dal do plánu vysazení bělokuru rousného (*Lagopus*

lagopus L.). Důvodem byla snaha o rozšíření skladby kurovitých ptáků v jinak málo zazvěřených podhorských a horských oblastech. Tím by se zvětšil rozsah jejich mysliveckého využití. Úspěšnost byla předpokládána z toho důvodu, že bělokurové na našem území žili v dobách ledových a meziledových a údaje o jeho výskytu na našem území, i když jen sporadické, existují ještě z počátku 20. století. Díky těmto skutečnostem by se vlastně nejednalo o zavedení zcela cizího živočišného druhu do naší přírody (introdukci), ale o jeho znovu navrácení (reintrodukci). Jedná se o malého kura velikosti holuba (váha 400 až 600 g), který se vyskytuje v severní Evropě, Asii a severní Americe. Jeho životním prostředím je tundra s řídkými porosty bříz, jeřábů a vrb. Potravu tvoří větvičky bříz a vrb, listy, lupeny, výhonky, pupeny, bobule borůvek, klikvy a vlochině, jehnědy byliny a jejich semena. Částečně požírá i hmyz. Hnízdo tvoří mělký důlek na zemi v blízkosti krytu z keřů nebo křovin. Bělokurové rousní žijí v párech. Samice snáší 6 – 11 vajec, o mláďata pečují oba. Po vyhnízdění tvoří bělokurové hejnska, která na zimu vyhledávají krytá údolí. Zimní zbarvení je převážně bílé, letní hnědé s tmavým skvrněním. Protože přepeřování je průběžné, mají bělokurové současně peří z šatu současného, ale i předchozího a budoucího. V jižní části areálu se bělokurové vyskytují v řídkých lesních porostech, v zimě se k nim stahují ptáci ze severu (přelety na vzdálenost 200 – 300 km). Bělokurové rousní patří ve své domovině k lovným ptákům. Jejich zvěřina je jemná a chutná, navíc v chladném podnebí i dobře dlouhodobě uchovatelná. Koncem

Obr. 1: Zraněný bělokur rousný, fotografovaný v roce 1974 na místě nálezu u rybníka Žabák (Humňany). Foto Karel Pecl

19. století byli ze střední Rusi a ze Sibíře dodáváni bělokurové rousní a jeřábci jako zvěřina do pražských obchodů.

Snahy, obohatit různými poddruhy bělokura rousného evropské lokality ležící jižně od jejich areálu výskytu, se datují od 18. století. Všechny tyto pokusy byly neúspěšné. Delší dobu se na nových lokalitách bělokurové udrželi pouze v případech, kdy byl vypuštěn větší počet jedinců a ještě k tomu na vhodných, potravně bohatých místech. V takových případech populace dokonce vzrůstaly. Pokud přesto došlo časem k zániku, byla příčinou změna jejich nového životního prostředí. Negativně zapůsobilo odvodňování, výsadba smrkových monokultur, vzrůstající turistický ruch a také zasítování krajiny telefonním a elektrickým vedením. O případném negativním vlivu živočišných nepřátel nejsou objektivní údaje.

Všech podmínek nutných pro úspěšnou reintrodukci bělokurů rousných na Šumavě si byli pracovníci VÚLHM vědomi. Díky dobrým kontaktům se sovětskými myslivci, byl dojednáán dovoz ze SSSR. Výzkumný ústav si objednal 200 dospělých ptáků pro vypuštění a také 200 kusů nenasazených vajec pro pokus o zavedení umělého chovu. Po prostudování údajů o životním prostředí bělokurů v oblasti jejich výskytu a po konzultacích s řadou odborníků byla pro vysazení zvolena rezervace Mrtvý Luh (3,8 km², 730 m n. m., LZ Prachatice). Jedná se o rašeliniště porostlé blatkou, klečí, jívou, osikou, olší, jeřabinou, vrbou, vřesem, vlochiní, klikvou a při okrajích borůvkou, brusinkami a dalšími bylinami. Šlo o nejlepší lokalitu, která nejvíc odpovídala prostředí v domovině bělokurů rousných.

Výhodná byla i návaznost dalších podobných biotopů podél toku Vltavy v délce až několika desítek kilometrů. Tato území by mohla posloužit předpokládanému budoucímu rozšiřování areálu vypouštěných bělokurů. V předstihu před dovozem bělokurů byly s pomocí pracovníků Lesního závodu Prachatice postaveny do Mrtvého luhu dvě vypouštěcí voliéry a zajištěna zásoba krmení pro dobu aklimatizace.

Dne 12. března 1974 přistálo letadlo ze SSSR, které přivezlo 34 bělokurů rousných z archangelské oblasti. Zásilka obsahovala dvoukomorové sololitové bedny, svrchu zakryté pytlovinou. V každé polovině bedny bylo pět až šest ptáků. Při veterinární kontrole bylo zjištěno, že jeden bělokur během transportu uhynul, ostatní byli v pořádku. Takže místo 200 požadovaných dospělců, obsahovala zásilka jen 33 ptáků a vajíčka nebyla dodána žádná. To přineslo první rozčarování. A k jeho rozptýlení nepomohla ani zpráva, že požadovaná zvěř byla poskytnuta zdarma jako dar českým myslivcům. Další rozčarování vyplynulo z vyjádření Státního úřadu památkové péče a ochrany přírody v Praze, který nepovolil vypuštění nepůvodních druhů do rezervace evropského významu s logickým odůvodněním, že tyto ptáci by narušili její rostlinná i živočišná společenstva. Proto musela být na území LZ Prachatice urychleně vybrána náhradní lokalita. Volba padla na prostor mezi obcemi Libínské sedlo, Zbytiny, Chroboly, Sviňovice a Skříněřov. Voliéry byly přemístěny na jižní svah zbytinského úseku s prostředím již ne tak ideálním, ale přesto nadějným pro přežití vypouštěných bělokurů.

RNDr. Miroslav Bouchner, který měl vypuštění v rámci VÚLHM na starost, píše (Bouchner, 1977): „Transportní bedny jsme naložili na automobil a odvezli je přímo do lovecké chaty pod Libínským Sedlem, která je nedaleko místa vybraného pro vypouštění. Protože jsme přijeli až k večeru, předložili jsme bělokurům vodu a plody klikvy a nechali jsme je v chladné místnosti chaty do rána. Během cesty z letiště do Prachatic uhynul další bělokur (pozn. autora: zbylo jich 32). Druhý den ráno, 13. 3. 1974 jsme ptáky postupně vážili, měřili, kroužkovali a určovali podle pohlaví. Pozdější kontrolou, tj. během voliérování, jsme podle chování, přepeřování a zbarvení bělokurů zjistili, že naše původní určování pohlaví nebylo přesné. Bylo to tím, že jsme neměli žádné zkušenosti s přesným způsobem určování pohlaví a příliš nám nepomohla ani práce Pulliainena (1968, 1969, in: Bouchner, 1977), ve které uvádí způsob určování věku a pohlaví. Je třeba také přiznat, že jsem veškerá měření a určování chtěl zkrátit na nejkratší dobu, aby transportem unavení bělokuři nebyli vystavováni dalšímu zbytečnému stressu. Z každého boxu z transportní bedny byl odebrán trus pro parazitární vyšetření.

V odpoledních hodinách jsme bělokury v transportních bednách odvezli na vypouštěcí plochu a vypustili je do dvou voliér, vzdálených od sebe asi 30 m. Ve voliérách zůstali ptáci až do 4. 4. 1974 a po celou dobu byli ošetřováni personálem Lesního závodu Prachatice nebo pracovníky VÚLHM při kontrolních návštěvách. Ve dnech 4. až 5. 4. 1974 byli ptáci postupně vypouštěni z obou voliér a od tohoto okamžiku byli sledováni, resp. byly plánovitě získávány informace o jejich pohybu a výskytu až do jarních měsíců 1975“.

Z popsaného je zřejmé, že do dvou voliér bylo 13. 3. 1974 vypuštěno 32 ptáků. Do dubnového data vypuštění uhynuli ve voliérách na následky poranění o pletivo 3 bělokurové. Poranění hlavy a zobáku si ptáci způsobili pravděpodobně poplašením při nočních návštěvách predátorů, ale mohla to způsobit i černá nebo srnčí zvěř. Do volné přírody bylo tedy vypuštěno 29 bělokurů (8 kohoutků a 21 slepiček). Protože jsou bělokurové monogamní ptáci, měl by pro zvýšení úspěšnosti vysazení být poměr pohlaví 1:1 a ne 1:2,6. Z jedné voliéry byli 4. 5. vypuštěni první ptáci a následující den zbytek z té druhé. Dr. Bouchner se svými kolegy z VÚLHM chtěli vědět, jestli se bělokurové na místě vysazení usadí, jestli jim bude vyhovovat potravní nabídka, jestli budou mít pocit bezpečí pro hnízdění nebo jestli se rozletají do širokého okolí. Nebývalý zájem o vysazení bělokurů a ochotu pomoci se sledováním projeví nejen zaměstnanci LZ Prachatice, ale i myslivci z okolních sdružení. Dr. Bouchner neočekával, že by z tak nepřehledného, špatně přístupného a značně rozlehlého území získal tolik zpětných hlášení o pohybu a pobytu vypouštěných bělokurů. Do října 1976 se podařilo opatřit 26 údajů o velikosti rozptýlu a stupně přežívání. Většina vypuštěných bělokurů (18) byla zjištěna (pozorování, pobytové znamení) ve vzdálenosti do tří kilometrů od místa vypuštění. Dva jedinci odlétli do vzdálenosti pěti kilometrů a na největší vzdálenost do Humňan (30 km) odlétl jeden bělokur, který se díky úhynu po zranění dostal do sbírkového fondu Prácheňského muzea. Celý areál rozptýlu tvoří pás deset kilometrů dlouhého a šest kilometrů širokého území.

Za krátký čas od data vysazení (4. a 5. duben 1974) do konce června 1974 zmizela z lokality většina vysazených bělokurů. Prokazatelně uhynulo 9 ptáků a s velkou pravděpodobností dalších 5 ptáků. O výskytu 4 jedinců se nepodařilo získat doklady. Náš bělokur z Humňan je započítán do prokazatelných úhynů (nález 10. 4. 1974, úhyn následující den). Za necelé tři měsíce od vysazení tedy uhynulo 18 z 29 vysazených bělokurů (68%). Na lokalitě vysazení nebo v jejím okolí mělo tedy zůstat 11 bělokurů. Tento počet však považuje Dr. Bouchner za příliš vysoký. Bělokurové byli sice okroužkováni, ale nebyli nijak individuálně odlišeni (např. barevnými značkami). Proto mohlo při jejich identifikaci dojít ke zdvojeným hlášením. Proto Dr. Bouchner odhadoval počet přežívajících jedinců na 6 až 8. Protože větší šance na přežití mají páry, domníval se, že by mohlo jít až o čtyři páry. Určitá pozorování z května až července 1974 z blízkosti místa vypouštění vedla i k domněnce o možném vyhnízdění jednoho páru. Tím by se samozřejmě počet jedinců v okolí vypouštění mohl zvýšit. Přesvědčivé důkazy o tom však nejsou. Doložená pozorování několika přežívajících bělokurů byla i v roce 1975 a dokonce ještě v roce 1976. Asi 300 m jižně od místa vypuštění byli jedním lesníkem opakovaně 5. 5. a 9. 5. 1976 vždy večer pozorováni dva zcela bíle zbarvení ptáci. Jednalo se o stejné místo, kde bělokurové měli pravděpodobně v roce 1974 zahnídit. Naposledy byl jeden z vypuštěných bělokurů pozorován 5. října 1976 nedaleko od místa vypuštění. Lesník zde na vzdálenost 50 m pozoroval slepičku, která seděla asi 150 cm nad zemí na větvi plané třešně a ozobávala pupeny. Další doklady o pozdějším výskytu bělokurů již nejsou.

Pracovníci VÚLHM se samozřejmě snažili najít příčiny úhynů. Podle stop a na základě pozorování, bylo doloženo, že 4 bělokurové byli uloveni liškou, v jednom případě ulovila slepičku s poraněnou hlavou káň lesní, v jednom dalším případě lze usuzovat také na útok káň lesní. Další tři případy byly v hlášeních pozorovatelů označovány jako úhyn způsobený poraněním a celkovým vysílením. Parazitární vyšetření nalezených vzorků trusu neprokázalo, že by příčinou úhynu některých jedinců mohla být invaze parazitů. Skutečné příčiny výše uvedených tří úhynů tedy nebyly objasněny.

Neúspěch „reintrodukce“ bělokurů rousných na Šumavě (výskyt na našem území v dobách ledových a meziledových se mi nezdá pro 80. léta dostatečným odůvodněním pro vysazení do naší přírody) má několik příčin. První je malý počet vysazených ptáků (29 exemplářů). Pracovníci pověřeni vysazením si nutnosti většího počtu jedinců byli vědomi. Proto žádali o dodávku 200 bělokurů a 200 nenasazených vajec. Ptáci z umělého líhnutí z vajec měli tvořit rezervu pro jejich dosazování na lokalitu. Druhým důvodem neúspěchu bylo ne úplně ideální místo skutečného vysazení. Území Mrtvého luhu by bylo určitě vhodnější. Chybou pracovníků VÚLHM ovšem bylo, že si neuvědomili, že není možné do chráněného území – Státní přírodní rezervace Mrtvý luh vypustit druhy, které se tam nevyskytují. Proto jim to, v souladu se zákonem, orgány státní ochrany přírody nepovolily. Bylo tedy zvoleno náhradní území, které méně odpovídalo životním nárokům bělokurů rousných. Třetím

důvodem neúspěchu mohlo být vysazení jedinců pocházejících ze severní hranice výskytu s migračními sklony. Podle údajů Dementěva (1952) jsou bělokurové stálí ptáci, kteří se ze svého teritoria nijak daleko nevzdalují, setrvávají na jednom místě asi v tom rozsahu jako naše koroptve. Pouze severské populace, obývající pobřeží a ostrovy severních moří, podnikají sezónní migrace, při kterých na podzim putují až několik set kilometrů jižněji do vnitrozemí a záhy na jaře se zase vrací zpět. K tomu ing. Bouchner napsal: „Ukazuje se, že převážná část údajů o výskytu bělokurů pochází ze vzdálenosti do 3 km od místa vypuštění (cca 70%) a že zbývající ptáci (zhruba 30%) pronikli do vzdálenosti od 3,1 do 30 km. Tato skupina podněcuje k úvahám, zda ze SSSR nebyli dodáni ptáci z populace s migračními sklony, tedy ptáci, jejichž domovem jsou tundrové oblasti vysokého severu. Není to vyloučeno, protože podle úředních dokladů o přepravě vychází najevo, že veterinární prohlídka bělokurů v SSSR byla provedena 2. 3. 1974 a že tedy k odchytu muselo dojít během února, tj. v době, kdy migrující severské populace se udržují ještě v jižněji položených zimovištích“.

Konečně posledním důvodem neúspěchu (ne z hlediska významu) bylo nevhodné složení vypuštěného hejna. Bělokurové rousní žijí v párech. Tomu měl u vypouštěných ptáků odpovídat poměr pohlaví 1:1 a ne 1:2,6 ve prospěch kohoutků, jak tomu v tomto případě bylo.

Nález jedince ptačího druhu, který není součástí naší fauny, je pro muzejního zologa výjimečnou záležitostí, která přináší jednak radost ze zajímavého dokladu, ale také starost spojenou s množstvím nezodpovězených otázek. Tyto pocity jsem zažíval, když jsem byl 4. 5. 1974 rodinou Černých z Humňan informován o tom, že na louce u rybníka Žabák (Humňany, pošta Štětice) byl nalezen bílý pták velikosti holuba, neschopný letu. V té době neexistovala síť záchranných stanic a tak muzejní zoologové zajišťovali i případnou záchranu zraněných živočichů. Když jsem přijel na místo, bylo mi jasné, že se jedná o nějakého kurovitého ptáka. Jeho převládající bílé zbarvení naznačovalo, že by se mohlo jednat o ptáka severského. Protože měl na noze kroužek (C 53335, N. Museum Praha), bylo zřejmé, že se jedná o ptáka, který byl kroužkován na území Československa. Přítomnost kroužku poskytuje jistotu, že zjistím, kde a kdy byl kroužkován. Takže se dozvím odkud do Humňan přilétl. Kur měl otevřenou zlomeninu křídla. Proto jsem ho odvezl k veterináři, MVDr. F. Hanákovi, který ho ošetřil. Jeho prognóza přežití však byla pesimistická. Kromě zlomeniny křídla měl totiž ještě podlitinu na prsou. Odhadovali jsme, že zranění bylo zřejmě způsobeno nárazem na drát elektrické vedení. Ptáka jsem umístil v muzeu do větší dřevěné klece, kterou jsem v muzeu měl právě pro tyto záchranářské účely. Teprve v muzeu jsem měl čas a potřebnou literaturu, abych úlovek určil. Jednalo se o bělokura rousného (*Lagopus lagopus L.*).

Bělokur zranění nepřežil, druhý den od nálezu uhynul. Bylo jasné, že takový, pro ČR neobvyklý, druh se musí dostat do sbírek píseckého muzea. Proto jsem čerstvé uhynulého bělokura s kroužkem zvážil (370 g), změřil jeho křídlo (18,9 cm), ocas

(12,5 cm), běhák (4,9 cm) a zobák (1,4 cm) a uložil ho do mrazáku pro budoucí zpracování. A pak nastal čas pátrání po původu našeho nálezu. Prvotní dotaz směřoval do Kroužkovací stanice Národního muzea, která je centrálou evidující činnost našich kroužkovatelů (tehdy ještě z území celého Československa). Z Kroužkovací stanice jsem konkrétní údaje nezískal, protože výsledky kroužkování ještě nebyly do kroužkovací stanice dodány, to znamená, že šlo o ptáky kroužkované v roce jejich nálezu, tj. v roce 1974, takže údaje o kroužkování tohoto jedince bude možné získat až po lednu následujícího roku, po splnění povinnosti kroužkovatele dodat údaje o kroužkování v prošlém roce. Přeci jen však byli pracovníci Kroužkovací stanice alespoň do určité míry informováni o záměru ornitologa a myslivce, RNDr. Miroslava Bouchnera, pracovníka Výzkumného ústavu lesního hospodářství a myslivosti v Jílovišti – Strnadlech (VÚLHM) okroužkovat cca 20 bělokurů rousných, vypuštěných v dubnu 1974 na území LZ Prachatice u obce Svinětice. Tito ptáci byli politickým darem SSSR pro obohacení sortimentu naší lovné zvěře. A podle kroužku na noze byl jedním bělokurem z dodaného hejna i zraněný pták z Humňan. Výše uvedenými údaji jsem doplnil našeho bělokura rousného po jeho preparaci a zařazení do sbírek píseckého muzea. Protože poškození našeho bělokura nedovolilo preparaci v pozici napodobující přirozenou polohu, preparoval jsem ho jako muzejní doklad v ležaté poloze na zádech (balk).

Při preparaci jsem zjistil, že se jednalo o samici. Tím pro mne byla záležitost uzavřena a díky dalším muzejním povinnostem jsem se k bělokuru rousnému ve sbírce Prácheňského muzea v Písku už nevracel. To trvalo i po předání zoologické sbírky mému nástupci, RNDr. Jiřímu Šebestianovi, a po mém odchodu do důchodu v roce 2008. Situace se změnila na popud Mgr. Jana Adámka, jednoho z členů redakční rady výroční zprávy muzea, jestli bych něco do výročky za rok 2019 nenapsal. To jsem nejdříve odmítl, už jen proto, že tato výzva přišla až v prosinci 2019.

Ale pak jsem si vzpomněl, že jsem poměrně nedávno skenoval svůj archiv diapositivů do digitální podoby a při tom jsem narazil na snímek bělokura rousného, vyfotografovaného na místě nálezu v Humňanech, když byl ještě živý. To mne přivedlo na nápad zjistit si o akci vypouštění a tudíž i o podrobnostech týkajících se našeho bělokura rousného a vůbec o historii introdukce tohoto druhu něco víc. Pátral jsem v odborné literatuře po pramenech, až jsem v knize Tisíc let myslivosti (Andreska - Andresková 1993) narazil na příspěvek M. Bouchnera, 1977: Pokus o introdukci bělokura rousného (*Lagopus lagopus L.*) v ČSR, který se týkal právě konkrétního vypouštění hejna bělokurů rousných, ve kterém byl i bělokur rousný s kroužkem C 53335, N. Museum Praha z našich sbírek.

Z údajů zjištěných v této práci vyplynulo, že bělokur, nalezený 10. dubna 1974 nedaleko od Písku, pochází z hejna 29 exemplářů, vypuštěných u Svinovic 4. a 5. dubna 1974. Tento jedinec během čtyř až pět dnů odletěl 30 km vzdušnou čarou severovýchodním směrem od místa vypuštění a kvůli zranění skončil v Humňanech. Jednalo se o nejvzdálenější odlet od místa vypuštění.

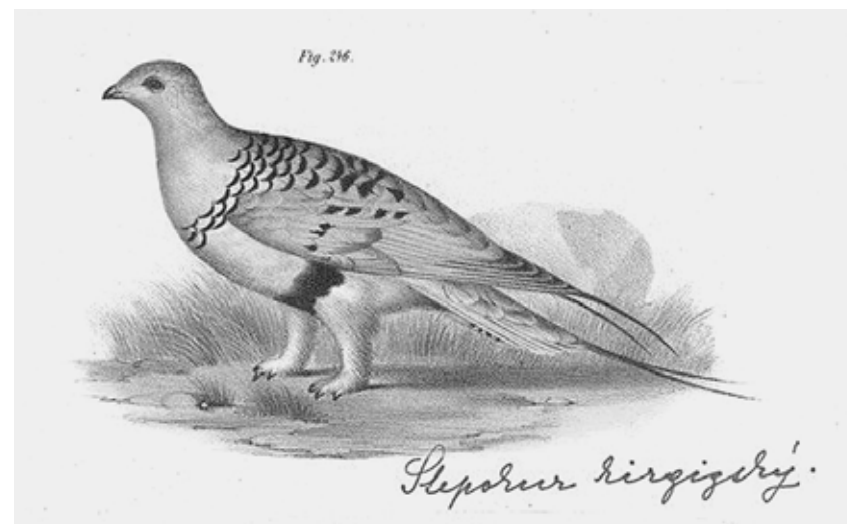
Vypouštění nepůvodních druhů (introdukce), stejně jako výše popsaná reintrodukce by v současné době, kdy se Evropa snaží naopak nepůvodní druhy z území jednotlivých států odstranit, nejspíš nebyla povolena. Ale tenkrát v roce 1974 proběhla a preparát bělokura rousného ve sbírkách Prácheňského muzea je dokladem neúspěšnosti této akce.

Jak název Prácheňského muzea napovídá, neomezuje se sběrná oblast tohoto muzea jen na Písecko, ale zahrnuje území bývalého Prácheňského kraje. To bylo důležité pro zoologické sbírky, protože v době po mém nástupu do Písku (1970) byli v muzeích jihočeského kraje pouze tři zoologové se specializací na obratlovce (Písek, Soběslav a České Budějovice). Protože jsem při hledání podkladů pro tento příspěvek o bělokuru rousném narazil v historické literatuře na zajímavou informaci o vzácném výskytu dalšího nepůvodního lovného druhu – stepokura kirgizského (*Syrrhaptes paradoxus* Pallas, 1773) – (Šír, 1886) na území Prácheňska, rozhodl jsem se opomenutou informaci zařadit jako doplněk tohoto příspěvku.

Jako muzejník si myslím, že takový údaj by neměl zaniknout jen proto, že není dohledatelný na internetu. V citované knize je výskyt popsán takto: „Dlouho se myslelo, že pták ten pouze na druhý díl světa jest odkázán, zvláště na stepi Kirgizské;

Obr. 2: Stepokur kirgizský ze sbírek Muzea lesnictví, myslivosti a rybářství Ohrada v Hluboké nad Vltavou. Jedná se o jednoho ze dvou ptáků střelených v roce 1888 u Postoloprty. Foto Miroslav Čeněk

Obr. 3: Stepokur kirgizský. Litografická tabule z díla Bilder-Atlas, L. J. Fitzinger, Wien 1864.

tu však pojednou, roku 1863, velká společnost přilítla do Evropy, a rozptýlila se po všech zemích. Dne 14. května zmíněného roku objevilo se jich několik na polích u Hracholusk ve Prachensku. Jeden rolník je zpozoroval, a vyšel si na ně s puškou; podařilo se mu, že střeliv do hejna, jednoho ptáka ranil do křídla, chytil živého a do Vitějic na faru odnesl. Odtamtud vzal si postřeleného stepokura lesník z Libějic, a krmil jej nějaký čas obilným zrním; když potom pták, nejspíše následkem poranění, pošel, zaslal jej na Vohrad u Hluboké, kde byl vycpán a v tamějším museu uschován.“ Reálný doklad o výskytu stepokura kirgizského na území Prácheňska by mohl obohatit archiv údajů o cizokrajných ptácích u nás. Proto jsem požádal kolegu ing. Miroslava Čenka z Muzea lesnictví, myslivosti a rybářství Ohrada v Hluboké nad Vltavou o informaci, zda se preparát tohoto stepokura v jeho sbírkách nachází. Ten mi obratem poslal údaje o dvou stepokurech kirgizských ve sbírkách tohoto muzea. Údaje byly překvapivé, protože se týkaly preparátů dvou stepokurů, ovšem ne z Prácheňska a ne z roku 1863, ale z 3. května 1888 z Velkého Lipna u Postoloprty (ev. č. 44 702 a 44 703). Ing. Čeněk poskytl také fotografie obou preparátů. Ten s číslem 44 703 je na přiloženém snímku. Bylo mi divné, jak se zástřely od Postoloprty dostaly do muzea na Hlubokou. Informaci přinesly údaje na internetu (Třeboňský archiv). Velkostatek Postoloprty koupil v roce 1692 Ferdinand, kníže ze Schwarzenbergu. Panství bylo rozšířeno o některé okolní dvory, mezi nimi i o Velké Lipno. Schwarzenbergové si Postoloprty oblíbili. Pořádali zde velké hony. Po roce 1850 přenesli různé společenské události včetně honů do jižních Čech (Ohrada) a do Pra-

hy. Díky tomu se do muzea na Ohradě dostaly i úlovky stepokurů z roku 1888 z panství Postoloprty. Ing. Čeněk mi napsal, že ve sbírkách jejich muzea je ještě jeden preparát stepokura kirgizského (sb. č. 64 998), ale ten je bez lokalizace. Dalo by se předpokládat, že tento preparát by mohl být dokladem stepokura kirgizského postřeleného v roce 1863 a posléze uhynulého, kterého na Ohradu dodal lesník z Libějic. Baťa (1933) ale píše, že na Ohradě jsou dva exponáty, jeden z Libějic a druhý bez bližšího udání. Jisté je tedy jen to, že zmiňovaný stepokur z Libějic, který byl postřelený v Hracholuskách (Prácheňsko, sběrná oblast píseckého muzea) skutečně v ohradských sbírkách byl, ale jestli byl vyřazen, nebo se ztratil, nelze prokázat (Čeněk, 2020, písemná zpráva).

Literatura:

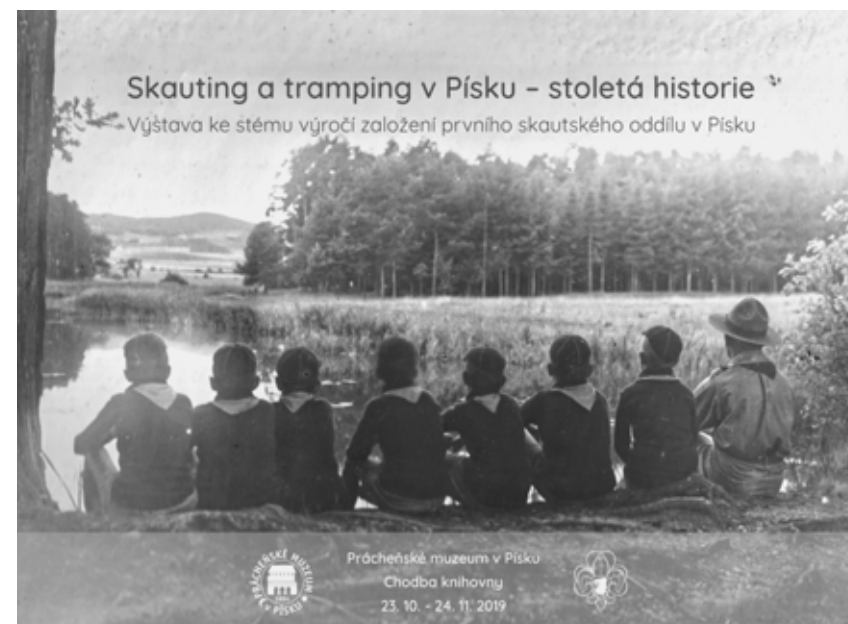
- Andreska J. – Andresková E., 1993: *Tisíc let myslivosti*, Tina Vimperk: p. 307-308
Baťa L., 1933: *Dosavadní výsledky zoologického výzkumu jižních Čech, Vlastivědná společnost jihočeská, České Budějovice*
Bouchner M., 1977: *Pokus o introdukci bělokura rousného (Lagopus lagopus L.) v ČSR. Lesnictví 23, (9): s. 727-740*
Dementěv G., P., 1952: *Pticy sovětskogu sojuza, Sv. 4, Moskva: s. 10-42*
Šír V., 1886: *Ptactvo české, svazek III, Knapp, Praha Karlín: p.148-150*

MUZEJNÍ AKCE

Bohumír Bernášek – Zdeněk Duda

SKAUTING A TRAMPING V PÍSKU – STOLETÁ HISTORIE VÝSTAVA K STÉMU VÝROČÍ ZALOŽENÍ PRVNÍHO SKAUTSKÉHO ODDÍLU V PÍSKU

Písecký Junák si v letošním roce připomněl sté výročí svého založení. U příležitosti tohoto jubilea přichystalo Prácheňské muzeum v Písku od 23. října do 24. listopadu drobnou výstavu, věnovanou dějinám píseckého skautského a částečně i tramského hnutí. Výstava na dobových snímcích přiblížila stoletou historii těchto hnutí, jejich specifika, odlišnosti, i to, co měla a mají tato hnutí společného. Dostalo se tak na téma života v přírodě, táboření, cesty za dobrodružstvím i romantickou hru na kovboje a indiány. Stranou nezůstaly ani specifické obsahy skautské výchovy (a to i s ohledem k dílu píseckého skauta Václava Břicháčka) a stejně tak i mocenské a politické nároky a obsahy těchto hnutí.

Skautskou výchovnou metodu jako první v Písku zaváděl v rámci výuky profesor gymnázia Josef Kaiser. Za pomoci ředitelství si od velitelství pluku č. 28 opatřil stan a zakoupil kotlík, polní lopatku a skládací rošt. O prázdninách 1915 podnikal se čtyřmi chlapci, Augustinem Tomou, Janem a Jindřichem Šebánkovými a Josefem Gregorou, kratší vycházky po okolí, příležitostně spojené s tábořením. Fotografie z táboření pravděpodobně naproti Vápenici na Otavě nad Pískem. Sbírky Prácheňského muzea, sig. HF 4128

Slavnostní nástup u příležitosti zasazení jinanu ke stému výročí založení prvního skautského oddílu v Písku. Foto M. Mašík

K výstavě byl ve spolupráci s píseckými středisky Junáka – českého skauta, z. s. připraven doprovodný program nazvaný *Den na skautském táboře*. Odehrál se v sobotu 26. října na dolním nádvoří muzea. Písečtí skauti postavili na bývalém nádvoří Obchodní akademie symbolický tábor. Tee-pee a podsadové stany vytvořily kulisu osmi stanovišť s různými aktivitami. Nejen děti si mohly vyzkoušet a zahrát skautské hry, uplést kožené náramky, řezat dřevo nebo také škrabat brambory – tedy alespoň takto v malém zažít skautský tábor na vlastní kůži.

Junáci následně sezvali veřejnost na nábreží řeky Otavy do prostoru před zvonici bývalého hřbitova u Sv. Trojice, kde v 15:00 téhož dne proběhlo zasazení památného stromu. Stoleté trvání píseckého skautského hnutí bude připomínat strom, který se díky Jaroslavu Foglarovi stal synonymem dětských a skautských dobrodružství – ginkgo, jinan.

Bohumír Bernášek – Marcela Drhovská – Zdeněk Duda – Jan Kouba

VÝSTAVA JITEX 70 A MÓDNÍ JARO V PRÁCHEŇSKÉM MUZEU

V roce 2019 připomnělo Prácheňské muzeum 70. výročí založení národního podniku Jitex Písek. Protože se jednalo o fenomén, který výrazně zasáhl do novodobých dějin Písku, a protože byl předpokládán zvýšený zájem návštěvníků, připravili jsme mimo hlavní výstavu s názvem *Jitex 70* rozsáhlý výstavní a doprovodný program pojmenovaný *Módní jaro* v Prácheňském muzeu. Od zahájení výstavní sezóny dne 1. 3. až do 26. 5. patřily všechny muzejní prostory určené krátkodobým výstavám módě a textilu.

Výstava Jitex 70

Těžištěm projektu byla výstava *Jitex 70* instalovaná v Galerii muzea. Jejím tématem byly dějiny a podoby píseckého pletářského kombinátu v letech 1949 až 1989 a odraz těchto dějin v proměnách města a životech lidí. V dalším plánu výstava tematizovala proměny a podoby společnosti v době státního socialismu a formálně se nesla na vlně dnes módního retra.

Výstava byla rozvržena do pěti základních částí. Chodba galerie posloužila jako linka provázející návštěvníka podnikem tak, jak výrobou procházela surovina – od přádelny po konfekci. Nechyběla ani vrátnice s docházkovými hodinami (tzv. píchačkami), kde si návštěvník mohl označit vlastní docházkovou kartu.

Menší galerijní místnost obsahovala edukační koutek s ručními pletacími strojkami a stávkami, kde si návštěvníci mohli vlastnoručně osahat rozdíl mezi úplety a tkaninami. Na ukázkou nechyběly ani konfekční stroje zn. Textima – klasický šicí stroj a overlock. Většina plochy místnosti byla věnována představení pobočných konfekčních závodů a typických součástí jejich výrobního sortimentu.

Expozice módy na výstavě Jitex 70. Foto M. Jánský

Ve střední místnosti byl umístěn symbolický obchod – PPP a improvizovaný kinokoutek s propagačními filmy o silonu a silonovými výrobky. Jitex byl totiž první textilkou v Československu, která šila ze silonového vlákna.

Jako vrchol výstavy byla koncipována poslední místnost, která se samozřejmě věnovala módě a pak také přesahům Jitexu do života města. Móda byla nainstalována aranžérkou, paní Jitkou Vláškovou, a výsledný dojem měl evokovat výlohy obchodů před rokem 1989. Druhým zajímavým prvkem byla cívečnice, kterou jsme využili pro zavěšení tabletů s doprovodnými fotografiemi. K výstavě byla vydána stejnojmenná publikace. O výtvarnou podobu knihy i výstavy se postaralo grafické studio Kolář & Kutálek z Horažďovic. Kurátory výstavy byli Bohumír Bernášek a Zdeněk Duda.

Výstava Lucie Linden

Pod názvem Lucie Linden byla prezentována instalace k dějinám módy a životního stylu na Západě v druhé polovině 20. století. Jednalo se o doprovodnou výstavu, kterou pro Prácheňské muzeum připravily kolegyně z Městského muzea v Deggendorfu. Stejně jako u výstavy Jitex 70 se jednalo o výstup projektu Museum Uploaded.

Výstava Písecká móda před Jitexem

V Malých výstavních síních představil etnograf Jan Kouba kolekci oděvů Písečanů z 19. a začátku 20. století tak, jak je uchovaly sbírky Prácheňského muzea.

Ladislav Habsburský a Jiří Poděbradský: Pohřební textilie z královských hrobů

Od 2. 4. do 28. 4. probíhala v Rytířském sále mimořádná výstava z fondů Oddělení uměleckých sbírek Pražského hradu. Vyobrazení Ladislava Pohrobka a Jiřího z Poděbrad bylo důstojnou kulisou pro výstavu části dochovaných ceremoniálních rouch z hrobů obou panovníků 15. století. Výstavu kurátorsky zaštitili Jan Adámek a Jaroslav Jiřík.

Doprovodné edukační programy a spolupráce s dětmi na téma Jitex 70

V rámci výstavy nabídlo muzeum doprovodné programy pro děti mateřských a základních škol, pro veřejnost a studenty středních škol pak komentované prohlídky, na kterých se mohli návštěvníci setkat s bývalou pracovnící šicí dílny paní Marií Mansfeldovou z Protivína. Pracovala v pobočných závodech v Týně nad Vltavou a Vodňanech. V průběhu prohlídky se tedy i šilo na původních strojích.

Edukační koutek ve výstavě Jitex 70. Foto M. Jánský

Výstava Písecká móda před Jitexem. Foto V. Komarová

Muzeum zastává platné místo v oblasti neformálního vzdělávání. Výstava Jitex 70 poskytla prostor pro dokreslení tematických okruhů Místo, kde žijeme, Lidé kolem nás v rámci vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět. Během komentovaných prohlídek nabídla výstava průřez informacemi napříč vzdělávacími oblastmi Člověk a společnost, Člověk a příroda.

Podobu a logiku výroby pomohl mladším dětem pochopit příběh „Krtček a kalhotky“ s ilustracemi Zdeňka Milera. Kurátoři výstavy navíc umožnili dotýkat se bavlny, mykaných pramenů, látek. Děti si mohly z bavlny jen tak prsty a v dlaních usoukat kousek silnější příze. Přímou ve výstavě na pletacích strojích vznikaly čepice a šály. Organizačně probíhala výroba po skupinách, což vedlo pozitivně k tomu, že se děti musely domlouvat a respektovat druhé. Pro starší studenty zde byly k dispozici i stolní tkalcovské stavy, mimo jiné pro rozlišení tkané a pletené látky. Po zhlédnutí módy z minulosti navazovala výtvarná dílna, kde děti uplatnily své „schopnosti návrháře“, tedy představivost, fantazii a dovednost kombinovat.

Protože Jitex znamenal pro místní obyvatele daleko víc než jen textilní továrnu se svým typickým panorama, vyhlásilo muzeum soutěž „Jitex Propletené příběhy“. Děti se měly doma zeptat, následně sestavit a zaznamenat vzpomínky jakkoli provázané právě s Jitexem. Sešlo se nám na 31 literárních a výtvarných prací, které odkrývají mnohdy úsměvné příběhy každodenního života.

Další aktivity spojené s projektem Jitex 70

S takto rozsáhlým výstavním projektem byla spojena celá řada dalších aktivit. Chronologicky první bylo hledání pamětníků a předmětů spojených s Jitexem. Během přípravy výstavy se podařilo uskutečnit celou řadu rozhovorů s bývalými zaměstnanci a dle ochoty jednotlivých osob i nahrát několik hodin zvukových a obrazových záznamů, které se stanou součástí pomocné muzejní dokumentace. Ruku v ruce s rozhovory jsme se snažili zaplnit trhlínu v muzejních sbírkách a získat do fondů muzea výrobky a další předměty z Jitexu. Kromě vlastního sběru a opakované výzvy v novinách se s úspěchem setkala i výzva muzeím v místech bývalých pobočných závodů.

Na hledání a zpovídání pamětníků byla založena i spolupráce s píseckým gymnáziem. V rámci dějepisného semináře třetího ročníku proběhlo několik přednášek, během nichž byla identifikována zajímavá místa ve městě spjatá s textilním podnikem či s generálním ředitelstvím pletářského průmyslu. Následně studenti sami kontaktovali nějakého pamětníka, s jehož pomocí se pokusili dané místo popsat. Vznikla tak prohlídková trasa městem, která bude prezentována pomocí webových stránek projektu. Kontakt s pamětníky proběhl i během jednoho sezení v seniorském domově Domovinka v Písku. Pro třídy 2.A, 2.B a 6.O píseckého gymnázia proběhl na výstavě také dne 24. 4. projektový den.

Během trvání Módního jara se Prácheňské muzeum stalo vhodným místem konání české části konference Muzejní most: Minulost a budoucnost textilního průmyslu Waldviertel a Jižní Čechy pořádané Jihočeským muzeem v Českých Budějovicích a textilním muzeem Alte Textilfabrik ve Vitorazi. Odborná veřejnost se s výstavami mohla seznámit na komentovaných prohlídkách v rámci zasedání komise muzejních historiků Asociace muzeí a galerií České republiky 9. 4. a jednání etnografů jihočeských muzeí dne 23. 4. O sedmdesáti letech Jitexu bylo také promluveno na Pecha-Kucha night ve Vodňanech dne 7. 6.

Na závěr je třeba zmínit ještě dvě akce, a to muzejní noc dne 24. 5. a připomenutí výročního dne založení pod názvem Sedmdesátiny Jitexu dne 3. 10. Hlavním bodem programu obou akcí byla módní přehlídka za účasti podnikových manekýnek. Výstavě se dostalo pozornosti jak v Českém rozhlase, tak v České televizi a také v několika denících.

Výstavní projekt Jitex 70 se jako celek soustředil na významné regionální téma s celostátním dosahem a zpracovával ho v široké diachronní i synchronní perspektivě, záměrně obohacené o přeshraniční rozměr. Hlavní motivace pro uspořádání výstavy vycházela ze záměru poskytnout lidem a městu příležitost uchopit a diskutovat významné místní téma, které se dotýká životů, rodinných pamětí a městské historie a které dosud patřilo spíše jen do světa privátních vzpomínek a příběhů. Během konání výstavy muzeum navštívilo více než osm tisíc návštěvníků, z toho 1110 dětí, žáků a studentů se zúčastnilo edukačních programů. Děkujeme tedy všem starším

i mladším návštěvníkům, ale v první řadě všem pamětníkům, kteří nám nabídli pomoc, a dárcům, kteří věnovali pestrou paletu předmětů do muzejních sbírek.

Realizace výstavy by v takovém rozsahu nebyla možná bez zapojení do projektu MuseumUploaded – Digitální technologie pro přeshraniční interaktivní spolupráci muzeí, č. 25, podpořeného projektem Evropské unie Cíl EÚS Svobodný stát Bavorsko – Česká republika 2014 – 2020 (Interreg V) a Evropským fondem pro regionální rozvoj.

Martina Měříčková

VYNIKAJÍCÍ GRAFIK JOSEF ŘEŘIČA

Josef Řeřicha se narodil v Písku 12. listopadu 1872. Pocházel z rodiny hostinského Jana Řeřichy a Marie Vokrojové. Otec kromě zájezdního hostince vlastnil malou cihelnu a hospodářství.¹ Prvního kontaktu s uměním se Josefu Řeřichovi dostalo na písecké reálce u prof. Adolfa Heyduka² a jeho asistenta Václava Šebeleho v letech 1885 – 1892. Malíř Adolfu Heydukovi věnoval jeden ze svých akvarelů datovaný do roku 1906. Básník si jej vystavil ve své jídelně, kde ho ve společnosti děl předních malířů přelomu století nalezneme dodnes.³ Ve studiích dále pokračoval v letech 1892 – 1897 na ČVUT u profesora Jana Kouly⁴ a Adolfa Liebschera.⁵ Právě Jan Koula byl autorem architektonického návrhu novorenesančního domu Adolfa Heyduka v Písku, který byl realizován v letech 1899 – 1900. V Písku nalezneme i dílo od Adolfa Liebschera, a to na budově polikliniky na Alšově náměstí. Důležité pro další směřování Josefa Řeřichy bylo setkání s čimelickým rodákem Josefem Jelínkem, který jej učil malbě olejovými barvami (1897 – 1898) a seznámil jej s členy S.V.U. Mánes – Antonínem Slavíčkem, Bohuslavem Dvořákem a hlavně Antonínem Hudečkem. Silné přátelství pojilo Josefa Řeřichu a Antonína Hudečka po celý život.

Josef Řeřicha podnikal množství cest do zahraničí jak sám, tak s Antonínem Hudečkem. Tyto dovolené se staly zásobnicemi předloh, ze kterých autor čerpá v pozdějších letech. V roce 1910 cestoval půl roku po evropském jihu a Balkánu, tady ho zaujala typická dřevěná venkovská architektura. Roku 1912 pak následovala cesta do Rus-

1) Irena MAŠÍKOVÁ, *Výběr z výstav Prácheňského muzea*, in: Prácheňské muzeum v Písku v roce 2009, s. 127-130.

2) Podle Jiřího Kropáčka Heydukova poezie Josefu Řeřichovi „otevřela nové světy“ a „naučila jej hledět do kraje a hledat v něm okamžiky i jednotlivosti.“; Jiří KROPÁČEK, *Josef Řeřicha – výstavní katalog, kresby – dřevoryty – litografie*, Alšova Jihočeská galerie, výstavní místnosti městského muzea v Písku od 22. září do 21. října 1957, s. 3.

3) Dnešní Památník Adolfa Heyduka, Tyršova 438, Písek.

4) Alena MALÁ- Petr PAVLIŇÁK, *Slovník českých a slovenských výtvarných umělců 1950 – 2004*, Ostrava, Výtvarné centrum Chagall, 2004. Heslo Řeřicha Josef, str. 199.

5) J. KROPÁČEK, *Josef Řeřicha*.

Josef Řeřicha při práci, foto Ing. Jan Kráska (?), archiv autorky

ka, kde nakreslil řadu větrných mlýnů.⁶ S Antonínem Hudečkem cestuje ve dvacátých a na počátku 30. let do Karpat a Vysokých Tater, ale i po Šumavě a Písecku. Procestoval Evropu, navštívil Paříž, Londýn, Itálii, Belgii, Holandsko, Německo, Švýcarsko.

Výtvarnému umění se Josef Řeřicha věnuje souběžně se svým zaměstnáním inženýra vodních staveb (1897 – 1928). Při práci v technickém oddělení Zemského výboru v Praze se dále vzdělává v grafických technikách u Františka Horkého (1916), Arno Naumana (1938 – 1940) a Oto Hekerleho. U Františka Horkého se mělo Josefu Řeřichovi dostat školení v technice dřevorytu, kterému se ale začne plně věnovat až po odchodu do důchodu v roce 1928.

Vůbec poprvé mohli jeho tvorbu shlédnout diváci v zahraničí, a to na 1. a 2. Mezinárodní výstavě dřevorytu ve Varšavě v letech 1933 a 1936. V Čechách byly Řeřichovy práce vystaveny poprvé až v roce 1937 na jeho výstavě v Národopisném oddělení Zemského muzea v Kinského zahradě na Smíchově. V témže roce se svým grafickým listem zúčastnil 6. Mezinárodní výstavy litografie a dřevorytu v Chicagu. Poté následovala roku 1938 účast na putovní výstavě po U.S.A. V roce 1939 opět v Chicagu na 7. Mezinárodní výstavě. Z výstav konaných v jeho rodném Písku možno zmínit námatkou výstavy Prácheňska v letech 1940, 1941 a 1943. Roku 1944 na výstavě jiho-

6) *Tamtéž.*

Můj Domov, list č. 16 – Za čížovským hřbitovem, dřevoryt, 1938. Sbírky Prácheňského muzea

českých výtvarníků též v Písku. Dále Okresní rada v Písku uspořádala v zasedací síni ONV Řeřichovu výstavu, která byla zahájena 19. června 1946.⁷ První velkou soubornou výstavu svých prací měl Josef Řeřicha ve Vilémkově galerii v Praze v měsících září a říjnu roku 1947, kde vystavil 66 svých grafik a kreseb.⁸ Na další ze svých výstav v roce 1957 reaguje Josef Řeřicha na pozitivní ohlasy v Kulturním zpravodaji: „Vyslovujete se o mé práci velmi uznale, ale jsem si dobře vědom, že má jenom střední hodnotu. Je v ní dost nedostatků. Pracoval jsem však vždy na svých poutích jihočeským krajem rád, poněvadž je mi ze všech krajů, které jsem poznal, nejmilejší.“⁹

Vytváří tematické soubory, jako jsou například *Kostely z oblasti Karpat*, *Větrné mlýny na Rusi* nebo *Můj Domov*. Právě tento posledně jmenovaný soubor dvaceti grafických listů, uvozený básní Jana Čarka, byl vystaven v Chodbě knihovny Prácheňského muzea. Není možné v rámci příspěvku muzejní ročenky vypsát celý soupis díla, jak si jej autor zapsal na stránky Mrázkova kalendária, a tak zde zmíním alespoň některé grafické cykly a kresby, které Josef Řeřicha vytvořil.

7) *Technický Jih*, ročník 16/1949, číslo 7, str. 57.

8) Milan NEDOMA, *Výstavní katalog Josef Řeřicha*, výstavní síň Ars Melantrich, bez r.

9) *Písecký kulturní zpravodaj*, prosinec 1957.

Snad prvním grafickým souborem je *Smrtí k životu*. Obsahuje šest dřevorytů z roku 1920. Byl vydán v celkovém počtu šesti exemplářů ve vazbě L. Bradáče. Z tohoto cyklu byly z originálních desek tištěny i jednotlivé listy v závodě R. Březiny.

Dřevěné kostely v oblasti Karpat. Dřevoryty tohoto cyklu vznikaly mezi lety 1929 – 1935¹⁰ (1928 – 1933).¹¹ Celkem se jedná o soubor čtyřiadvaceti dřevorytů. Dočkal se třech vydání, z čehož první vydání vytiskl sám autor v deseti exemplářích plus jeden, značený 10A. Třetí vydání z roku 1948 s doprovodem dr. V. Menela, vydal Jaroslav Pícka v Praze v nákladu devadesáti kusů určených k prodeji a osmnácti neprodejných výtisků značených I–XVIII. Šestnáct listů z tohoto souboru bylo publikováno v knize *Dřevěné stavby v Karpatské oblasti* od dr. Sičynského, kterou vydal Slovanský ústav v roce 1941. Pod tímto názvem však Josef Řeřicha uvádí i soubor sto sedmnácti tužkových kreseb z let 1928 – 1933, který věnoval roku 1937 Národopisnému oddělení Zemského muzea.

Pod názvem *Dřevěné kostelíky v Karpatech* je uvedeno opět několik různých vydání. Za prvé je to soubor šesti dřevorytů z roku 1931 s doprovodem F. Žákavce, tištěných v Štencově závodu. Dále tento soubor šesti listů vydala podle Řeřichových ručních tisků Československá jednota v Praze v roce 1931 ve prospěch Kálalova fondu. Za třetí nese stejný název *Dřevěné kostelíky v Karpatech* i obsáhlejší soubor 24 dřevorytů z roku 1936. Vlastnoručně jej tiskl Josef Řeřicha v 10 exemplářích. A jako poslední ten samý soubor v menším počtu šestnácti listů vydal v reprodukci Slovanský ústav v Praze 1940.¹²

Grafickým cyklem *Větrné mlýny na Rusi* se autor zabýval mezi lety 1933 – 1942. Dřevoryty vznikaly podle předloh z cesty do Ruska v roce 1912. Tento grafický soubor je pouze fragmentem rozsáhlého cyklu, který autor zamýšlel vydat v edici věnované severoruské lidové architektuře, nikdy však nedošlo k jeho finální realizaci.

Vrcholem Řeřichovy dřevorytecké tvorby je pak soubor *Můj domov* o dvaceti grafických listech z let 1937 – 1942.¹³ Josef Řeřicha v něm zachycuje nejenom krajinu na Písecku například v listech s názvy *Cesta do Topělcce*, *Za čížovským hřbitovem* nebo *Krajina u Písku*, ale i Šumavu. Grafické listy s motivy z Boubínské pralesa, řeky Vydry či Lomnice ukazují panenskou přírodu, která Josefa Řeřichu fascinovala. Josef Řeřicha jej vydal vlastním nákladem v počtu 100 exemplářů. Poprvé vlastnoručně vytiskl soubor sám autor ve dvou exemplářích. Později roku 1948 vytištěno v počtu sta kusů. Vytisknuty byly firmou Müller v Turnově za přítomnosti autora, upraveny grafickou školou v Praze. „Není zde pathosu nebo dramatických zvratů, neboť nemají místa v stupnici hodnot jeho díla, z listu však září tiché okouzlení, optimismus vyvážený lyrickou elegií“ píše v katalogu k Řeřichově výstavě Jiří Kro-

páček.¹⁴ Zajímavostmi tohoto cyklu jsou především následující listy. Číslo 9. *Cesta do Topělcce*. Na listu si můžeme přečíst přípis Josefa Řeřichy, který zní: „Vystaveno na mezinárodní výstavě dřevorytů v Chicagu 1939.“ Obdobný přípis nalezneme i na listu číslo 17. *Prales Boubín*: „Vystaveno na mezinárodní výstavě v Chicagu 1937 a na putovní výstavě v U.S.A. 1938.“ A nakonec list číslo 20 s názvem *Podvečer u rybníka Landy*. Motiv tehdy kreslil po boku Antonína Hudečka. Právě obraz, který zde Hudeček namaloval, byl jeho poslední malbou před smrtí. Symbolicky Josef Řeřicha umístil tento grafický list na závěr celého cyklu *Můj domov*.

Od roku 1949 opouští techniku dřevorytu a začíná se věnovat výhradně litografii, se kterou jej seznámil Otto Hekerle, profesor Výtvarné školy v Praze.¹⁵ Litografie umožňuje dosáhnout vzhledu a měkkosti kresby uhlem, rudkou či měkkou tužkou.

Prvním litografickým souborem je *Zahrada zapomenutí* s náměty jihočeských kapliček a božích muk, uvozeným básní Jiřího Karáska ze Lvovic, vydaným roku 1949 v nákladu čtyřiceti výtisků. Stejnomený je i soubor osmnácti litografií (na zinkové desce) s básní Jaroslava Seiferta z roku 1952 a vydaný v počtu třiceti výtisků. Ve svém soupisu uvádí Josef Řeřicha pod tímto názvem i soubor dvanácti lavírovaných kreseb s titulní uhlokresbou.

Josef Řeřicha se věnoval i tvorbě hlubotiskových grafik, jako je suchá jehla, čárkový lept mezzotinta a další. Většinou se jedná o samostatné grafické listy, nesdružené do tematických souborů.

Kresebné práce se počítají na stovky. Sám autor jednu část svých kreseb v soupisu dělí do základních tematických celků: Písecko, Vráž, Sedlická obora Šumava I., Šumava II., Naše sosny, Borovice - Lomnice / Hlubočepy a různé kresby. Od roku 1932 přijímá do své tvorby techniku kresby uhlem. Za zmínku jistě stojí i *Velký panoramatický pohled na levý břeh Vltavy* z balkonu Řeřichovy mansardy v domě č. 7 na Nábřeží legií na Smíchově, kresba uhlem a křídou, 30 x 165 cm, dle soupisu v majetku Ministerstva školství.

Josef Řeřicha zemřel 5. prosince 1959. Výstavou v Chodbě knihovny jsme si tedy připomněli šedesát let od smrti tohoto vynikajícího píseckého rodáka.

Jan Kotalík

PAVEL BESTA: VZÁJEMNÉ SPOJENÍ

V měsíci prosinci byla pro muzejní galerii vybrána výstava reflektující nastávající sváteční období jinak, než je obvyklé. Své práce zde představil malíř a restaurátor Pavel Besta. Rodák z Čeladné nedaleko Frýdku-Místku, původně student práv

10) J. KROPÁČEK, *Josef Řeřicha*.

11) M. NEDOM A *Výstavní katalog*.

12) *Tamtéž*.

13) Antonín MATĚJČEK, *Kresby a dřevoryty Josefa Řeřichy. K jeho 75 narozeninám*. 60. výstava Vilímkovy galerie, od 26. září do 19 října 1947.

14) J. KROPÁČEK, *Josef Řeřicha*, s.5.

15) *Tamtéž*.

Pavel Besta ve svém ateliéru. Foto: Jan Vávra, 2019

(r. 1977 až 1979), dal po dvou letech přednost studiu na Akademii výtvarných umění v Praze oboru restaurování u profesora Saura Ballardiniho a později – ve třetím ročníku – přešel k profesorovi Janu Smetanovi, kde se zaměřil na malbu. V tomto ateliéru zůstal až do skončení studia. Pavel Besta, už řadu let obyvatel hlavního města a zároveň i nastalo usazený ctitel jižních Čech v Myšenci u Protivína, připravil pro předvánoční a vánoční dobu výběr svých obrazů odpovídajících svým obsahem naplnění také tohoto času. Výstavními prostorami rezonovaly jednoduše i složité pojaté symboly, podporující úvahy o přesazích naší existence. Tato náplň

kontrastovala s venkovním prostředím plným nepříjemně hlučného shonu sekularizované společnosti, která Vánoce zná již spíše jako triumf bezuzdné spotřeby.

Pavel Besta název své výstavy doprovodil slovy:

„Vzájemně spojení či propojení jsme my všichni. My všichni i celý svět. Jsme propojeni mezi sebou, vzájemně se ovlivňujeme, dotýkáme se a zároveň jsme součástí přírody, celého vesmíru i něčeho posvátného či božského.“

Ústředním dílem prezentované výtvarné kolekce se jednoznačně jevil obraz s motivem dvou protínajících se kruhů – symboliky Svaté rodiny. Kruhy zastoupily Panu Marii i svatého Josefa a jejich společný průnik zvýrazněný stopami zlata označoval narození Ježíše Krista. V okolí jednoduše konstatovaného děje malíř doplnil stopy přítomnosti vrcholné autority. Toto nefigurativní ztvárnění klíčové události křesťanských Vánoc bylo možné identifikovat v galerii v Bestových pracích vícekrát. Pozornost upoutávaly i jiné použité symboly, přímo biblické. Jako jednoznačná dominanta na některých obrazech vystupoval například Jákobův žebřík. Méně rozměrné malby na dřevě zase nechávaly vyniknout religiózním prvkům, jakoby sejmutých ze štítů lidových staveb. Pavel Besta při vlastní interpretaci zvýraznil jejich poselství tím, že se vyhnul deformaci původně pokorně insitního charakteru.

Nezanedbatelnou roli v Bestových malbách sehrávala i samotná bílá plocha, která svou čistotou navodila klid hned po vstupu do výstavních prostor. Malíř, v jehož výrazových prostředcích lze vytušit cosi spojitého s tvorbou například Václava Boš-

tíka, Oldřicha Smutného a několika dalších autorů, je tvůrcem ve výtvarném světě spíše solitérním. Nestojí v hlavním proudu současných adorovaných hledačů pravd ve výtvarném vyjádření. Medializaci se spíše vyhýbá a na slavnostních zahájeních svých výstav vlastní mluvený projev odmítá. Naproti tomu je ochotný o jednotlivých obrazech, kresbách a dalších zvládnutých výtvarných disciplínách vést se zaujatým zájemcem uzavřený dialog.

Úvodní slovo na vernisáži Bestovy výstavy v Prácheňském muzeu v Písku pronesl zkušený galerista Karel Babíček. Jeho sdělení plné prostoty, civilnosti a zároveň hlubokého obsahu, vhodně naplnilo atmosféru poklidného adventního soustředění. Nastolené ovzduší přátelského sdílení dojmů z vystavené kolekce ojedinělých maleb (přednostně v řadě odstínů bílé, šedé a šedočerné) na velkých i menších plátnech či na papíru, na rozměrově menších dřevěných deskách a papírových blocích vystavených ve vitrině, nebylo ničím rušeno a sváteční čas se zdál být připraveným pro potřebnou kontemplaci.

Výstava, slavnostně zahájená 4. prosince, skončila posledním denem roku 2019.

ZPRÁVA O ČINNOSTI ZA ROK 2019

Úvod	3
Akvizice roku	9
Výstavy Prácheňského muzea	10
Přednášky Prácheňského muzea	12
Návštěvnost Prácheňského muzea	14
Centrální evidence sbírek	15
Oddělení společenskovedné	18
Archeologické oddělení	27
Knihovna a studovna	33
Oddělení přírodních věd	35
Ekonomické oddělení	38
Technické oddělení	40
Sekretariát, prezentace	42

ODBORNÉ PŘÍSPĚVKY

Jiří Fröhlich NĚKOLIK ARCHEOLOGICKÝCH LOKALIT NA PÍSECKU A PŘÍLEHLÉM ÚZEMÍ ...	43
Jan Adámek OLTÁŘ PANNY MARIE (DŘÍVE SV. LEONARDA) V PÍSECKÉM SVATOTROJICKÉM KOSTELE A JEHO PROMĚNY	53
Jaroslav Jiřík – Tomáš Hiltcher TŘI PŘÍKLADY „NAPOLEONIK“ V ARCHEOLOGICKÝCH NÁLEZECH NA PÍSECKU	62
Jiří Pešta „JÁ SEM Z PRACHKOŘENE, JÁ POCHÁZÍM Z TOHO PÍSECKÉHO HRADU...“ K českému vystěhovalectví do Vídně ve druhé polovině 19. století	67
Jiří Šebestian VÝSLEDKY 43. KROUŽKOVACÍ AKCE „ACROCEPHALUS“ V NÁRODNÍ PŘÍRODNÍ REZERVACI „ŘEŽABINEC, ŘEŽABINECKÉ TŮNĚ“	89

SBÍRKY

Karel Pecl

BĚLOKUR ROUSNÝ (*Lagopus lagopus* L.)

Kterak se zástupce severského kura dostal do zoologické sbírky

Prácheňského muzea 95

MUZEJNÍ AKCE

Bohumír Bernášek – Zdeněk Duda

SKAUTING A TRAMPING V PÍSKU – STOLETÁ HISTORIE

Výstava k stému výročí založení prvního skautského oddílu v Písku 105

Bohumír Bernášek – Marcela Drhovská – Zdeněk Duda – Jan Kouba

VÝSTAVA JITEX 70 A MÓDNÍ JARO V PRÁCHEŇSKÉM MUZEU 107

Martina Měřičková

VYNIKAJÍCÍ GRAFIK JOSEF ŘEŘIČHA 113

Jan Kotalík

PAVEL BESTA: VZÁJEMNĚ SPOJENÍ 117

**PRÁCHEŇSKÉ MUZEUM V PÍSKU
V ROCE 2019**

Editoři: Mgr. Jan Adámek, PhDr. Jiří Prášek

Redakční rada: Mgr. Jan Adámek, Mgr. Jaroslav Jiřík, Ph. D., Mgr. Jan Kotalík

Za obsah příspěvků odpovídají jejich autoři.

Sazba, grafická úprava: Michal Šálek - grafické studio

Tisk a technická realizace: Tiskárna V.M. Press s.r.o.

Vydalo Prácheňské muzeum v Písku v roce 2020 v nákladu 400 výtisků.

ISBN 978-80-86193-72-4

Výstava Václav Špála – Na Otavě. Foto Václava Komarová

Z výstavy Jitex 70. Foto Václava Komarová

Počátkem prosince roku 2019 byl po bezmála půl století v píseckém kostele Nejsvětější Trojice, využívaném v současnosti jako koncertní síň, opět vztyčen kompletně restaurovaný mariánský oltář. Foto Václava Komarová